

Европейски съюз

Оперативна програма
„Развитие на човешките ресурси“
2007-2013

Инвестира във вашето бъдеще

Европейски социален фонд

БЪЛГАРСКА СТОПАНСКА КАМАРА
СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС

www.bia-bg.com

Проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони“
Проектът се осъществява от Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд и Република България, по договор № BG051PO001-2.1.06

Анализ на състоянието и перспективите пред икономиката на България

2005-2009 г.

Май 2010 г.

РЕЗЮМЕ

Анализът разглежда икономическото състояние на българската икономика в периода 2005-2009 г., като проследява развитието от икономика с ускоряващ се темп на увеличение на производството и ръст на брутния вътрешен продукт, усещането на първите признаци на кризата и изпадането в период на рецесия. Прогнозирани са тенденции за развитие в краткосрочен период, като очакването е българската икономика да покаже ръст в края на годината и признаци за възстановяване.

Подготвена е собствена методология за формиране на индекси, съгласно които да се извърши ранжиране на икономическите браншове в страната с оглед тяхната перспективност за извеждане на икономиката от кризисната ситуация и перспективността им по отношение въвеждането на нови работни места, в съответствие с очакванията за развитие на световната икономика и националните приоритети и тенденции, както и прогнозите за изискванията на необходими нови умения и познания от трудовия ресурс.

Ранжирането на браншовете е извършено въз основа на комплексен индекс, формиран от световните и националните тенденции. Световните тенденции са оформени от темповете на нарастване на инвестициите по икономически сектори (браншове), темпа на изменение на износа, степента на обновяване на технологиите. Данните са извлечени от международни източници, каквато е статистическата база данни на ООН и Международния търговски център в Женева.

Индексът на националните приоритети е формиран въз основа на качествени и количествени показатели. Количествени критерии, въз основа на които са направени показателите, включват: темп на нарастване на производството, темп на нарастване на износа, темп на нарастване на инвестициите, темп на увеличаване на заетостта, темп на намаляване на задлъжнялостта. Към качествените критерии са включени естествените предимства на браншовете, потенциалът за намаляване на енергоемкостта, потенциалът за увеличаване на износа и намаляване на вноса (степен на заместване на вноса), потенциалът за намаляване на вредните въздействия върху околната среда, потенциалът за повишаване на общата производителност и потенциалът за обновяване на технологиите.

Според броя на изследваните сектори и статистическото разпределение на възможните отклонения и грешки, е извършено групирането им в 6 групи, като на всяка група е присвоен бал от 0 до 5.

Комбинирането на показателите и изчисляването на интегралния индекс е спрямо максимално възможната стойност от оценките по отделните показатели, т.е. максимално възможното най-добро състояние на индекса, отговарящо на най-напредничавите и перспективни сектори, е единица. За показателите не са дефинирани допълнителни тежести. Разпределението на теглата между националните приоритети и световните тенденции е 50:50.

Ранжирането на първите тридесет бранша, чрез прилагането на описаната методология е: Дейности в областта на информационните технологии (код 62 по

КИД-2008¹); Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти (26); Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива (Сектор D); Производство на лекарствени вещества и продукти (21); Производство на химични продукти (20); Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали (38); Ресторантьорство (56); Строителство (Сектор F - 41, 42, 43); Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение (28); Производство на електрически съоръжения (27); Селско, горско и рибно стопанство (Сектор A - 1, 2, 3); Хотелиерство (55); Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (37); Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци (39); Производство на мебели (31); Производство на основни метали (24); Производство на хранителни продукти (10); Производство на изделия от други неметални минерални суровини (23); Събиране, пречистване и доставяне на води (36); Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели (16); Производство на изделия от каучук и пластмаси (22), Добив на неметални материали и суровини (8); Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон (17); Производство на метални изделия, без машини и оборудване (25); Въздушен транспорт (51); Добив на нефт и природен газ (6); Добив на въглища (5); Финансови и застрахователни дейности (Сектор K - 64, 65, 66); Производство на облекло (14); Производство на напитки (11).

Подборът на регионите се извършва чрез проектиране на браншовете в отделните региони по количествени критерии за последните няколко години (2005-2009 г.), нормализиране на получените показатели и ранжиране. Основни критерии за подбор на региони са: Делът на добавената стойност в общата за страната, темпът на нарастване на заетостта и степента на развитие на района. Взети са под внимание проекциите на браншовете в регионите въз основа на факторите: работна сила, природни дадености, изградена инфраструктура и др.

Получените индивидуални индекси за брутната добавена стойност, средният темп на заетостта и индексът на човешкото развитие са нормализирани към най-добрите показатели от съответната група за избягване на вътрешните диспропорции и изкривявания, съдържащи се в информационния масив.

Общият индекс е получен от обединяването на стойностите на трите нормализирани индекси за всеки от показателите. Ранжирането е извършено в низходящ ред на общия индекс.

По така приложената методология ранжирането на областите до ранг 15 е, както следва: Бургас; Стара Загора; Благоевград; София (столица); Враца; Пловдив; Варна; Шумен; Велико Търново; Русе; Плевен; Добрич; Търговище; Ловеч; Габрово.

¹ КИД-2008 – Класификация на икономическите дейности.

Заглавие на анализа:	Анализ на състоянието и перспективите пред икономиката на Република България (2005-2009 г.);
Срок за изпълнение:	31 май 2010
Дата на представяне:	30.05.2010 г.
Наименование на дейността:	Подготовка на основни анализи и проучвания
Задача (напр., 5.1.1.1):	5.1.1.1
Код:	ISBN 978-954-9636-13-0
Версия:	☐ Чернова ☐ Междинна версия ☒ Финална версия
Тип:	Анализ
Ниво на разпространение:	☐ Публично ☒ Ограничено
Изготвил(и):	Камен Колев, Силвия Тодорова, Зорница Неделчева,
Отговорник:	Камен Колев
Ръководител на дейността:	Силвия Тодорова
Партньор (ако има такъв):	☐ КНСБ ☐ КТ „Подкрепа“
Длъжностно лице от ОП РЧР:	
Кратко резюме (до 200 думи):	Целта на този документ е да направи преглед на макроикономическото състояние на страната за периода 2005-2009 г. Едновременно с това, е подготвена и приложена методология за ранжиране на икономически сектори и браншове относно тяхната перспективност и развитие, във връзка с необходимостта от прогнозиране на необходимите за бъдещото икономическо развитие работни места, необходимата квалификация и умения. Използваната методология включва информационни национални и международни източници, включително статистически бази данни от НСИ ² , UNIDO, UNCTAD, UN и др. За провеждане на изследването са използвани SMART индикатори и критерии, като наборът на данните е въз основа на изследване на съществуваща информация.
Ключови думи (до 10 бр.):	Макроанализ, икономика, прогноза, бранш, регион, методология

² Съгласно одобрения от Управляващия орган на ОПРЧР времеви график за подготовка на анализа по дейност 5.1.1.1. от проекта документът е подготвен и завършен към 30.05.2010 г.

Едновременно с това, поради забавянето на уточняващите процедури с Управляващия орган на ОПРЧР по отношение на процедурите по реда на обществените поръчки за закупуване на данни от НОИ и НСИ – като единствени източници на специализирана информация за човешките ресурси и икономическите сектори, в материала за някои по-специализирани анализи са използвани публични данни или разполагаеми (закупени самостоятелно от БСК данни) за времеви период до 2008 г. включително.

Друга причина за използването на специализирани данни за периода до 2008 г. е тази, че частично необходимите за анализа данни за 2009 г. се извличат от финансово-счетоводните отчети на нефинансовите предприятия за 2009 г. По българското законодателство тези отчети се предоставят на НСИ до 30.06.2010 г. и най-ранно обработените данни, които могат да се предоставят от НСИ, са след месец ноември 2010 г.

Съдържание

Резюме	2
Раздел 1. Въведение	8
1.1. Цел на документа и връзка с другите анализи	8
1.2. Структура на документа	9
Раздел 2. Методология за работа	9
2.1. Изследване на съществуваща информация (DeskResearch)	9
2.2. Методи за анализ на количествени и качествени данни	9
Раздел 3. Основни показатели за състоянието на икономиката на България	10
3.1. Икономически растеж	10
3.2. Инфлация	15
3.3. Производителност (Печалба, рентабилност, задлъжнялост, ликвидност на нефинансовите предприятия)	19
3.3.1. Печалба	20
3.3.2. Рентабилност	21
3.3.3. Задлъжнялост	21
3.3.4. Ликвидност	21
3.3.5. Краткосрочни прогнози и очаквания	22
3.4. Държавен бюджет	22
3.5. Финансов сектор	24
3.6. Външен сектор	26
3.6.1. Методологически пояснения	26
3.6.2. Общи показатели	27
3.6.3. Електроенергия	31
3.6.4. Текущо състояние на износа през първото тримесечие на 2010г.	32
Раздел 4. Методологии	35
4.1. Методология за избор на индикаторите за многокритериален анализ и подбор на браншове .	35
4.1.1. Дефиниране на основни индикатори и показатели	35
4.1.1.1. Световни тенденции	35
4.1.1.2. Национални приоритети	36
4.2. Методология за проектиране на браншовете върху регионите на страната	39
Раздел 5. Прилагане на методологиите	40
5.1. Перспективни браншове	40
5.1.1. Световни тенденции	40
5.1.1.1. Инвестиции	40
5.1.1.2. Износ и технологии	44
5.1.2. Национални приоритети	45
5.1.2.1. Количествени критерии	45
5.1.2.1.1. Производство – дял на добавената стойност	45
5.1.2.1.2. Износ	49
5.1.2.1.3. Инвестиции	49

5.1.2.1.4.	Работна сила	56
5.1.2.1.5.	Корпоративна задължнялост	60
5.1.2.2.	Качествени критерии	62
5.1.3.	Сводна таблица за ранжиране на браншовете (секторите).....	62
5.2.	Проектиране върху регионите	67
5.2.1.	Добавена стойност, реализирана от регионите (областите)	67
5.2.2.	Темп на нарастване на заетостта	68
5.2.3.	Степен на развитие на областта	69
5.2.4.	Интегрален индекс и ранжиране на регионите.....	70
Раздел 6.	Препоръки за промяна на нормативната уредба	71
6.1.	Електронно правителство	71
6.2.	Насърчаване на инвестициите	72
6.3.	Възобновяеми енергийни източници	73
6.4.	Оперативни програми.....	74
Раздел 7.	Заключение	79
Раздел 8.	Литературни източници	83
Раздел 9.	Приложения	87
9.1.	Таблицы с показатели, прилагане на методологиите, ранжиране на браншовете	87
9.1.1.	Основни макроикономически показатели	87
9.1.2.	Прогноза за основните макроикономически показатели за 2010 г.	89
9.1.3.	Групиране на секторите (съгласно статистическите номенклатури). Кодова таблица за преход от НКИД-2003 към КИД-2008	89
9.1.4.	Изчислителни таблици по прилагане на методологията за ранжиране и подбор на браншове 93	
9.1.5.	Изчислителни таблици по прилагане на методологията за ранжиране на регионите (областите)	103
9.1.5.1.	Източници:	103
9.1.5.2.	Нормализирани стойности и интегрален индекс:	104
9.2.	Речник и дефиниции	105
9.2.1.	Речник.....	105
9.2.2.	Дефиниция на бранш и регион	106

Използвани съкращения:

<i>Съкращение</i>	<i>Описание на съкращението</i>
АЗ	- Агенция по заетостта
АИАП	- Агенция за икономически анализи и прогнози
АМ	- Агенция „Митници“
БВП	- Брутен вътрешен продукт
БДС	- Брутна добавена стойност
БНБ	- Българска народна банка
БСК	- Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес
ВЕИ	- Възобновяеми енергийни източници
ИАНМСП	- Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средни предприятия
ИКТ	- Информационни и комуникационни технологии
ИСОК	- Информационна система за оценка на компетенциите
ИСС	- Икономически и социален съвет
ИЧР	- Индекс на човешкото развитие
КИД	- Класификация на икономическите дейности, прилагана от 2008 г.
КОИ	- Комбиниран образователен индекс
МВФ	- Международен валутен фонд
МИЕТ	- Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МСП	- Малки и средни предприятия
МТЦ	- Международен търговски център - Женева
МФ	- Министерство на финансите
НАП	- Национална агенция за приходите
НКИД	- Национална класификация на икономическите дейности, прилагана от 2003 г.
НОИ	- Национален осигурителен институт
НСИ	- Национален статистически институт
ОПРЧР	- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ПРООН	- Програма за развитие на ООН

Раздел 1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. ЦЕЛ НА ДОКУМЕНТА И ВРЪЗКА С ДРУГИТЕ АНАЛИЗИ

Настоящият документ е изготвен в рамките на проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони”. Проектът се осъществява в периода 2009-2013 г. от Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес, в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Партньори по проекта са Конфедерацията на независимите синдикати в България и Конфедерацията на труда “Подкрепа”. Обща цел на проекта е повишаване на адаптивността, ефективността и балансиране на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез изграждане на система за оценяване на компетенциите на работната сила на браншово и регионално ниво. Сред специфичните цели са: Анализ и дефиниране на изискванията към компетенциите на работната сила при отчитане на европейските, национални и браншови изисквания и стандарти; Изграждане на браншова и регионална референтна мрежа и информационна система за оценяване и актуализиране на компетенциите на работната сила, съобразно настоящите и бъдещи потребности на пазара на труда; Подобряване на координацията и информационния обмен между националните, браншови и регионални структури на работодателите и синдикалните организации и отговорните държавни институции при оценяване на компетенциите на работната сила; Национално признаване и създаване на предпоставки за интегриране на информационната система за оценяване на компетенциите на работната сила в бъдещото електронно правителство за повишаване на адаптивността, ефективността и балансиране на търсенето и предлагането на работна сила.

Основна цел на анализа е да направи преглед на икономиката на България по основни макроикономически показатели и да представи прогноза за развитие на страната през следващия петгодишен период. Анализът съдържа основни макроикономически показатели за състоянието на българската икономика и обхваща реалния, фискалния, финансовия и външния сектор и покриват периода 2005-2009г.

За целите на проекта това ще допринесе в няколко аспекта:

- Проучена отраслова структура и сектори, постигната резултатност и принос към БДС и БВП, брой заети, продажби и очаквано секторно развитие, инвестиционна активност, капиталоемкост и задлъжнялост,
- тенденции в експорта по основни продуктови направления,
- перспективи за развитие и ключови проекти на основните сектори, обобщаване на общински стратегии и регионални планове за развитие;
- очаквано влияние върху заетостта в основните сектори и региони,
- разработен критериален апарат за подбор на ключови сектори и региони с изключително значение и перспективи за развитие до 2015-2020г.
- избрани 20-25 основни сектори и 10-15 региона за задълбочаване на анализите и формиране на референтна мрежа на ИСОК.

Резултатите са насочени основно към следващите дейности по избор на перспективни икономически сектори и браншове, включително и подбор на предприятия, в които да бъдат провеждани анкетни проучвания, базови за създаването на концепцията на ИСОК.

1.2. СТРУКТУРА НА ДОКУМЕНТА

Анализ на състоянието и тенденциите в икономиката на България на макро-ниво на основата на статистически данни и съществуващи аналитични източници – обобщени макроикономически показатели. Проучването се извършва чрез изучаване на съществуваща информация (DeskResearch).

Подготовка на многокритериален апарат и избор на съответни показатели (качествени и количествени), които да се приложат при подбора на 20-25 бранша и да послужат за основа за подбор на пилотните браншове, които ще бъдат изследвани по-задълбочено през 2011 г. Избор на показатели и методология за ранжиране и подбор на районите на страната, в които да бъдат ситуирани референтните звена за оценка на компетенциите.

Раздел 2. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА РАБОТА

2.1. ИЗСЛЕДВАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩА ИНФОРМАЦИЯ (DESKRESEARCH)

Кабинетно изследване с прилагане на инструментите на математическото моделиране.

Източници на информация: базите данни на Националния статистически институт (НСИ), Българската народна банка (БНБ), Министерство на финансите (МФ), Министерство на икономиката, енергетиката и туризма (МИЕТ), Агенцията за икономически анализи и прогнози (АИАП), Агенцията по заетостта (АЗ), Агенция „Митници“ (АМ), рейтингови агенции, собствени бази данни, бази данни на международни организации (Световна банка, МВФ, ООН и т.н.), средствата за масова информация.

2.2. МЕТОДИ ЗА АНАЛИЗ НА КОЛИЧЕСТВЕНИ И КАЧЕСТВЕНИ ДАННИ

Спецификата на макроикономиката определя методологическите и методическите особености на макроикономическия анализ. Основните принципи, залегнали в макроикономическия анализ, са: използване на агрегирани показатели; анализ на взаимните връзки, проявяващи се между секторите в националната икономика в пазарните и непазарни икономически отношения с пряка връзка на ценовите и неценовите фактори на дадените отношения; намиране и анализ на равновесните величини; прилагане на постановките на позитивната и нормативна икономика по отношение на макроикономическите процеси, коригиране на основните макроикономически показатели като се отчитат промените в ценовите нива.

Основен инструментариум за изследване на макроикономическите процеси е моделирането и, по-конкретно - **икономическият модел**. Друг инструмент, използван в анализа, е **интегрираната матрица на финансовите потоци**³, която е приложена като комплексен макроикономически модел.

Изследвани са иконометричните зависимости въз основа на статистическата информация за Република България и световните тенденции и потоци на инвестициите, външната търговия, технологичното обновление; построяването на макроикономически модел за прогноза на финансовите показатели на основата на балансните отношения и методи на анализ на времевите редове.

³ Social Accounting Matrix (SAM)

Раздел 3. ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ

Световната финансова и икономическа криза засегна сериозно и българската икономика, която, поради отворения си характер, е силно податлива на външни влияния. Кризата разкри наличието на значими структурни проблеми на българското общество и икономика. Двигател на трансформацията на националната икономика и на промяната могат да станат технологичното развитие, образованието, квалификацията и преквалификацията, както и промяната в отношението към труда и културата на поведение.

Текущо състояние

Възстановяването на икономиката и постигането на устойчив икономически растеж зависи в голяма степен от доверието и нивото на чуждите инвестиции в България.

Свиването на вътрешното и външното търсене ограничава вноса на стоки в страната, но едновременно с това спомага за намаляване на дефицита по търговския баланс и, съответно - е основен фактор за подобряване на текущата сметка (намаляване на дефицита).

Потреблението продължава да е в стагнация, поради забавянето на кредитната активност в страната, ограничаването на ръста на доходите, намаляването на заетите и реструктурирането на потреблението. Прогнозата за вътрешното търсене и потребление, което идва основно по линия на инвестициите, трудно ще възстанови растежа на българската икономика до нивата от последните десет години. Предвидимият и очакван сценарий е възстановяването да икономиката да бъде иницирано от нарастването на износа на страната.

3.1. ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

През периода 1998-2008 г. БВП на страната нараства непрекъснато и надвишава равнището от 4%. През 2009 г. и първото тримесечие на 2010 г. българската икономика е в период на рецесия⁴. Основен двигател на растежа са крайното потребление и инвестициите в основен капитал. Крайното потребление увеличава своя дял в БВП от 86% през 1997 г. на 89% през 2002 г., като отново намалява до 84% през 2008 г. и 82% през 2009 г. Основната причина за растежа на крайното потребление е нарастването на реалните доходи на населението, което стимулира потребителското търсене. Инвестициите в основен капитал увеличават своя дял в БВП от 11% през 1997 г. до 33% през 2008 г. като намаляват през 2009 г. на 25% от БВП.

През периода промените в структурата на икономиката обхващат **значително намаляване дела на селското стопанство в брутната добавена стойност** от 26.2% през 1997 г., до 9.4% през 2005 г. и 6% през 2009 г. (вж. Таблица 1).

Делът на индустрията в БВП се запазва около 24% през периода, като намалява през последните две години до около 22% от БВП.

Строителството непрекъснато увеличава своя дял в БВП от 2.7% през 1997 г. до 8.6% през последните две години (2008 и 2009 г.), докато **услугите стабилно заемат дял от почти 50% от БВП**. Специално секторът „Финанси, кредит, застраховки, операции с недвижимо имущество и бизнес услуги“ заемат около 24% от БВП.

⁴ Реално изменение на БВП спрямо съответното тримесечие на предходната година по данни на НСИ: - 3,5 през първото тримесечие 2009 г.; -4,9 през второто тримесечие на 2009 г.; -5,4 през третото тримесечие на 2009 г.; -5,9 през четвъртото тримесечие на 2009 г. и -3,6 през първото тримесечие на 2010 г.

ТАБЛИЦА 1 Дял на икономическите сектори и групировки по икономически дейности в БВП, 1997-2009 г.

	Номенклатура А6 ⁵	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*
Селско и горско стопанство, лов и риболов	A+B	26,2%	18,8%	16,3%	13,9%	13,4%	12,2%	11,7%	11,0%	9,4%	8,5%	6,2%	7,3%	6,0%
Добивна и преработваща промишленост; Производство и разпределение на електроенергия, газ и вода	C+D+E	26,4%	26,7%	23,8%	25,5%	25,0%	24,3%	24,7%	24,3%	24,0%	24,1%	24,1%	21,9%	21,8%
Строителство	F	2,7%	4,8%	5,0%	4,6%	4,6%	4,4%	4,4%	4,9%	5,4%	6,8%	8,2%	8,6%	8,6%
Търговия, ремонт на автомобили и битова техника; Хотели, общежития и обществено хранене; Транспорт и съобщения	G+H+I	17,5%	17,1%	19,4%	20,9%	22,2%	23,1%	22,9%	23,4%	24,3%	23,8%	24,4%	23,5%	22,8%
Финанси, кредит, застраховки; Операции с недвижимо и движимо имущество, бизнес услуги	J+K	18,8%	19,4%	20,6%	19,9%	19,8%	20,3%	20,1%	20,1%	21,1%	21,5%	22,0%	23,5%	24,6%
Държавно управление; Образование; Здравеопазване; Други услуги и дейност на неправителствени организации	L+...+P	8,4%	13,2%	14,8%	15,2%	14,9%	15,7%	16,1%	16,3%	15,8%	15,3%	15,1%	15,1%	16,2%

Източник: НСИ

*Предварителни данни

⁵ Номенклатура на Националния статистически институт.

През 2009 г. българската икономика се сви с 5,1% г. което е показател за преминаване през период на икономически спад (рецесия). Този факт не е неочакван в условията на световна финансова и икономическа криза, особено като се има предвид високата степен на отвореност на българската икономика и нейната зависимост от външни пазари и капитали.

Отрасълът „транспорт, складиране и съобщения” регистрира най-значителен спад на БДС през 2009 г. С положителен ръст са отраслите „Здравеопазване”, „Образование”, „Финансово посредничество”, „Операциите с недвижими имоти” и „Бизнес услугите”⁶.

Тенденцията за негативно развитие на **индустрията** продължи и през четвъртото тримесечие на 2009 г., както и през първото тримесечие на 2010 г. Секторът регистрира реален спад от 7.5% през последното тримесечие на 2009 г. и има отрицателен принос за динамиката на БВП от 1.7. процентни пункта. В сравнение с първото тримесечие на 2009 г., през първото тримесечие на 2010 г. според експресните оценки на НСИ брутната добавена стойност намалява реално с 1.3%.

През последното тримесечие на 2009 г. **електроенергията** отбелязва значително намаление, което рефлектира в приноса ѝ за спада на БДС от – 0.7 процентни пункта. Добавената стойност в добивната промишленост отбелязва забавяне от едва 1.1% спрямо четвъртото тримесечие на 2008 г. Основната причина за това развитие са промените в международната конюнктура и повишаването на цените на основните износни суровини, което положително повлия върху развитието на отрасъла.

По отношение на **строителството** ситуацията продължава да се влошава през последните две тримесечия (четвърто тримесечие на 2009 г. и първо тримесечие на 2010 г.), като сред основните причини са спадът в поръчките и финансовите трудности поради усложнен достъп до кредитиране.

Секторът на **селското и горското стопанство** регистрира реален спад от 3.3% през 2009 г. След слабия растеж през лятото, през четвъртото тримесечие на 2009 г. секторът ускори спада си и достигна 11.3%.

Вътрешното търсене имаше отрицателен растеж, който се запази през всички тримесечия на 2009 г. Външният сектор по отношение на крайното използване имаше положителен принос от 15.4 процентни пункта, който се компенсираше от отрицателния принос на вътрешното търсене – 21.4 процентни пункта.

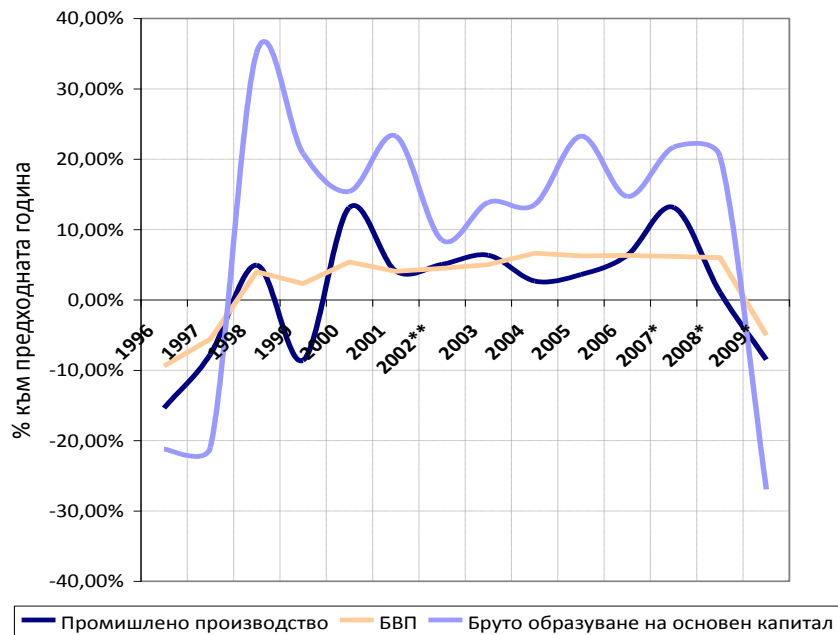
Колективното потребление отбелязва реален спад от почти 23% през последното тримесечие на 2009 г., поради рестриктивната политика за съкращаване на правителствените разходи. Едновременно с това се свива и индивидуалното потребление, поради спада на потреблението на нехранителните стоки и натуралното потребление – обемът им намалява с 54%. Приносът на крайното потребление в БВП за 2009 г. е от – 5.2 процентни пункта. Потреблението бе повлияно от намалението на заетостта, ограниченото кредитиране, слабият растеж на работната заплата и намаляването на потреблението поради несигурността в очакванията за бъдещи доходи на населението.

През четвъртото тримесечие на 2009 г. **износът** нарасна с 0.8% в реално изражение. Обръща се тенденцията от предишните тримесечия вносът на стоки да намалява по-бързо от този на услугите. Делът на вноса в БВП за 2009 г. е 58%. Това е значителен спад в сравнение с предходните години, когато делът на вноса в БВП е надхвърлял 80%.

⁶ Положителният ръст на бизнес услугите се дължи на положителната динамика в сектора през първата половина на 2009 г.

ФИГУРА 1

Динамика на основните макроикономически показатели в България (1996 – 2009 г.)

*Предварителни данни.

** От 2002 г. данните включват разпределение на косвено измерени финансово посреднически услуги по потребители.

Източник: НСИ

Източници и причини

Подемът в българската икономика в периода 1998-2008 г. се базира на използването предимно на наличните производствени мощности, определен запас от работна сила и преки чуждестранни инвестиции, което осигури условия за икономически растеж при неравномерна норма на натрупване и изкривявания в строителството, финансовото посредничество и свързаните отрасли. Самофинансирането, ниската капитализация на банковата система и изоставането в развитието на пазара на корпоративни облигации не позволиха по-активно да се използват националните спестявания.

Отчитайки очакваното съкращаване на трудовите ресурси, е необходимо по-съществено увеличение на инвестициите в модернизация на икономиката на страната. **Икономическият ръст през последните години беше неравномерен през годините в отраслови и териториален разрез. Условно могат да бъдат разграничени следните етапи:**

1998-2005 г.: постепенно разширяване на вътрешния пазар. Освен постепенното нарастване на износа, важен фактор за икономическото развитие и ръста на вътрешното търсене. Този ръст по своята същност не е напълно „възстановителен”, защото се възстановяват само обемите на БВП (индустрията така и не достига нивата от предпазарния период) при съвършено друга структура на икономиката. Към края на периода започват да се проявяват основни ограничения да по-нататъшното развитие на икономиката – преди всичко, неразвитост на инфраструктурата, спадане на конкурентоспособността на преработващата промишленост и др.

2006-2008 г.: ускоряване на ръста – фаза на „компенсиращите” инвестиции. През периода се извършва съществено ускоряване на темповете на нарастване на инвестициите,

включително на преките чуждестранни инвестиции. Но основната маса на капиталите (над 60%) е насочена в секторите търговия с недвижими имоти, строителство и финансово посредничество.

Краят на 2008 г. – 2009 г. и към момента – период на рецесия. Проявяването на рецесията в икономически развитите страни и предимно основните ни търговски партньори (ЕС) предизвикаха намаляване на производството и износа. Това доведе до сериозно забавяне на темповете на икономическия ръст, съкращаване на обемите на производството в редица сектори на българската икономика, съществено намаляване на инвестиционната активност.

Преки инвестиции. За периода 2005-2008 година България се отличаваше с висок и устойчив икономически растеж (на БВП) от над 6%. Годишното процентно нарастване бе сред най-високите в сравнение с останалите страни от Европейския съюз. Основен фактор на растежа бе вътрешното търсене, като неговият най-динамичен фактор са инвестициите, които средно за периода се задържат на над една пета от БВП.

ФИГУРА 2 **Преки инвестиции в България (2005 – 2010 г.) по тримесеция, в милиони евро.**

Източник: БНБ.

Членството на България в ЕС гарантира устойчивата и предсказуема бизнес и политическа среда. Поддържането на стабилността на Паричния съвет до приемането в Еврозоната при запазване на настоящия обменен курс осигурява последователността и предвидимостта на паричната политика. Засилена е конкуренцията в банковия сектор, поради интегрирането на банковата система в общия европейски финансов пазар. Проведените данъчни реформи са насочени към намаляване на данъчните ставки, като данъкът за фирмите (корпоративният данък) е 10%, а от 2008 г. е въведено облагането с плосък данък на доходите на физическите лица в размер на 10%. Т.е. прилага се единна данъчна ставка в размер на 10% за всички видове доходи без значение на техния размер.

3.2. ИНФЛАЦИЯ

Хиперинфлационните процеси в страната от 1997 г. бяха овладени през следващите години. Почти през целия разглеждан период стойностите на инфлацията бяха редуцирани до едноцифрени (с изключение на 2000 г. – 10,3% и 2008 г. – 12,3%). През периода по-високите стойности на инфлацията в края на съответните години са резултат от динамиката на цените на хранителните стоки, както и в резултат от промените в административно регулираните цени. Специално това засяга цените на електроенергията за домакинствата, топлоенергията, лекарствата, водоснабдяването и др.

Административно регулираните цени влияят върху общата инфлация до $\frac{1}{4}$ от средногодишния ѝ размер.

ТАБЛИЦА 2 Влияние на административните цени върху общата инфлация

Показател	2003	2004	2005	2006	2007
Принос в общата инфлация (процентни пункта)	2,1	2,8	0,8	2,0	1,7
Инфлация с натурпване /база м. декември предходна година/	5,6	4,0	6,5	6,5	12,5
Средногодишна инфлация	2,3	6,1	5,0	7,3	8,4

Източник: НСИ, АИАП⁷

Намаляването на инфлацията през 2009 г. в глобален аспект е в резултат на рязкото понижение на цените на основните суровини и стоки в края на 2008 г., поради значителния спад в икономическата активност в световен мащаб и разрастването на процесите на финансовата и икономическата криза. Посочените тенденции се отразиха и върху динамиката на инфлацията в страната. Ефектът е пряк чрез цените на храните и енергийните продукти, обхващащи около 1/3 от потребителската кошница и косвен – чрез забележително отслабване на натиска върху останалите цени по линията на намалените разходи за суровини и стоки за междинно потребление. В края на третото и началото на четвъртото тримесечие на 2009 г. инфлацията достигна равнища, близки до нулевото, поради базовия ефект от високите цени на храните и горивата през първата половина на 2008г. и частичното намаление на някои от административните цени.

Значението на международните цени и, по-конкретно, възходящата динамика на цените на основни суровини – метали и петрол, имаха определящо значение за повишаването на инфлацията в България през 2009 г., като средногодишната инфлация достига нивата от 2.5%. Основен принос в натрупаната инфлация през 2009 г. имат услугите – 0.9 процентни пункта, и тютюневите изделия – 0.7 процентни пункта, основно поради повишаването на акцизните ставки. Трябва да се отбележи, че цените на храните отбелязаха намаление с 3%, а на нехранителните стоки запазиха равнището си от 2008 г.

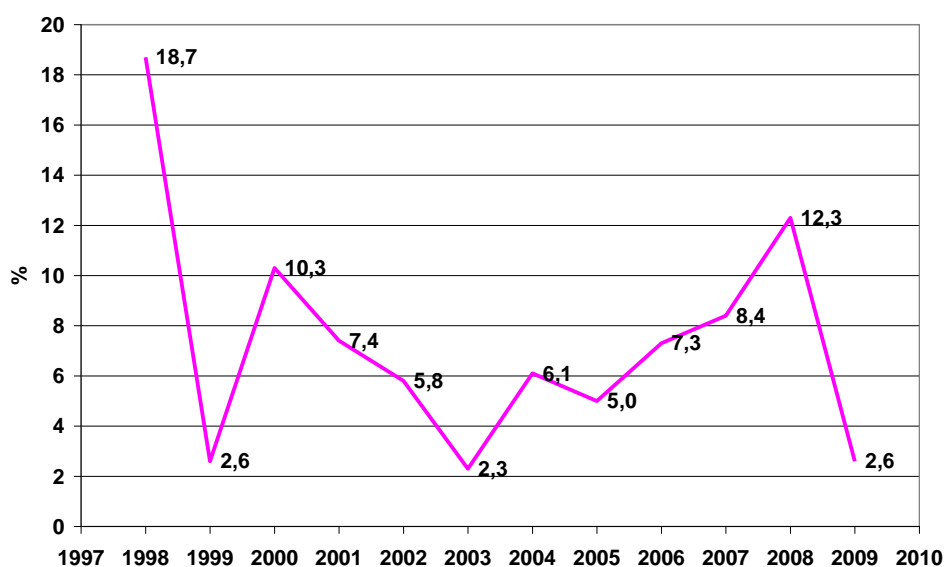
⁷ Прогноза 2003 г.

ТАБЛИЦА 3 **ТЕМП НА НАРАСТАНЕ НА ЦЕНИТЕ НА ОСНОВНИТЕ ГРУПИ СТОКИ И УСЛУГИ И ПРИНОСЪТ ИМ КЪМ НАТРУПАНАТА ИНФЛАЦИЯ.**

Инфлация (%)	2008 г. (декември 2007 г. = 100)		2009 г. (декември 2008 г. = 100)		2009 г. (2008 г. = 100)	
	7,2		1,6		2,5	
	Темп на инфлацията по групи, %	Принос, пр.п.	Темп на инфлацията по групи, %	Принос, пр.п.	Темп на инфлацията по групи, %	Принос, пр.п.
Храни	5,8	1,46	-3,	-0,73	-0,5	-0,09
Преработени храни	5,2	0,82	-2,6	-0,39	-1,5	-0,22
Непреработени храни	6,8	0,65	-3,6	-0,33	1,3	0,13
Услуги	11,8	3,41	2,9	0,88	6,3	1,85
Обществено хранене	14,9	1,58	4,4	0,52	8,8	0,98
Транспортни услуги	16,0	0,81	-1,2	-0,06	3,3	0,19
Телекомуникационни услуги	-1,2	-0,05	-1,0	-0,04	-1,1	-0,04
Други услуги	12,0	1,07	4,9	0,46	8,1	0,73
Енергийни продукти	-9,4	-0,80	6,4	0,49	-13,3	-1,15
Транспортни горива	-13,0	-1,01	8,2	0,54	-15,4	-1,27
Промислени стоки	5,4	0,95	0,0	-0,01	2,6	0,44
Стоки и услуги с административно определени цени	10,2	165	2,0	0,31	4,7	0,77
Тютюневи изделия	151	0,52	23,9	0,69	23,4	0,68

Източник: БНБ и НСИ

ФИГУРА 3 **Средногодишна инфлация за периода 1998-2009 г. в %**

Източник: НСИ

В графиката на годишния ръст на цените се вижда, че през последните месеци на 2009 г. има дефлация, а през декември и януари инфлацията е под 1%.

ФИГУРА 4 Инфлация на годишна база, %, сезонно изгладени стойности

Източник: НСИ

Графиката за месечната инфлация в България през последните няколко години показва, че цените следват известна сезонна закономерност. Традиционно цените бележат по-голям месечен ръст в края и в началото на годината, а през летните месеци често се наблюдава дефлация, т.е. спад на цените. Един от основните фактори зад тези тенденции са цените на храните, които все още заемат значителен дял в българската потребителска кошница (35,2% за 2010 г.). Цените на плодовете и зеленчуците традиционно поевтиняват през лятото и поскъпват през зимата. Цените на зърното, в зависимост от реколтите, също имат силно положително или отрицателно влияние върху хранителните цени през лятото.

ФИГУРА 5 Инфлация на месечна база, %

Източник: НСИ

От друга страна, всеки януари през последните няколко години се характеризира с вдигането на някои акцизи с цел приближаване към минимално изискуемите нива в ЕС. Това автоматично има еднократен (т.е. месечен) ефект върху инфлацията през първия месец на годината, а понякога и през февруари-март с постепенното навлизане на новите цените в търговския оборот. Традиционното вдигане на някои регулирани цени от началото на годината - ток, парно, вода, лекарства, има същия ефект върху инфлацията през януари. Не на последно място, новите договори за покупка на газ от Русия, в сила от края на 2006 г., предполагат плавно нарастване на средните цени, по които купуваме газ, до 2013 г. от началото на всяка година.

КРАТКОСРОЧНИ ПРОГНОЗИ И ОЧАКВАНИЯ

Хранителни стоки. От края на 2009 година годишният темп на понижаване на цените на хранителните стоки постепенно започна да се забавя. Очаква се тенденцията да продължи и през първата половина на 2010 г. Допълнително влияние може да се очаква от започналото нарастване на международните цени на храните. Други фактори, които оказват влияние са цените на производител в хранителната промишленост, цените на вносните хранителни продукти, влизаци пряко в потребителската кошница, както и ценовата политика на предприятията в търговията на едро и дребно.

Енергийни продукти. Поскъпването на петрола през 2009 г. и динамиката на валутния курс щ.долар-евро оказват пряко влияние върху цените на енергийните продукти в България, като средно натрупаното поскъпване през годината достигна 8% при транспортните горива. Очакванията са, че през първата година на 2010 г. нивата на цените на петрола ще бъдат с около 40% по-високи от цените през съответния период на 2009 г. Този фактор ще доведе до увеличаване на приноса на горивата към инфлацията.

Административно определяни цени и цени на тютюневите изделия. В края на декември 2009 г. инфлацията при административно определяните цени достигна 2%, като за сравнение през декември 2008 г. те са били на ниво 10,2%. През 2009 г. най-голям принос за поевтиняването на електроенергията за битовите потребители и отслабването на натиска върху цените на обществения вътрешноселищен транспорт, както и върху понижаването на цената на топлоенергията имаше спадът на международните цени на енергийните суровини. Това са и групите стоки с най-голям принос за промяната (намаляването) в равнището на влиянието на административно регулираните цени през годината.

Очакванията са за инфлация на административно регулираните цени в размер на около 2% през първата половина на 2010 г., при което е отчетено прогнозното увеличение на комуналните услуги – водоснабдителни, топлоенергия и др., както и на повишаването на административните такси за издаване на лични документи.

По отношение на тютюневите изделия повишението на акцизните ставки върху цигарите през 2009 г. допринесе за нарастване на цените им с 24% в края на годината и определи основния им принос към натрупаната за годината инфлация от 0,7 процентни пункта. В съответствие с приетия и одобрен план за уеднаквяване на акцизните ставки, прилагани в България, с тези на ЕС, се наложи корекция на акцизите през 2010 г., което доведе до поскъпване на цигарите с около 30%. Това нарастване ще се отрази в годишната инфлация с нарастване от около 0.2 процентни пункта през второто тримесечие на 2010 г.

Промислени стоки. Поради развитието на кризисните процеси през 2009 г. годишният темп на инфлацията при нехранителните промислени стоки се забави съществено и в края на годината цените на тази група стоки останаха на нивото от декември 2008 г.

Основните фактори, които определят цената на нехранителните стоки, са промените в цените на внасяните суровини и материали за производството, включително разходите за междинно потребление, цените на директно внасяните потребителски стоки и ценовата политика на фирмите в търговията. Натиск за намаляване на инфлацията се оказва и по линията на свиването на вътрешното търсене. Очакванията за нивата на инфлацията на тази група стоки през 2010 г. са умерени.

Услуги. През 2009 г. инфлацията в тази група се характеризираше със силен низходящ тренд като от почти 12% в края на 2008 г. се понижава до около 3% през декември 2009 г. Най-голям принос за общата инфлация в края на 2009 г. имат общественото хранене (0,5 пр.п.) и пътнотранспортните застраховки, услугите за почивка и наеми (общ принос от 0,46 пр.п.). Очакванията са динамиката на цените на услугите да бъде в умерени граници през първата половина на 2010 г. като годишната инфлация бъде около текущото си равнище.

Общо се очаква инфлацията да има слабо повишение през първата половина на 2010 г., повлияна от възходящата динамика на цените на хранителните стоки и горивата, както и поради поскъпването на цените на административно регулираните стоки.

3.3. ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ (ПЕЧАЛБА, РЕНТАБИЛНОСТ, ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ, ЛИКВИДНОСТ НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ)

България бе засегната от световната финансова и икономическа криза през средата на 2008 г., основно по линията на по-слабия износ и ограничените външни капиталови потоци. Съпътстващите кризата процеси имат негативно влияние върху икономиката на страната, отшумяват бавно и оказват допълнителни вторични ефекти. Анализът на влиянието на икономическата криза върху потенциалния БВП и върху перспективите пред икономическия растеж в дългосрочен план е насочен към развитието на краткосрочния и средносрочния потенциал на производството в българската икономика. Основни показатели, които определят динамиката на производството, са трудовите ресурси, капиталът и общата факторна производителност⁸.

През следващите години очакванията са темпът на нарастване на потенциалния БВП значително да намалее и да бъде по-нисък – около 3%. Необходимо е да се има предвид, че оценките за равнището и динамиката на потенциалното производство трябва да се разглеждат и да се приемат като ориентировъчни, поради факта, че крайните резултати зависят от валидността на направените предположения, използвания подход и разглеждания времеви период.

Високият икономически растеж през 2007 и 2008 г. бе обусловен основно от водещото значение на образуването на основен капитал като компонент на крайното използване и като производствен фактор. Високият темп на капиталобразуване бе поддържан от доброто

⁸ Общата факторна производителност е обобщение на факторите, които не се наблюдават директно и поради това се измерват като остатък между растежа на производството и претегленото нарастване на труда и капитала. Общата факторна производителност се приема за измерител на технологичното развитие на икономиката. За съжаление поради структурирането на показателя, динамиката му се влияе и от редица допълнителни фактори, каквито са качеството на човешкия капитал, натоварването на производствените мощности и други.

финансово състояние на предприятията, положителните очаквания за развитието на икономиката и финансовото посредничество. В резултат на кризата през изминалата година се свиват инвестициите в основен капитал (почти 27% спад за годината по предварителни данни). Като резултат, нетното капиталобразуване остава положително, но се забавя забележимо и се отразява в забавянето на нарастването на капитала в икономиката.

За изследването са използвани финансовите отчети на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката за периода 2005-2008 г. Поради времевия лаг от предоставянето на отчетите от предприятията в НСИ и НАП за 2009 г. (30. юни 2010 г.) до обработката им (ноември 2010 г.), данните за 2009 г. ще бъдат разгледани на по-късен етап.

3.3.1. ПЕЧАЛБА

ТАБЛИЦА 4 ПЕЧАЛБА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР

Година	Милиони лева	Индекс – предходна година	Индекс – 2005 г.
2005 г.	2 699	-	100,0
2006 г.	7 165	2,7 пъти	2,7 пъти
2007 г.	13 546	1,9 пъти	5 пъти
2008 г.	9 578	70,7%	3,5 пъти

Най-голяма е печалбата през 2007 г. През 2008 г. обаче тя е по-малка с около 30%.

От продажбите през 2005 г. печалбата е 5 млн.лева, а през 2008 г. – 14.3 млн.лева, или 5 пъти по-голяма.

Финансовите разходи през 2008 г., в сравнение с 2005 г., са по-големи с 1.3 млрд.лева.

Корпоративният данък нараства от 11 млн.лева през 2005 г. на 1 млрд. и 600 милиона лева през 2008 г., но неговият относителен дял от печалбата при въвеждането на корпоративния доход е 2 пъти по-малък, от което предприятията през 2008 г. са увеличили печалбата си с около 1 млрд.лева.

Има съществени изменения в структурата на разходите, които са формирали по-голяма печалба през 2008 г.

ТАБЛИЦА 5 РАЗХОДИ НА 100 ЛЕВА ПРИХОДИ

	2005	2006	2007	2008
Общо	92,75	93,01	90,60	89,55
Материали	42,81	44,75	41,45	38,32
Външни услуги	25,14	25,09	26,62	26,07
Възнаграждения	9,18	8,86	9,04	9,76
Социални осигуровки	3,31	2,55	2,34	2,19
Амортизации	7,03	6,59	6,31	7,34
Други	5,28	5,18	4,84	5,87

Печалбата през 2008 г. спрямо 2005 г. се увеличава от:

- Намаление относителния дял на разходите за материали с около 6 млрд. лева.
- Разходите за осигуровки с 1.5 млрд.лева, които са с около 1/3 относително по-малки;

Съотношението между осигуровки и заплати се изменя от 36% през 2005 г. на 22% през 2008 г.

Отрицателно влияят промените в дяловете на външните услуги с 1.3 млрд.лева, възнагражденията – с 800 млн.лева, и амортизациите – с 400 млн.лева.

3.3.2. РЕНТАБИЛНОСТ

ТАБЛИЦА 6 РЕНТАБИЛНОСТ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР

Показател	2005	2006	2007	2008
Печалба	3,26	4,88	7,37	4,53
Собствен капитал	8,43	12,83	17,44	10,20
Привлечен капитал	5,82	8,23	11,07	5,99

До 2007 г. рентабилността расте.

През 2008 г., обаче, има голямо намаление спрямо 2007 г., съответно - на продажбите с около 40%, собствения капитал – с около 60%, привлечения капитал – с около 55%.

Намалението в голяма степен се дължи на финансовите разходи, които са с около 3 млрд.лева относително повече, амортизациите – 1.5 млрд.лева, другите разходи – 1.4 млрд.лева, разходите за заплати – около 1 млрд.лева.

3.3.3. ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ

ТАБЛИЦА 7 КОЕФИЦИЕНТ НА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР

	2005	2006	2007	2008
Общо	1,446	1,454	1,520	1,703
В т.ч.				
Финансови предприятия	0,268	0,281	0,299	0,559
Доставчици	0,380	0,404	0,314	0,309
Свързани предприятия	0,245	0,270	0,325	0,355

Увеличението на коефициента на задлъжнялостта идва основно от използваните заеми, относителния дял на които спрямо 2005 г. е 2 пъти по-голям.

Задълженията към доставчиците са относително по-малки с около 20%.

Намалява и относителния дял на взаимната задлъжнялост с около 45%, а спрямо 2007 г. с около 10%.

3.3.4. ЛИКВИДНОСТ

ТАБЛИЦА 8 КОЕФИЦИЕНТ НА ЛИКВИДНОСТ

Показател	2005	2006	2007	2008
Обща	1,189	1,293	1,310	1,347
Бърза	0,781	0,867	0,861	0,915
Незабавна	0,210	0,254	0,283	0,294

В сравнение с 2005 г., общата ликвидност е по-голяма с около 13%, бързата – с около 17%, а незабавната – с 40%. Най-бързо спрямо 2005 г. се е увеличила незабавната ликвидност – с 40 %, което говори, че през 2008 г. нефинансовите предприятия са имали значително по-големи парични средства. На тях се дължи над половината (53%) от прираста на коефициента на ликвидност.

3.3.5. КРАТКОСРОЧНИ ПРОГНОЗИ И ОЧАКВАНИЯ

Предвижданията за по-предпазлива инвестиционна политика на фирмите, съпроводена с умерена финансова експанзия, ще доведат до по-ниски от наблюдаваните преди кризата темпове на растеж на инвестициите. Растежът на потенциалното производство ще бъде ограничен от по-ниския прираст на производствения капитал в икономиката.

Сред основните компоненти, оказващи влияние върху общата факторна производителност, са инвестициите и човешкият капитал. Загубата на човешки капитал е толкова по-малка, колкото по-лесно и бързо се осъществява преминаването от безработица към заетост. Най-голям принос за нарастването на безработицата имат краткосрочно безработните, съкратени поради кризата. Допълнителен и засилващ се принос има безработицата на хора, които не са заети с продължителност от над 6 месеца, съчетана със засиленото нарастване на броя на обезкуражените лица. Подобна динамика носи потенциални рискове от влошаване на качеството на трудовите умения на съответните лица.

Преструктурирането на икономиката, в резултат на кризата, се очаква да има положителен ефект върху динамиката на общата факторна производителност чрез оцеляването и утвърждаването на жизнеспособните предприятия. Едновременно с това има потенциален риск от по-ниска ефективност на труда и капитала, освободени поради кризата.

Несигурността по отношение на потоците от преки чуждестранни инвестиции и евентуалната иновационна политика на фирмите носят рискове за неусвояване на нови технологии.

От наличната информация се налага изводът, **че икономическата политика е необходимо да бъде насочена към овладяване на негативните рискове пред динамиката на потенциалното производство, които са свързани със застаряването на населението, осигуряване на благоприятни условия за частни инвестиции и подобряване на производителността.**

3.4. ДЪРЖАВЕН БЮДЖЕТ

Основна бюджетна цел за 2010 г. бе реализирането на бюджет с умерен дефицит, което през 2009 г. не бе постигнато – дефицит по консолидираната програма от 530 млн. лева или 0.8% от БВП.

Разумната бюджетна политика беше сред основните аргументи на две от трите големи агенции за кредитен рейтинг, Moody's и S&P, когато неотдавна подобриха перспективата по кредитните рейтинги на страната, съответно - от „стабилна“ на „положителна“ и от „отрицателна“ на „стабилна“.

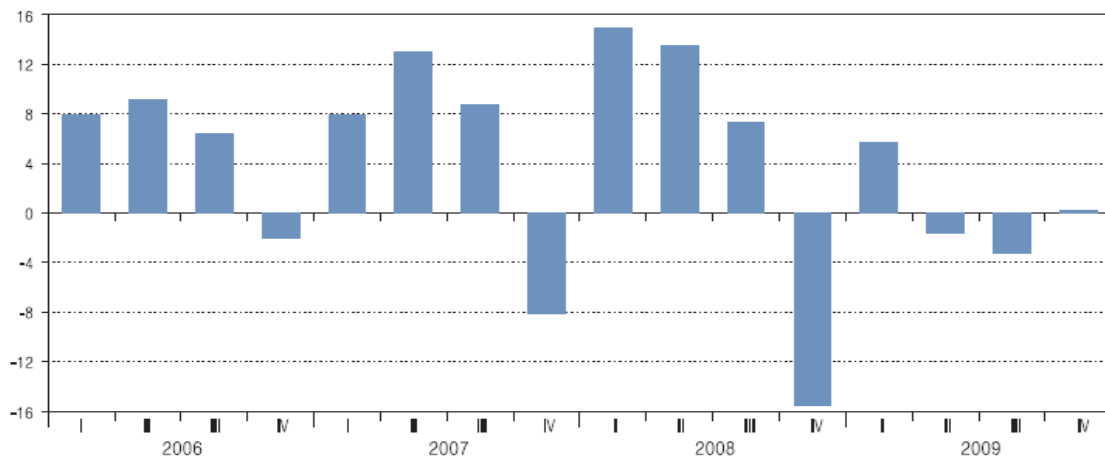
Валутните резерви на страната слабо се променят, което гарантира стабилността на валутния курс. Фискалният резерв намалява с бързи темпове.

Нараства преразпределителната роля на бюджета. Бюджетните разходи се увеличават от 37,9% от БВП през 2008г. на 39,5% през 2009г. и до 42,3% от БВП през 2010 г.

Наблюдава се **значително забавяне на разплащанията от страна на държавата към бизнеса** и неспазването на договорните отношения между държавата и частния сектор. По експертни оценки към средата на февруари държавата не се е разплатила за извършени работи с бизнеса по обществени поръчки и други договори в размер от над 2 млрд. лева.

В края на 2009 г. касовото салдо по консолидираната фискална програма е отрицателно в размер на 576 млн. лева или почти 1% от БВП. Рестриктивната политика по отношение на бюджетните разходи през четвъртото тримесечие доведе до забележим отрицателен принос на правителственото потребление към растежа на БВП – 3.9 процентни пункта за последното тримесечие на 2009 г. и 0.9 процентни пункта за 2009 г. Общите приходи и помощи по консолидираната фискална програма са с над 8% по-малко в сравнение с 2008 г., като най-голям принос за спада на бюджетните приходи имат данъкът върху добавената стойност (-14,1%) и корпоративният данък (-20,9%). Осигурителните вноски и данъците върху доходите на физическите лица реагираха със закъснение на забавянето на икономическата активност и дори реализираха положителен ръст от 4% през 2009 г.

ФИГУРА 6 ПЪРВИЧЕН БАЛАНС ПО ТРИМЕСЕЧИЯ КАТО ДЯЛ ОТ БВП ЗА ТРИМЕСЕЧИЕТО, % (Източник: МФ, БНБ)

Свиването на бюджетните разходи през последното тримесечие на 2009 г. с около 31.3% се дължи до голяма степен на отлагането на част от плащанията на бюджета от края на 2009 г. за началото на 2010 г. Най-значителен принос за отрицателния растеж на текущите нелихвени разходи имат разходите за текуща издръжка. Съществен е спадът и при капиталовите разходи, които през четвъртото тримесечие на 2009 г. намаляват с 67.4% на годишна база, като за цялата 2009 г. понижението в сравнение с 2008 г. е 17.3%.

Свиването на текущите нелихвени разходи на правителството имаше отражение върху приноса на правителственото потребление в БВП. През третото тримесечие на 2009 г. този принос е слабо положителен – 0.13 пункта, а през четвъртото достига нивото от -3.9 пункта, поради водената от правителството рестриктивна фискална политика през втората половина на годината.

През първите месеци на 2010 г. тенденцията към спад в общите бюджетни приходи и помощи продължава да е повлияно от негативните ефекти на икономическия цикъл, както и от редица еднократни фактори. Такива са спадът на косвените данъци с над 1/3 спрямо първите месеци на 2009 г., което води до спад в дължимите косвени данъци от публичния сектор; забавянето на постъпленията от средства по програми на ЕС и др. Едновременно с това нарастват и бюджетните разходи в началото на годината с над 1/5 в сравнение със същия период на 2009 г. Увеличението е по пера „социални разходи” и „разходи за заплати и възнаграждения”. Очакванията са, че през третото тримесечие значима част от консолидирането на бюджета ще бъде извършено по линията на текущите нелихвени разходи и, съответно - приносът на правителственото потребление за растежа на БВП ще продължи да бъде отрицателен в размер до около 1 пункт.

В края на декември 2009 г. парите в обращение в номинално изражение достигнаха 8 млрд. лв., което представлява намаление от 12% или 1.1 млрд.лв. спрямо края на декември 2008 г.

Брутният външен дълг възлиза на 37 млрд. евро (110% от БВП), като дългът на сектор „Държавно управление” е под 3 млрд. евро (9% от БВП).

Намалява и се забавя кредитирането, особено по отношение на отпускането на нови кредити и при високи лихвени нива (10.15% за краткосрочни кредити, 11.82% за дългосрочни кредити, ГПР 13,84%).

Преобладаващата част от кредитите се отпускат в евро.

Нараства броят на необслужваните кредити от 6% на 13% в края на 2009 г.

Намалява стойността на обезпеченията, което прави чувствителен финансовия сектор.

Слаба е усвояемостта и оползотворяването на еврофондовете. По оперативните програми са разплатени едва 8% от средствата, определени за първите три години от програмния период 2007-2013 г. Програма ИСПА, по която проектите трябва да бъдат завършени и разплатени до края на 2010 г., е усвоена едва на 41%, а програма САПАРД, която приключи през 2009 г., е разплатена на 76%.

През февруари 2010 г. всички оперативни програми получиха положителни оценки за съответствие от ЕК, което означава че е „размразен” значителен по обем ресурс, който може да се използва в икономиката. Само за 2010 г. оптимистичните оценки са за договориране и използване на 3.4 млрд.лева.

3.5. ФИНАНСОВ СЕКТОР

Въпреки настоящите трудни икономически условия, в които оперират българските компании, **налице са първите признаци, че е възможно през следващите месеци икономиката постепенно да преодолее кризата.** Нарастването на износа от края на 2009 г. и особено за първите четири месеца на 2010 г. на годишна база с 37%, както и първото намаляване на нивото на безработица на месечна база през март, дават надежди на местните компании да започнат подготовка за увеличение на своето производство. Тези положителни перспективи от икономически характер, наред с физическото и морално остаряване на ползваните от тях капиталови стоки (машини, оборудване) и нуждата от неговото обновяване, насочват вниманието към финансовите посредници като източник на необходимия заеман ресурс.

Възможността за сключване на изгодни кредитни споразумения с потенциално печеливши партньори от реалния сектор са добра инвестиция за влагане на свободния финансов ресурс. Различните промишлени сектори представят различни перспективи, с оглед оценката на източника на печалби и възможностите за диверсифициране на източниците на финансиране.

По тези показатели реалният сектор може да се дефинира в следните шест категории:

- промишлен - експортноориентиран сектор (генериращ печалбите си на чуждестранни пазари);
- промишлен - насочен предимно към задоволяване на вътрешното търсене;
- сектор на недвижимите имоти;
- сектор на инфраструктурните проекти (със съответно съфинансиране по европейските програми на републиканския бюджет);

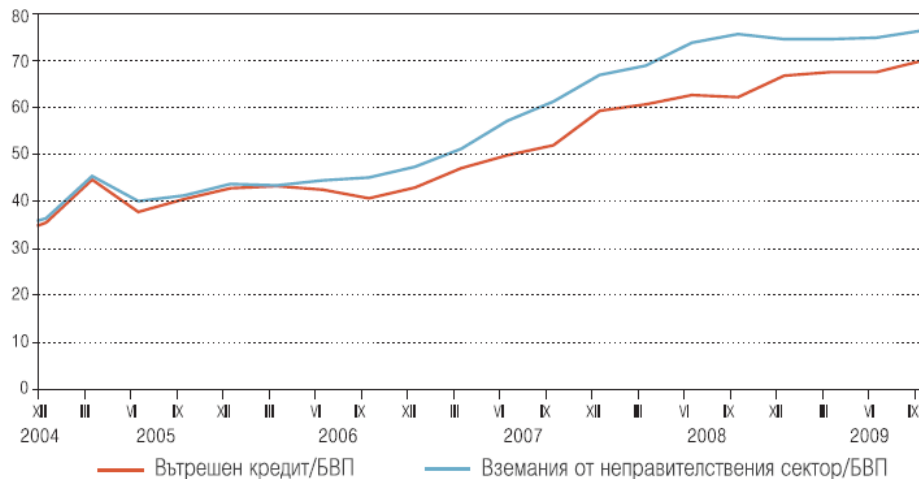
- търговията (заедно със складовата дейност) - традиционен за България сектор;
- шеста група включва всички останали услуги - туризъм, транспорт, съобщения, компютърни услуги и др.

Продължава да се наблюдава тенденция за забавяне на темповете на растеж на кредита, повлияно от слабото търсене и затягане на кредитните стандарти на банките. Понижението на лихвените проценти на междубанковия паричен пазар все още не се трансформира в понижение на лихвените проценти по кредитите.

Неблагоприятно е отражението на несигурната макроикономическа среда върху кредитната активност, която действа като ограничител на търсенето на кредити и е фактор за затягане на кредитната политика на банките. Към декември 2009 г. годишният прираст на вземанията от неправителствения сектор се понижи до 3,8%, в сравнение със средните темпове от около 25 на сто за предходните години.

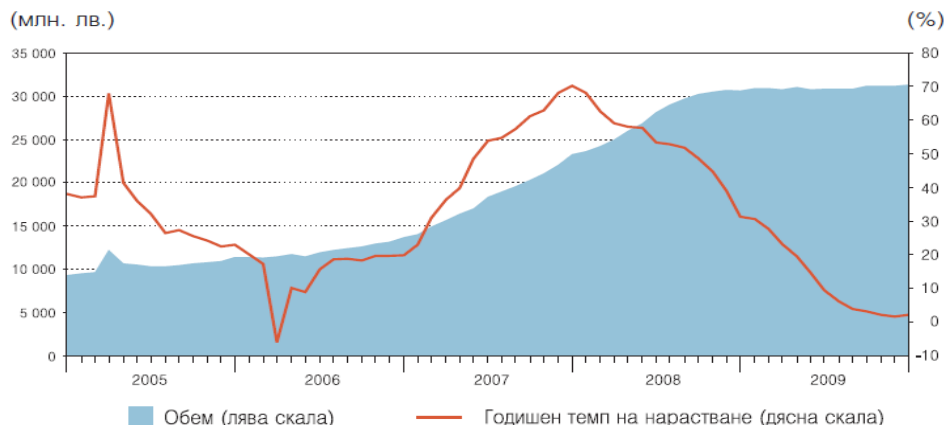
Положителните темпове на растеж на кредита и спадът на БВП се отразяват положително върху динамиката на съотношенията „Вътрешен кредит / БВП“ и „Вземания от неправителствения сектор / БВП“.

ФИГУРА 7 **ВЪТРЕШЕН КРЕДИТ КАТО ДЯЛ ОТ БВП, %** (Източник: БНБ)

Вземанията от нефинансови предприятия отбелязват забележим ръст в обема за целия период 2005-2009 г. От графиката се вижда влиянието на световната финансова и икономическа криза върху обема и темпа на нарастване на вземанията. От средата на 2008 г. почти не се забелязва промяна в общия обем на вземанията, но за сметка на това темпът на нарастване се забавя значително, като към декември 2009 г. той се понижава до 2.2%.

ФИГУРА 8 **ВЗЕМАНИЯ ОТ НЕФИНАНСОВИ ПРЕДПРИЯТИЯ** (Източник: БНБ)

Задлъжнялостта в чуждестранна валута на нефинансовия сектор в края на 2009 г. е 80% от БВП, а на домакинствата – 10% от БВП.

Външният дълг, който основно е на частния сектор, се увеличи до 111% от БВП в края на 2009 г. Над 60 процента от външния дълг е междуфирмен и дължим по банкови кредити. От друга страна, публичният дълг спадна значително до 16% от БВП.

Между 2004 и 2008 г. бюджетният излишък на България беше средно 2.8% от БВП – най-висок сред страните-членки на ЕС, което доведе до силно спадане на съотношението „Държавен дълг / БВП” (от 48% в края на 2003 г. на 16% в края на 2009 г.) и до натрупване на финансов резерв (12% от БВП в края на 2009 г.).

3.6. ВЪНШЕН СЕКТОР

3.6.1. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОЯСНЕНИЯ

Изследването се стреми да улови едновременно устойчиви тенденции в българския износ спрямо световния внос и да идентифицира нови групи продукти с бързо нарастващи пазарни позиции. Тези цели определят основните две групи на изследване: стоки с постоянно нарастващ износ в определени продължителни времеви периоди и такива, при които основните критерии за избор са свързани с ръст в износа и място в света. Макар, според авторите, регионалната насоченост да има съществено значение при прогнозиране перспективите пред износа на различните групи продукти, документът не се спира на този фактор.

За целите на оценяване мястото на всяко продуктово направление на световния пазар се ползват данни за вноса и износа на всички стоки от всички страни. На този етап единствената универсална валута за измерване на стойностните обеми е щатският долар. Въпреки че българският износ устойчиво е насочен преобладаващо към ЕС и въпреки колебанията в курса евро – щ.д., настоящият документ няма друг избор освен да използва щ.д. за оценка стойностните обеми на износ и внос. Сметкаващ фактор за евентуални изкривявания в резултатите е използването на времеви серии. Предварителната оценка е, че използването на щ.д. за всички изследвания може да доведе до неточности - средно от около 2,4% и максимално до 12% при стоки, които през целия изследван период се изнасят единствено за ЕС.

Поради неудобния формат на използваните данни – таблици с много колони и редове, документът извежда преди всичко качествени характеристики на българския износ. Очакванията са, че в процеса на работа по проекта ще се уточнят необходимите данни, изискващи точни количествени показатели и ще се намери начин за тяхната лесна за възприемане визуализация.

От гледна точка на съпоставимост, избрана е Хармонизираната система за кодификация на стоките, по-популярна като митнически тарифни кодове. Съгласно действащите международни правила, всички членки на Световната търговска организация ползват унифицирани стокови кодове за първите 6 цифри от кода. Макар в редица случаи да има достъп до по-детайлна статистика – на 8-мо или 10-ниво, тя не е ползвана, както поради вероятността да се отнася за различни стоки, така и поради целите на проекта, за който е предназначен настоящия документ. Въпреки това е коректно да се отбележи, че редица водещи икономики (Китай)

Основен източник на статистически данни е Международен търговски център Женева (МТЦ), който, от своя страна, се позовава на Евростат, национални статистики и др. В МТЦ данните постъпват с различна периодичност – ежемесечно (Евростат), тримесечно или веднъж годишно. Достъпността на данните за различните държави е различна. Например, данните на страните от ЕС са достъпни 60-70 дни след изтичане на съответния период, но всички световни данни са достъпни едва 18-20 месеца след изтичане на съответната година. Настоящият документ разглежда данни до 2008 включително, което, от гледна точка на глобалната икономическа криза, не отразява последвалият спад в българския износ.

3.6.2. ОБЩИ ПОКАЗАТЕЛИ

За периода 2004-2008 световният внос е нараствал с 15% на годишна база, а българският износ – с 23%. Този факт говори за конкурентни предимства, които трябва да опознаем и целенасочено да използваме и управляваме. През разглеждания период се наблюдава ръст на цените на горивата и суровините в световен мащаб, който също допринася за положителните тенденции в българския износ, в чиято структура те заемат 30-35 %. Продуктовите направления (над 100 млн. щ.д. годишен износ) са представени чрез средногодишен ръст за период от 5 години на българския износ, съпоставен със съответния ръст на световния внос, като се отчита както общият обем на износа, така и търговското салдо:

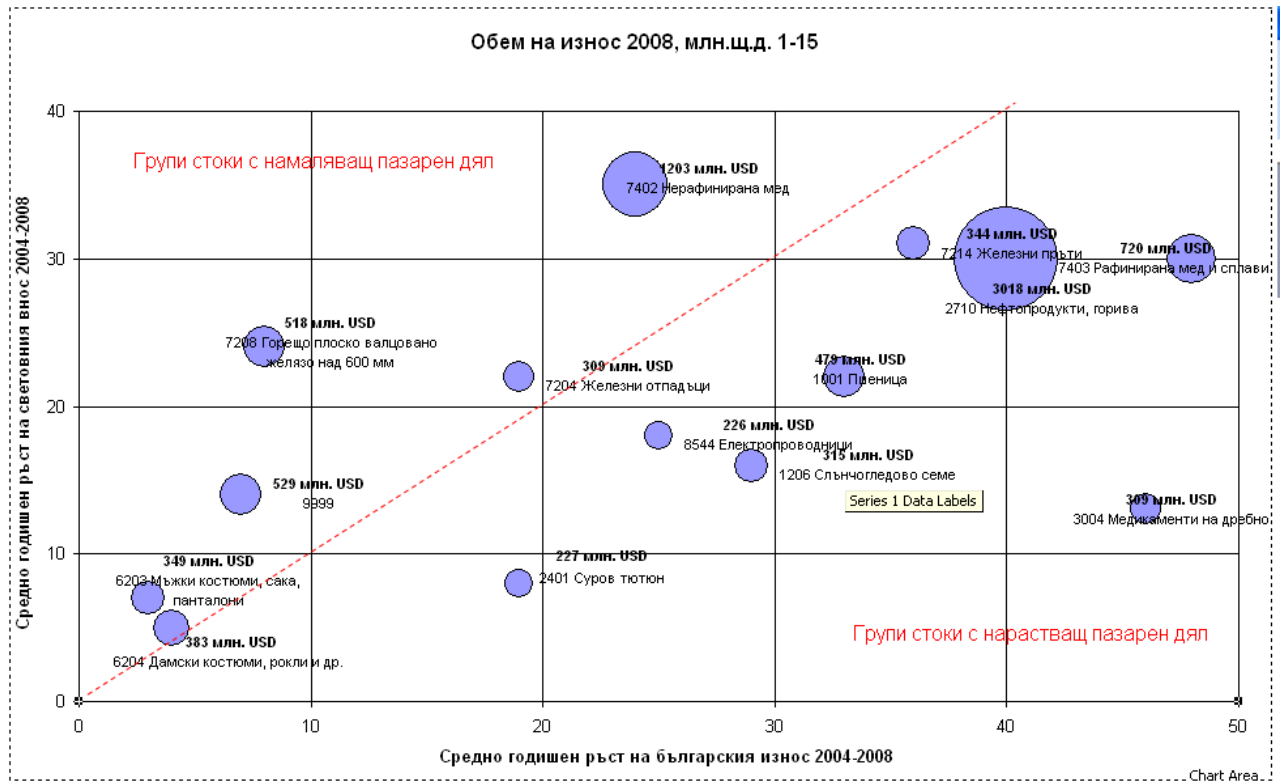
ТАБЛИЦА 9 **Водещи групи стоки на българския износ**

Група стоки	Среден ръст на българския износ %	Среден ръст на св. внос %	Нарастване/намаляване на пазарен дял %	Обем на износа 2008 млн. щ.д.	Дял в износа, %	Търговско салдо млн. щ.д.
Поз. 2710 Нефтопродукти, горива	40	30	+10	3018	13,50%	2049
Поз. 7402 Нерафинирана мед	24	35	-11	1204	5,38%	1197
Поз. 7403 Рафинирана мед и сплави	48	30	+18	720	3,22%	512
Поз. 2716 Електрическа енергия		16	-16	565	2,53%	556
Поз. 7208 Горещо плоско валцовано желязо над 600 мм	8	24		518	2,32%	303
Поз. 1001 Пшеница	33	22		479	2,14%	473
Поз. 6204 Дамски костюми, рокли и др.	4	5		383	1,71%	327
Поз. 6203 Мъжки костюми, сака, панталони	3	7		350	1,57%	276
Поз. 7214 Железни пръти	36	31		344	1,54%	90
Поз. 1206 Слънчогледово семе	29	16		316	1,41%	279
Поз. 3004 Медикаменти (на дребно)	46	13		310	1,39%	-401
Поз. 7204 Железни отпадъци	19	22		310	1,39%	201
Поз. 2401 Суров тютюн	19	8		227	1,02%	117
Поз. 8544 Електропроводници	25	18		226	1,01%	-51
Поз. 7409 Ламарини и ленти от мед	80	21		223	1,00%	205
Поз. 8481 Фитинги, арматура	27	17		216	0,97%	45
Поз. 8418 Хладилни машини	37	15		208	0,93%	12
Поз. 7901 Необработен цинк	28	24		198	0,89%	185

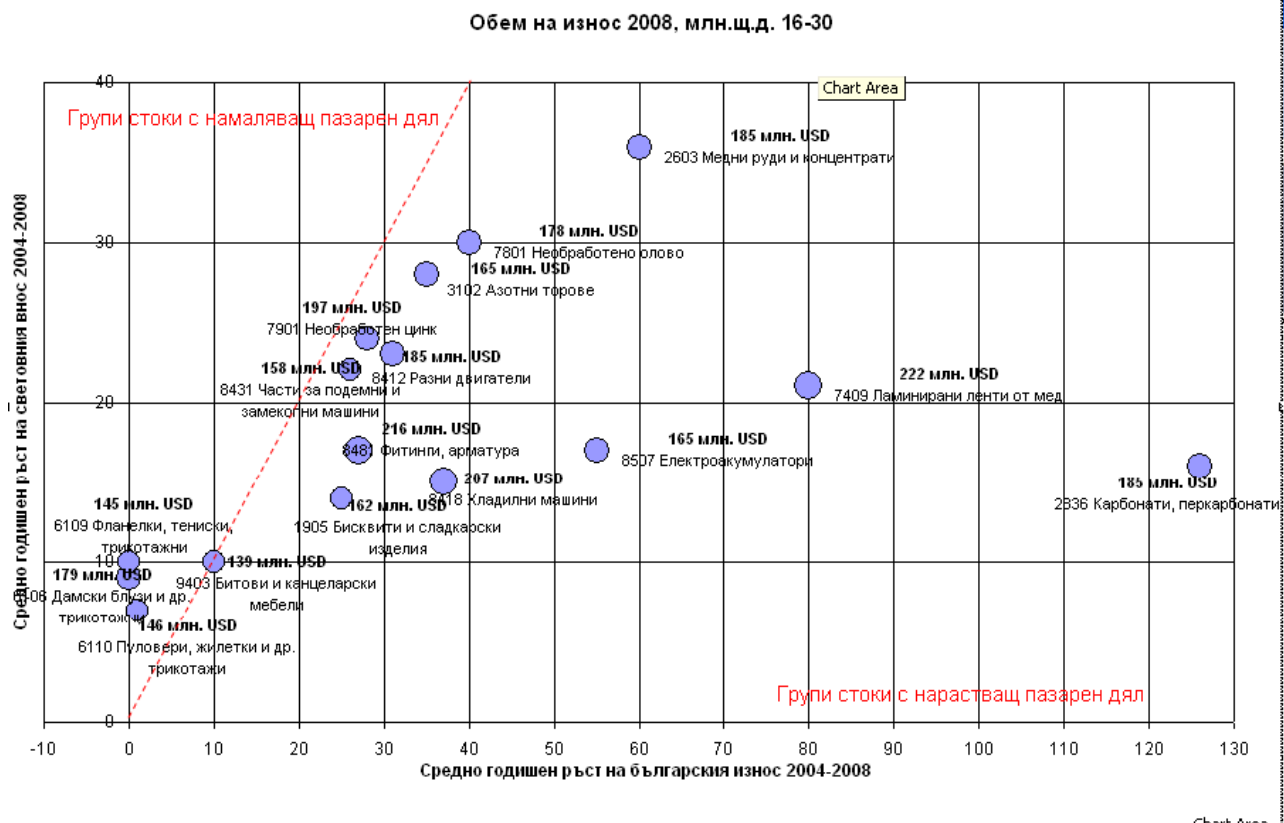
Група стоки	Среден ръст на българския инос %	Среден ръст на св. внос %	Нарастване/на маляване на пазарен дял %	Обем на износа 2008 млн. щ.д.	Дял в износа, %	Търговско салдо млн. щ.д.
Поз. 2836 Карбонати, перкарбонати	126	16		186	0,83%	181
Поз. 8412 Разни двигатели	31	23		186	0,83%	166
Поз. 2603 Медни руди и техните концентрати	60	36		186	0,83%	-799
Поз. 6106 Дамски блузи, трикотажни	0	9		179	0,80%	110
Поз. 7801 Необработено олово	40	30		178	0,80%	144
Поз. 3102 Азотно торове	35	28		166	0,74%	76
Поз. 8507 Електроакумулатори	55	17		166	0,74%	115
Поз. 1905 Бисквити и сладкарски изделия	25	14		163	0,73%	102
Поз. 8431 Части за подежни и земекопни машини	26	22		159	0,71%	47
Поз. 6110 Пуловери, жилетки, трикотажни	1	7		146	0,65%	111
Поз. 6109 Фланелки, тениски, трикотажни	0	10		145	0,65%	82
Поз. 9403 Битови и канцеларски мебели	10	10		139	0,62%	-75
Поз. 8528 Телевизионни приемници	246	21		131	0,59%	-175
Поз. 9025 Термометри, барометри и др.	169	12		129	0,58%	123
Поз. 7407 Медни тръби и профили	49	25		129	0,58%	105
Поз. 8901 Транспортни кораби	15	24		125	0,56%	121
Поз. 1003 Ечемик	32	22		123	0,55%	123
Поз. 9401 Столове и седалки	16	10		118	0,53%	48
Поз. 2204 Гроздови вина	9	11		110	0,49%	93
Поз. 7010 Стъклен амбалаж	18	14		106	0,47%	84
Поз. 7306 Разни тръби (стомана)	40	20		106	0,47%	33
Поз. 6406 Части за обувки	4	4		103	0,46%	45
Поз. 1205 Семе от рапица	138	37		102	0,46%	92
Поз. 8542 Интегрални схеми	45	8		98	0,44%	-58
Поз. 6403 Кожени обувки	7	8		98	0,44%	29
Поз. 8504 Трансформатори, преобразуватели	37	16		96	0,43%	-42
Поз. 6202 Дамски горни дрехи	6	12		95	0,42%	81
Поз. 8536 Електросъединителна апаратура до 1000V	16	12		95	0,42%	-56
Поз. 6205 Мъжки ризи	6	6		94	0,42%	71
Поз. 0406 Сирена	20	13		94	0,42%	67
Поз. 0207 Птиче месо и карангии	19	17		93	0,42%	17
Поз. 3103 Фосфорни торове	41	42		91	0,41%	89
Поз. 7013 Битова стъклария	115	7		90	0,40%	70
Общо:				14 040	62,79%	

Заб. Поз. 9999 Специфични стоки – не се разглежда

ФИГУРА 9 **ОБЕМ НА ИЗНОСА ПРЕЗ 2008 г.**

Източник: Данни от Международния търговски център в Женева, собствени изчисления

Източник: Данни от Международния търговски център в Женева, собствени изчисления

На основата на така обработените данни се изчислява коефициент на локален експортен растеж (Клер): средният ръст на българския износ спрямо средният ръст на световния внос = 1.53. Продуктови направления и съответните групи стоки с коефициент над 1,53 притежават локални предимства за изпреварващ експортен растеж и нарастващ пазарен дял в световната търговия:

Гл. 27 Минерални горива и масла – Клер 1.73

Гл. 84 Котли, машини, апарати, механизми, части – Клер 2.42

Гл. 85 Електрически машини и апарати, електроматериали – Клер 2.91

Гл. 12 Маслодайни семена и плодове; семена за посев; медицински растения – Клер 1.65

Гл. 39 Пластмаси и изделия – Клер 1.85

Гл. 76 Алуминий и изделия – Клер 2.0

Гл. 30 Фармацевтични продукти – Клер 3.14

Гл. 28 Неорганични химически продукти – Клер 2.50

Гл. 90 Оптични, фотографски, кинематографски, измерителни, контролиращи или прецизиращи инструменти и апарати; медико-хирургически инструменти и апарати; части – Клер 4.20

Гл. 24 Тютюн, обработен тютюн и заместители – Клер 2.86

Гл. 70 Стъкло и изделия от стъкло – Клер 4.45

Гл. 87 Автомобили, трактори, мотоциклети и велосипеди; части – Клер 3.45

Гл. 26 Руди, шлаки и пепели – Клер 1.82

Гл. 19 Храни от житни растения, брашна, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия – Клер 1.79

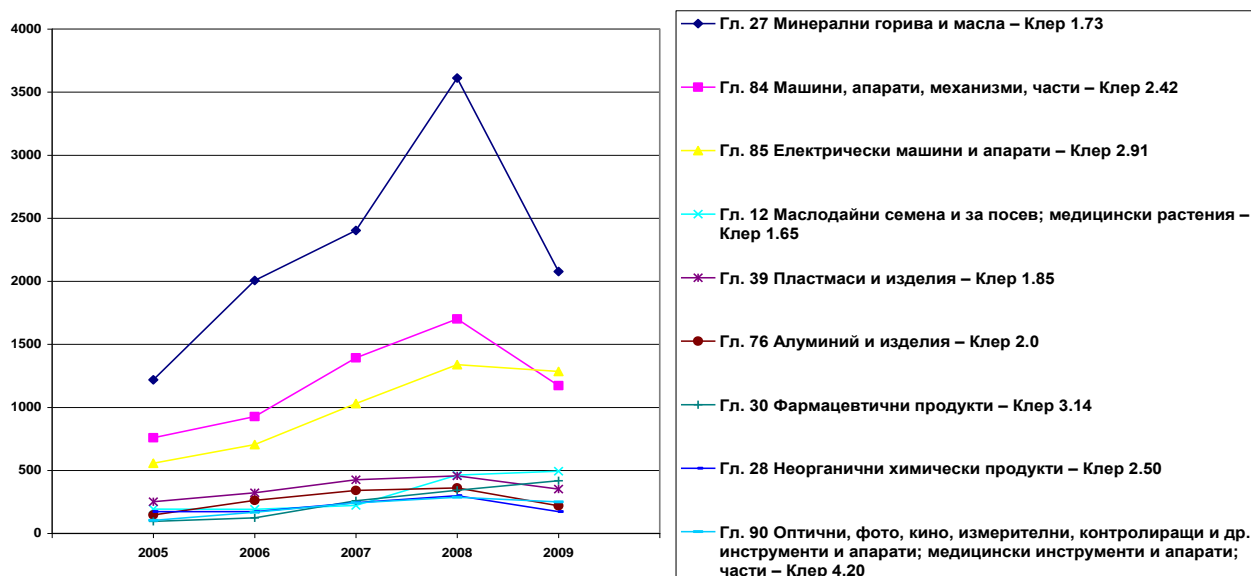
Гл. 4 Мляко и млечни продукти; яйца; мед – Клер 1.79

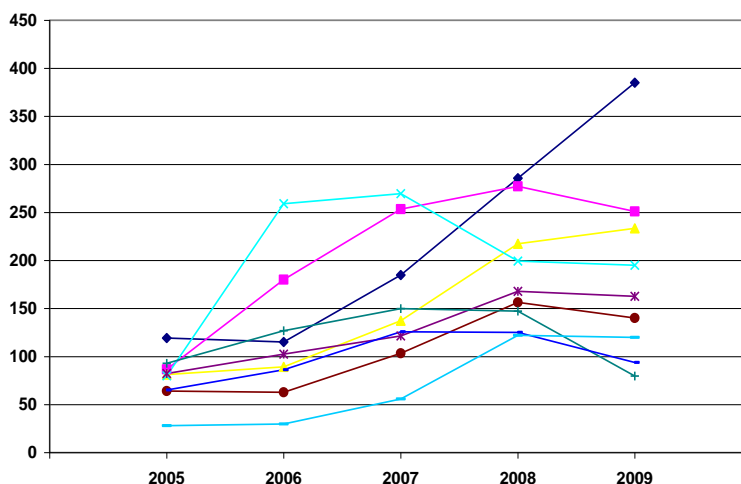
Гл. 51 Вълна, животински косми; преди и тъкани – Клер 10.0

Гл. 55 Щапелни синтетични или изкуствени влакна – Клер 4.50

Гл. 17 Захар и захарни изделия – Клер 4.17

ФИГУРА 10 Износ на продукти с най-голям локален потенциал

—◆— Гл. 24 Тютюн, обработен тютюн и заместители – Клер 2.86
—■— Гл. 70 Стъкло и изделия от стъкло – Клер 4.45
—▲— Гл. 87 Автомобили, трактори, мотоциклети и велосипеди; части – Клер 3.45
—×— Гл. 26 Руди, шлаки и пепели – Клер 1.82
—*— Гл. 19 Храни от житни растения, брашна, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия – Клер 1.79
—●— Гл. 4 Мляко и млечни продукти; яйца; мед – Клер 1.79
—+— Гл. 51 Вълна, животински косми; прежди и тъкани – Клер 10.0
—■— Гл. 55 Щапелни синтетични или изкуствени влакна – Клер 4.50
—■— Гл. 17 Захар и захарни изделия – Клер 4.17

Източник: Данни от Международния търговски център в Женева, собствени изчисления

3.6.3. ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ

Значимостта и влиянието на външната търговия върху българските производители и потребители е обусловена от отворения характер на българската икономика. От съществено значение в тази връзка е електроенергията. Информацията за търговията с електроенергия е получена чрез използване на информация от огледалната външнотърговска статистика по вноса и износа на МТЦ.

За периода 2007 и 2008 г. страни с устойчив положителен баланс (разлика между износа и вноса) по отношение на електроенергия са Турция, Румъния, Босна и Херцеговина. За същия период страни с устойчив отрицателен баланс са Сърбия, Албания, Гърция, Хърватия, Италия. Ако се дефинират като регионален пазар държавите в Югоизточна Европа, за които България е изнасяла електроенергия през последните години, то се вижда, че тези държави формират общ отрицателен баланс между износа и вноса от 44 000 гвтч (2004 г.) до 25 000 гвтч (2008 г.). Това са Гърция, Сърбия, Румъния, Италия, Босна и Херцеговина, Албания, Македония и Турция. Делът на България варира между 2,7 до 5,4 % от внасяната електроенергия на този регионален пазар и е формира между 3,4 % и 10,5 % от общия отрицателен баланс на тези държави. Стойностно в периода 2004-2008 г. българският износ варира между 77 (1,323 гвтч) и 226 милиона щ.д. (2,653 гвтч) годишно. Цените, на които България прави износ за отделните страни са:

- Между 50 и 53 щ.д. за мвтч за Гърция и Сърбия през 2007 и 2008 г.;
- Между 40 и 78 щ.д. за мвтч за Румъния в периода 2005 – 2008 г.;
- Между 64 и 91 щ.д. за мвтч за Италия в периода 2006 – 2008 г. и
- Между 40 и 69 щ.д. за мвтч за Македония в периода 2004 – 2007 г.

България е постоянен и почти основен доставчик на електроенергия за Гърция, Сърбия, Италия, Румъния, Македония и Албания:

- Гърция: дял на българските доставки от общия внос на електроенергия между 44 (1,323 гвтч) и 49 % (1,323 гвтч). Други доставчици са Италия, Австрия и Кипър;
- Сърбия: дял на българските доставки между 5 (167 гвтч) и 8 % (307 гвтч) годишно. Основни доставчици са Черна Гора, Румъния и Унгария;
- Румъния: България отстъпва дела си на основен доставчик на Молдова и Унгария. При дял на българската електроенергия във вноса от 83 % (821 гвтч) за 2006 г., през 2008 г. доставката на българска електроенергия спада на 4 % (39 гвтч) за 2008 г.;
- Македония: Картината е подобна на тази в Румъния – от дял от 41 % (434 гвтч) през 2004 г. доставките на България като дял, но не и като количество, намалява до 16 % (471 гвтч) за 2007 г. Други основни доставчици на електроенергия са Швейцария, Сърбия, Румъния и Германия;
- Италия: Българският дял е между 0,04 (13 гвтч) и 0,3 % (111 гвтч). Други основни доставчици са Швейцария, Франция, Обединеното кралство, Словения, Австрия, Германия и Испания;

Тази сравнителна регионална картина допълва аргументите в полза за развитие на българската енергетика.

3.6.4. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА ИЗНОСА ПРЕЗ ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2010Г.

След 1 и ½ година спад, през март има увеличение на износа - освен към трети страни, и за страните от Европейския съюз. По предварителни данни, за тези страни са изнесени стоки за 1,260 млрд.лева. В сравнение с март 2009 г., те са повече с 87 млн.лв. или със 7.4%.

ТАБЛИЦА 10 Износ през месец март 2010 г. в млн. лева. (Източник: НСИ, собствени изчисления)

Групи страни	Март 2009 г.	Март 2010 г.	Прираст, млн.лева	Прираст, %
Общо:	1892	2179	287	15,2
ЕС	1173	1260	87	7,4
Трети страни	719	919	200	27,8

През март оборотът на промишлените предприятия, в сравнение със същия месец на 2009 г., е по-голям с 8.8%, което показва, че това сравнително високо увеличение идва от изпълнени поръчки за износ главно към страните от Европейския съюз.

По предварителни данни все още няма информация за износа по страни.

През първото тримесечие са изнесени стоки за 5,886 млрд.лева. В сравнение със същия период на 2009 г. има увеличение с 640 млн.лева или с 12.2%. Около 95% от този прираст е от износа към трети страни.

ТАБЛИЦА 11 Износ през първото тримесечие на 2010 г. в млн. лева.

Групи страни	Януари-Март 2009 г.	Януари-Март 2010 г.	Прираст, млн.лв.	Прираст, %
Общо:	5245	5886	641	12,2
ЕС	3005	3540	35	1,0
Трети страни	1740	2346	606	34,8

Източник: НСИ, собствени изчисления.

Резултатите от първото тримесечие показват, че постепенно изоставането на износа към трети страни е преодоляно. Увеличението спрямо същия период на 2009 г. е с висок темп – 34.9%. За сравнение, темпът на прираста на износа за тези страни през цялата 2008 г. е 19.6%.

Изследването на структурата на износа по страни показва, че общо от 30 основни партньори от тази група, които НСИ наблюдава поотделно, увеличение има в 63% от тях. Най-голямо е това увеличение в:

ТАБЛИЦА 12 **ИЗНОС ПРЕЗ ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2010 Г. ПО СТРАНИ В МЛН. ЛЕВА.**

Страни	Януари-Март 2009 г.	Януари-Март 2010 г.	Прираст, млн.лв.	Прираст, %
Турция	265,5	529,4	263,9	2 пъти
Сърбия	145,6	220,7	75,1	51,6
Русия	130,2	125,8	25,6	19,7
Македония	108,5	121,2	12,7	11,7
Китай	22,9	112,9	90,0	5 пъти
Сингапур	30,0	106,7	76,7	3,6 пъти
Египет	43,2	66,8	23,6	54,6
Грузия	31,7	43,9	12,2	38,5
ОАЕ	12,8	33,5	20,7	2,6 пъти
Република Корея	6,0	24,0	18,0	4 пъти

Източник: НСИ, собствени изчисления.

Прирастът за тези страни е 613 млн.лева.

По-голямо намаление има на износа за Бразилия – 29.7 млн. лева или 60 пъти, и за Хърватия – 19.2 млн.лева или с 44%.

Изследването на структурата на износа по видове стоки показва, че от 98 основни групи стоки (по двата знака на митническата тарифа), в сравнение с първото тримесечие на 2009 г., увеличение има в 70% от тях.

Около 59% от увеличението на износа през първото тримесечие на 2010 г. към трети страни е от износ на мед и изделия от мед и минерални горива и продукти. При тях 78% от прираста е от цени и 22% от по-голям износ.

В 12 основни групи стоки прирастът на износа е над 10 млн.лева.

Най-значим е прирастът при групата „Мед и изделия от мед”, в която прирастът от стойността е 235 млн. лева или 3.3 пъти, а в обемите – 2.1. пъти. Значително е нараснал износът на торове – прираст от 37 млн.лева или 2.5 пъти, както и на хартия и картон – прираст от 13 млн. лева или 9.2 пъти, съпроводено със значително нарастване на цените – 2.9 пъти.

ТАБЛИЦА 13 УВЕЛИЧЕНИЕ НА ИЗНОСА В 12 ГРУПИ СТОКИ С ПРИРАСТ ПРЕЗ ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2010 Г. ОТ НАД 10 МЛН.ЛЕВА.

Групи стоки	I-во тр. 2009 г., хил.лв.	I-во тр. 2010 г., хил.лв.	Прираст		Количество, т.		Индекс	Средни цени, лв.		Индекс	Прирастът на стойността е от:
			Хил.лв.	%	2009 г.	2010 г.		2009 г.	2010 г.		
Мед и изделия от мед	90708	325874	235166	3,3 пъти	19770	33768	170,8	4588	9650	2.1 пъти	59% от количества и 41% от цени
Минерални горива и продукти	323522	443604	120083	37,1	531138	496748	93,5	609	893	146,6	Изцяло от цените
Торове	25014	61772	36757	2,5 пъти	31099	174133	5,6 пъти	804	354	44,0	Изцяло от количествата
Чугун, желязо и стомана	103371	126434	23063	22,3	166929	243004	145,5	619	520	84,0	Предимно от количества
Маслодайни растения	29 734	52173	22439	75,5	55961	80244	143,4	531	650	122,4	70% от количества и 30% от цени
Неорганични химични продукти	40676	57265	16589	40,8	191723	321866	167,9	212	178	84,0	Изцяло от количествата
Тютюн и тютюневи изделия	56 688	71 404	14717	26,0	5828	3972	68,2	9727	17977	185,0	Изцяло от цените
Цинк и изделия от цинк	18527	32560	14033	75,7	10341	9834	95,1	1792	3311	184,8	Изцяло от цени
Хартия и картон	1574	14528	12954	9,2 пъти	5712	19973	3,5 пъти	275	727	2,6 пъти	80% от количества и 20% от цени
Стъкло и изделия от стъкло	19951	31688	11737	58,8	20491	40709	2 пъти	974	778	79,9	Изцяло от количества
Олово и изделия от олово	31250	42656	11406	36,4	16639	13070	78,5	1878	3263	173,7	Изцяло от цени
Дървен материал	21480	32457	10977	51,1	54008	91570	169,5	398	354	89,0	Изцяло от количествата

Източник: НСИ, собствени изчисления.

Раздел 4. МЕТОДОЛОГИИ

4.1. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗБОР НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА МНОГОКРИТЕРИАЛЕН АНАЛИЗ И ПОДБОР НА БРАНШОВЕ

4.1.1. ДЕФИНИРАНЕ НА ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ И ПОКАЗАТЕЛИ

За изследването са използвани информационните масиви и налична информация от Националния статистически институт и международни статистически бази данни на структурите на ООН, както и на Международния търговски център в Женева.

Данните на НСИ са изследвани до трето ниво според класификацията на икономическите дейности (КИД-2008). Таблицата за групиране на секторите според икономическите дейности и преходът от Националната класификация на икономическите дейности (НКИД-2003) към КИД-2008 са дадени в приложенията.

От количествените и качествени показатели са изчислени съответни индекси, приложими при подготовката на обобщаващия показател за ранжиране на секторите и регионите⁹.

Сравнимостта на националните и световните данни и тенденции е гарантирана от използването на Класификацията на икономическите дейности (КИД-2008), осигуряваща прякото приложение на NACE, Rev. 2 – Европейско ниво за класификация на икономически дейности. КИД-2008 е еднозначно съвместима и с Международната стандартна отраслова класификация – ISIC, Rev. 4 на ООН.

Подборът на сектори (браншове) и региони се извършва на основата на тяхната перспективност, като са инкорпорирани световните тенденции и националните приоритети. Измерването на показателите е количествено и качествено. Всеки един от показателите се нормализира, за да има сравнимост при оценката на отделните сектори. Целта на нормализацията е да приведе структурата на информационната база данни във вид, осигуряващ минимални отклонения, като да се намали потенциалната противоречивост, съдържаща се в базата данни.

От двете основни групи показатели за подбор на браншовете – световни тенденции и национални приоритети се формира интегралният показател.

4.1.1.1. Световни тенденции

Основните критерии в областта на световните тенденции са: темп на нарастване на инвестициите; тенденциите в износа и степента на обновяване на технологиите.

Информацията и данните за извеждане на темпа на нарастване на инвестициите в световен мащаб са извлечени от базите на UNIDO и UNCTAD и са интерпретирани за целите на настоящото изследване.

➤ ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

В съответствие с международните стандарти за отразяване и отчитане на чуждестранните инвестиции, преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ)¹⁰ се характеризират като международни инвестиции, движение на капитали, при които инвеститорът придобива собственост и

⁹ Поради забавянето на одобрението на процедурата за закупуване на информация от Националния статистически институт, първоначалните оценки и ранжирането на промишлените сектори е извършено въз основа на наличната, натрупана до момента информация в БСК.

¹⁰ UNCTAD, UNIDO, OECD, Eurostat.

дълготраен интерес в предприятие от икономика, различна от тази на инвеститора. Целта на прекия инвеститор е да получи значителна степен на влияние върху управлението на предприятието на от резидентната икономика. Те включват, както първоначалното влягане на финансовите средства, така и всички следващи вложения и капитали. Преките чуждестранни инвестиции включват реално постъпилите инвестиции по тяхната пазарна цена и отразяват наличието на дълготраен интерес и значителна степен на влияние от страна на прекия инвеститор върху управлението на предприятието, в което е инвестиран чуждестранният капитал.

ПЧИ са особено важен елемент на икономическата интеграция, защото създават възможности за ускорен икономически растеж, технологични иновации и реструктуриране на предприятията, както и за подпомагане на капиталовата сметка на платежния баланс.

Темпът на нарастване на инвестициите по сектори в световен мащаб показва тенденциите в потоците на инвестициите и потенциала за растеж на приемащите икономики в съответните отрасли.

Плюсовете за приемащата икономика могат да бъдат обобщени като: технологичен трансфер и трансфер на знания; увеличена производителност; нараснала конкурентоспособност; подобрен достъп до външни пазари; външно финансиране; възможност за финансиране на дефицита по текущата сметка; създаване на високопроизводителни работни места.

➤ **ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА ИЗНОСА И СТЕПЕН НА ОБНОВЯВАНЕ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ**

Подходящите за производство продукти и услуги от отделните страни се променят с времето. Промените обикновено са еволюционни и е трудно да се осъществи скок от един към друг продукт. Еволюцията може да се възприеме като процес на увеличаване на сложността не само на използваната технология за производство, но и във връзка с „меките” технологии, които се използват във всички съпътстващи производството етапи, каквито са проектирането, логистиката и маркетинга. Развитите страни показват тенденция да увеличават разнообразието и сложността на продуктите, които произвеждат и изнасят.

Индустриализацията е интегрална част от икономическото развитие и бързо развиващите се икономики показват тенденция на ускорено нарастване на производствените си сектори. Напредналите в икономическо отношение страни притежават по-разнообразни промишлени сектори и икономики, които изнасят по-сложни продукти – от гледна точка на технологията, организацията, качеството, проектирането и логистиката – и, съответно, показват по-бърз икономически напредък и растеж.

4.1.1.2. Национални приоритети

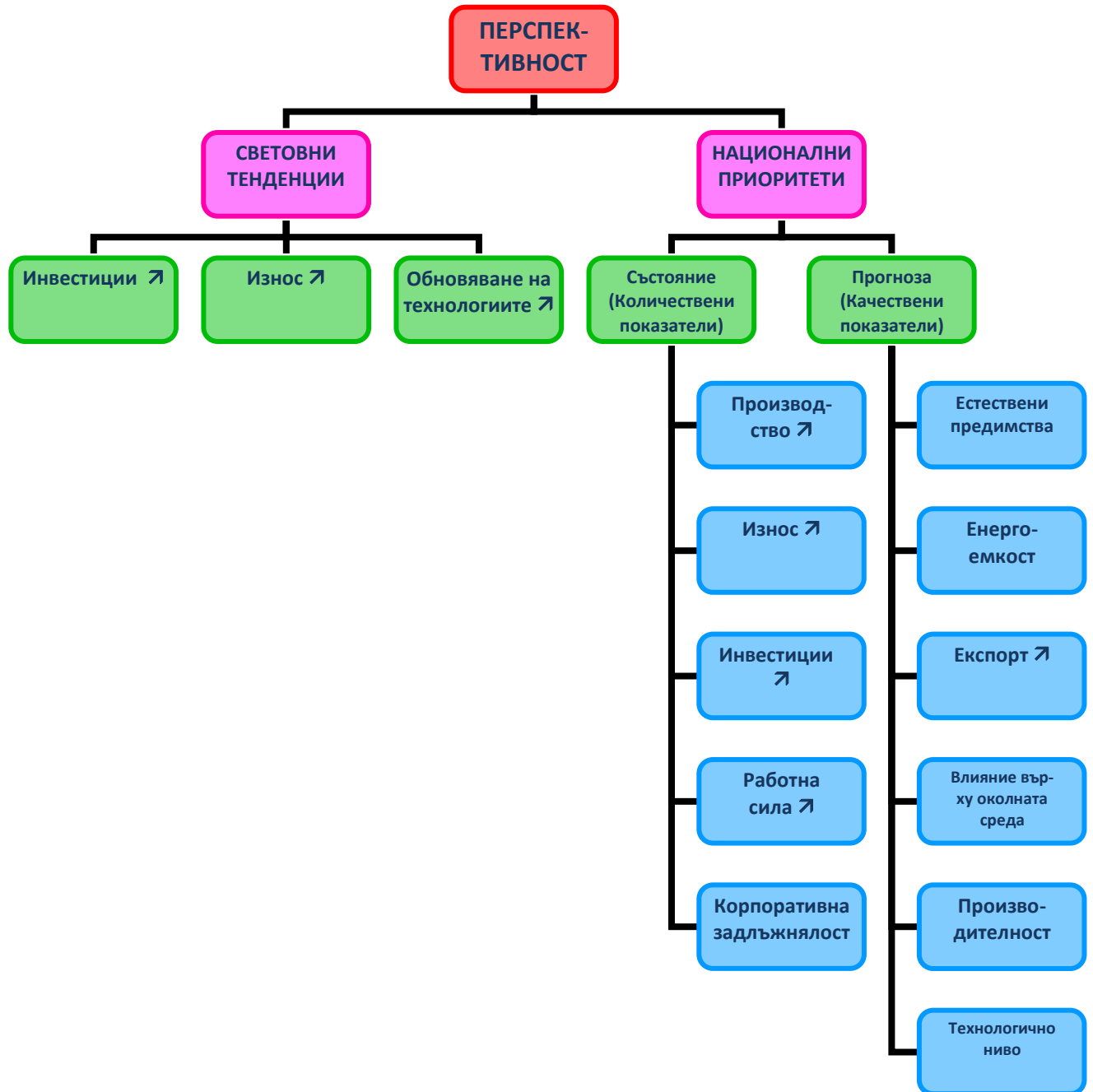
В националните приоритети са обособени две групи критерии – количествени и качествени.

Към количествените критерии са включени: темп на нарастване на производството, темп на нарастване на износа, темп на нарастване на инвестициите, темп на увеличаване на заетостта, темп на намаляване на задлъжнялостта.

Към качествените критерии са включени естествените предимства на браншовете, потенциалът за намаляване на енергоемкостта, потенциалът за увеличаване на износа и намаляване на вноса (степен на заместване на вноса), потенциалът за намаляване на вредните въздействия върху околната среда, потенциалът за повишаване на общата производителност и потенциалът за обновяване на технологиите.

ФИГУРА 11

ПРОЕКТНА СХЕМА НА КРИТЕРИАЛНА СИСТЕМА ЗА ИЗБОР НА СЕКТОРИ И РЕГИОНИ

➤ **Състояние - Количествени показатели**

Увеличаване на **производството и стоките с по-голяма добавена стойност**. Използвани са информационните масиви на Националния статистически институт и декомпозирането на приноса на отделните икономически дейности – сектори (браншове) специално в областта на преработващата промишленост към добавената стойност, произведена в сектора.

Нарастване на износа. Количественото и качественото увеличение на износа по икономически сектори по данни от Националния статистически институт и Българската народна банка.

Увеличаване на инвестициите. Темп на увеличаване на инвестициите по икономически сектори (браншове) въз основа на статистическа информация от Българската народна банка и Националния статистически институт.

Повишаване на качеството и количеството на работната сила. Информация за качествените и количествени показатели на работната сила, отразени като темп въз основа на информацията по сектори от Националния статистически институт и Агенцията по заетостта.

Намаляване на корпоративната задлъжнялост. Секторната корпоративна задлъжнялост е разгледана въз основа на финансовите отчети, предоставяни от икономическите субекти в Националния статистически институт. Изследването обхваща периода 2005-2008 г. (поради времеви лаг в представянето в НСИ на отчетите за 2009г. до средата на 2010 г. и необходимото време за обработването им от Института).

➤ **ПРОГНОЗА - КАЧЕСТВЕНИ ПОКАЗАТЕЛИ**

Естествени предимства. Естествените предимства имат своята значима роля в селското стопанство и в отраслите на добивната промишленост. От друга страна, предимствата в производството на различни видове продукция могат да бъдат и придобити, т.е. обусловени от развитието на технологиите, квалификацията, усъвършенстването на работата и логистиката и други. В този показател са инкорпорирани и принципите на устойчивото развитие и теориите за естествените предимства и индустриалното развитие.

Потенциал за намаляване на енергоемкостта. Българската икономика е с най-висока енергоемкост в Европа. Превишението е от два до три пъти в сравнение със страните от Централна Европа и шест до осем пъти със страните-членки на Европейския съюз. Повишаването на енергийната ефективност ще направи българските предприятия по-конкурентоспособни. Високото енергийно потребление се отразява негативно върху конкурентоспособността на българската продукция и възможностите ѝ за пазарна реализация. Това допълнително изостря и екологичните проблем, доколкото емисиите на парникови газове са в пряка зависимост от енергопотреблението. Този показател е свързан и с **потенциала за намаляване на вредите върху околната среда.**

Потенциал за намаляване на импорта и увеличаване на експорта (импортозаместващи материали и производства).

Потенциал за повишаване на производителността. Увеличаване на производителността на труда и потенциал за подобряване използването на работната сила. Поради ниския процент на заетост в България в кратко- и средносрочен план има нереализиран потенциал за увеличение на броя на заетите. В дългосрочен план е необходимо реструктуриране на икономиката и повишаване производителността на труда.

Потенциал за технологично обновяване. Възможности за повишаване на експортната конкурентоспособност на страната при специализираните пазарни ниши и в големите развиващи се пазари. Поддържане на традицията от съществуващи търговски взаимоотношения за внос на инвестиционни стоки от страни с висок ранг на технологично развитие като Финландия, Швеция, Дания, Швейцария, Исландия, Норвегия и др.

Комбинирането на показателите и изчисляването на интегралния индекс е спрямо максимално възможната стойност от оценките по отделните показатели, т.е. максимално възможното най-добро състояние на индекса, отговарящо на най-напредничавите и перспективни сектори е единица. За показателите не са дефинирани допълнителни тежести. Разпределението на теглата между националните приоритети и световните тенденции е 50:50.

4.2. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРОЕКТИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ ВЪРХУ РЕГИОНИТЕ НА СТРАНАТА

Изборът на региони се извършва чрез проектиране на браншовете в отделните райони по количествени критерии за последните няколко години (2005-2009 г.), нормализирани и ранжиране. Основни критерии за избор на райони са: **Делът на добавената стойност в общата за страната, темпа на нарастване на заетостта и степента на развитие на региона.**

ФИГУРА 12

СХЕМА ЗА ПРОЕКТИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ ВЪРХУ РАЙОНИТЕ НА СТРАНАТА

Делът на брунтната добавена стойност в общата за страната е извлечен от статистическите масиви на Националния статистически институт.

Темпът на нарастване на заетостта е определен като среден темп за периода 2005-2009 г. по области от данните, налични от Националния статистически институт и чрез собствени изчисления.

Степента на развитие на регионите (районите) се измерва чрез индекса на човешко развитие, разработен от ПРООН. Според концепцията за устойчиво развитие на човека той има необходимост в еднаква степен от добри доходи, здраве и образование.¹¹ В индикатора са синтезирани данни и за очакваната продължителност на живота, нивото на образованието, професионалните кариери, достъпа до култура и т.н.

Получените индивидуални индекси за брунтната добавена стойност, средният темп на заетостта и индексът на човешкото развитие са нормализирани към най-добрите показатели от съответната група за избягване на вътрешните диспропорции и изкривявания, съдържащи се в информационния масив.

Общият индекс е получен от обединяването на стойностите на трите нормализирани индекси за всеки от показателите. Ранжирането е извършено в низходящ ред на общия индекс.

¹¹ В България индексът за развитие на човека на местно ниво се изчислява от 1999 г. Стремехът е публикациите да допринесат за българския дебат относно централизацията на властта и укрепването на местното самоуправление. Първото изчисляване на индекса през 1999 г. за 28-те български области служи като инструмент за анализ на регионалното развитие.

Раздел 5. ПРИЛАГАНЕ НА МЕТОДОЛОГИИТЕ

5.1. ПЕРСПЕКТИВНИ БРАНШОВЕ

5.1.1. СВЕТОВНИ ТЕНДЕНЦИИ

5.1.1.1. Инвестиции

Информацията за световните тенденции по отношение на потоците чуждестранни инвестиции са извлечени от информационните масиви на „Световните доклади за инвестициите” 2005-2009 г.¹²

ТАБЛИЦА 14 ПОТОК НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В СВЕТА ПО ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ

Сектор, промишленост	1989-1991 г. в млн.щ.д.	1999-2001 г. в млрд.щ.д.	2002-2004 г. в млн.щ.д.	2005-2007 г. в млн. щ.д.
Всичко	186 550	1 965,1	706 298	1 471 264
Първичен сектор	12 858	110,3	57 635	170 891
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	623	3,1	2 604	3 328
Неспецифицирано производство	12 198	105,9	55 257	167 563
Добивна промишленост	37	1,2	-226	-
Преработваща промишленост	63 849	429,3	184 943	353 183
Хранителни продукти, напитки, тютюневи изделия	7 151	20,4	17 405	40 545
Текстил, облекло и изделия от кожи	2 328	7,0	3 616	6 749
Дървен материал и изделия от дървен материал	2 219	13,1	268	6 776
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани продукти	860	9,0	2 672	5 227
Кокс и рафинирани нефтепродукти	-821	37,9	6 651	10 678
Химични продукти	11 998	55,6	24 221	74 569
Каучук и пластмаси	953	2,3	2 994	6 256
Неметални минерални продукти	1 505	7,9	5 166	13 655

¹² World Investment Reports, цитирани в раздел „Литературни източници”

Сектор, промишленост	1989-1991 г. в млн.щ.д.	1999-2001 г. в млрд.щ.д.	2002-2004 г. в млн.щ.д.	2005-2007 г. в млн. щ.д.
Метали и метални продукти	5 304	23,5	17 567	33 892
Машини и оборудване	7 730	56,2	16 730	35 586
Електрическо и електронно оборудване	4 136	66,0	5 282	28 024
Електронни и оптични продукти	827	1,1	-1 144	1 121
Автомобили и други превозни средства	3 859	29,4	8 040	8 507
Друго производство	3 057	23,1	6 846	12 656
Некласифицирано другаде	12 743	80,0	68 628	68 942
Услуги	94 111	1 309,1	436 174	867 349
Електроенергия, газ и вода	2 001	38,9	27 411	41 285
Строителство	1 043	8,8	5 500	17 116
Търговия	18 599	112,4	50 229	110 767
Хотелиерство и ресторантьорство	4 634	10,0	3 095	7 275
Транспорт, складиране и пощи	2 829	217,2	42 835	96 392
Финансови услуги	33 094	449,6	133 279	314 473
Професионални дейности	18 402	377,8	118 242	225 539
Административни и спомагателни дейности	2 290	0,0	3 264	-442
Образование	11	0,0	46	592
Здравеопазване и социална работа	89	0,8	-62	6 481
Култура спорт и развлечения	2 254	13,1	5 632	4 487
Други услуги	7 507	68,5	36 787	17 948
Некласифицирано другаде от третия сектор	1 358	12,0	9 917	25 437
Операции с недвижими имоти	113	115,5	1 414	9 767
Некласифицирано другаде	15 619	0,9	27 545	70 073

Източник: UNCTAD.

От така комбинираните данни са изчислени темповете на нарастване на инвестициите (таблицата е дадена в приложенията) и е формиран средният темп за нарастване на инвестициите. Въз основа на формирания темп са групирани икономическите сектори и са им присвоени съответните балове за оценка, които влизат в общата таблица за оценка на секторите.

ТАБЛИЦА 15 **Оценка на икономическите сектори според тяхната привлекателност по темп на нарастване на инвестициите в международен мащаб**

№ по ред	Сходимост с КИД-2008	Сектор, промишленост	среден	РАНГ	БАЛ
1		Всичко	1,221	19	3
2		Първичен сектор	1,744	9	4
3	A	Селско, ловно, горско и рибно стопанство	1,059	28	2
4	B	Неспецифицирано производство	1,777	7	4
5		Добивна промишленост	-0,188	35	0
6	C	Преработваща промишленост	1,170	22	3
7	10, 11, 12	Хранителни продукти, напитки, тютюневи изделия	1,591	13	4
8	13, 14, 15	Текстил, облекло и изделия от кожи	1,191	21	3
9	16	Дървен материал и изделия от дървен материал	12,652	3	5
10	17, 18	Печатна дейност и възпроизвеждане на записани продукти	1,127	24	3
11	19	Кокс и рафинирани нефтопродукти	0,890	30	1
12	20, 21	Химични продукти	1,757	8	4
13	22	Каучук и пластмаси	1,696	11	4
14	23	Неметални минерални продукти	1,649	12	4
15	24, 25	Метали и метални продукти	1,338	14	4
16	28	Машини и оборудване	1,212	20	3
17	26, 27	Електрическо и електронно оборудване	2,693	5	5

№ по ред	Сходимост с КИД-2008	Сектор, промишленост	среден	РАНГ	БАЛ
18	28	Електронни и оптични продукти	-1,010	36	0
19	29, 30	Автомобили и други превозни средства	0,666	31	1
20	31, 33	Друго производство	1,073	27	2
21	32	Некласифицирано другаде	0,931	29	2
22		Услуги	1,161	23	3
23	D, E	Електроенергия, газ и вода	1,105	26	3
24	F	Строителство	1,869	6	5
25	G	Търговия	1,326	17	4
26	I	Хотелиерство и ресторантьорство	1,330	15	4
27	J, H	Транспорт, складиране и пощи	1,224	18	3
28	K	Финансови услуги	1,328	16	4
29	M	Професионални дейности	1,110	25	3
30	N, O	Административни и спомагателни дейности	-0,135	34	0
31	P	Образование	12,870	2	5
32	Q	Здравеопазване и социална работа	-52,305	37	0
33	R	Култура спорт и развлечения	0,613	32	1
34	S	Други услуги	0,512	33	1
35	T	Некласифицирано другаде от третия сектор	1,696	10	4
36	L	Операции с недвижими имоти	3,460	4	5
37	U	Некласифицирано другаде	16,575	1	5

Според броя на изследваните сектори и статистическото разпределение на възможните отклонения и грешки, е извършено групирането на секторите в 6 групи, на които се присвояват съответни балове. При индекс със стойност над 1,8 на съответния сектор се присвояват 5 точки; индекс в границите 1,3 – 1,8 балът е 4 точки, индекс в границите 1,1 – 1,8 носи 3 точки, индекс между 0,9 и 1,1 получава 2 точки, индекс между 0,5 и 0,9 е оценен с 1 точка, и всички сектори, които имат индекс под 0,5 са оценени с 0.

5.1.1.2. Износ и технологии

Оценката на икономическите сектори е извършена на база тенденциите в износа и темповете на нарастване на износ на отделните продуктови групи съгласно информацията от Световната търговска организация, Международния търговски център в Женева и UNCTAD.

Обновяването на технологиите и степента на технологична сложност на произвежданите продукти по сектори и продуктови групи са извлечени от обобщената информация от статистическата база за търговията на ООН (COMTRADE).

Използвана е Стандартната външнотърговска класификация (SITC).

ТАБЛИЦА 16 **Класификация на износа по степен на технологична преработка съгласно Стандартната външнотърговска класификация (SITC).**

Тип износ	Кодове според Стандартната външнотърговска класификация, SITC	Бал
Суровинен	016, 017, 023, 024, 035, 037, 046, 047, 048, 056, 058, 059, 061, 062, 073, 098, 111, 112, 122, 232, 247, 248, 251, 264, 265, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 322, 334, 335, 342, 344, 345, 411, 421, 422, 431, 511, 514, 515, 516, 522, 523, 524, 531, 532, 551, 592, 621, 625, 629, 633, 634, 635, 641, 661, 662, 663, 664, 667, 689	0-1
Нискотехнологичен	611, 612, 613, 642, 651, 652, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 665, 666, 673, 674, 675, 676, 677, 679, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 699, 821, 831, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 848, 851, 893, 894, 895, 897, 898, 899	2
Среднотехнологичен	266, 267, 512, 513, 533, 553, 554, 562, 571, 572, 573, 574, 575, 579, 581, 582, 583, 591, 593, 597, 598, 653, 671, 672, 678, 711, 712, 713, 714, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 731, 733, 735, 737, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 761, 762, 763, 772, 773, 775, 778, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 791, 793, 811, 812, 813, 872, 873, 882, 884, 885	3-4
Високотехнологичен	525, 541, 542, 716, 718, 751, 752, 759, 764, 771, 774, 776, 792, 871, 874, 881, 891	5

Източник: UNIDO.

На групите стоки и съответстващите им икономически сектори са присвоени балове по скалата 0-5, като високотехнологичните получават максимален бал.

ТАБЛИЦА 17 **Класификация на производствените сектори по отношение на тяхната технологичност съгласно Международната стандартизация на промишлеността (ISIC).**

Тип производство	Кодове според Международната стандартизация на промишлеността, ISIC	Бал
Суровинно	31, 331, 341, 353, 354, 355, 362, 369	0-1
Нискотехнологично	32, 332, 361, 381, 390	2
Среднотехнологично	342, 351, 352, 356, 37, 38 (excl. 381)	3-4
Високотехнологично	3522, 3852, 3832, 3845, 3849, 385	5

Източник на основните данни: UNIDO.

5.1.2. НАЦИОНАЛНИ ПРИОРИТЕТИ

Към количествените критерии са включени: темп на нарастване на производството, темп на нарастване на износа, темп на нарастване на инвестициите, темп на увеличаване на заетостта, темп на намаляване на задлъжнялостта.

Към качествените критерии са включени естествените предимства на браншовете, потенциалът за намаляване на енергоемкостта, потенциалът за увеличаване на износа и намаляване на вноса (степен на заместване на вноса), потенциалът за намаляване на вредните въздействия върху околната среда, потенциалът за повишаване на общата производителност и потенциалът за обновяване на технологиите.

5.1.2.1. Количествени критерии

5.1.2.1.1. Производство – дял на добавената стойност

Основният статистически показател, който се разглежда, е въз основа на статистиката на националните сметки, или това е Брутният вътрешен продукт или по-конкретно **БВП, генериран от производствения сектор**. Данните са получени от редица източници, включително националната статистика, статистиката на Световната банка, статистиката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и Международния валутен фонд. Международните сравнение са взети от статистиката на Статистическия отдел на секретариата на Обединените нации.

ТАБЛИЦА 18 **ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПО СЕКТОРИ (БРАНШОВЕ).**

Код по КИД-2008	Промишленост	Дял в крайния резултат		Дял в промишлеността	
		2000 г.	2006 г.	2000 г.	2006 г.
10.1; 10.2; 10.3	Производство и преработка на месо, риба и плодове и зеленчуци	13	14	2,7	3,9
10.5	Производство на млечни продукти	16	19	1,0	1,3
10.6	Производство на мелничарски продукти, нишесте и нишестени продукти	16	14	1,8	0,3
10.8	Производство на други хранителни продукти	20	22	3,8	4,5
11	Производство на напитки	22	23	4,9	3,7
12	Производство на тютюневи изделия	34	33	5,2	2,0
13.1	Подготовка и предене на текстилни влакна	25	22	2,0	2,2
13.2	Производство на тъкани	28	19	0,6	0,4
13.3	Облагородяване на прежди, текстил и облекло	40	36	0,8	1,5
14.1	Производство на облекло, без кожухарско	47	39	8,6	9,1
14.2	Производство на облекло и изделия	28	20	-	-

Код по КИД-2008	Промишленост	Дял в крайния резултат		Дял в промишлеността	
		2000 г.	2006 г.	2000 г.	2006 г.
	от кожухарски кожи				
15.1	Обработка на кожи; производство на изделия за пътуване и сарашки изделия.	22	24	0.3	0.2
15.2	Производство на обувки	39	...	1.2	...
16.1	Разкрояване, рендосване и импрегниране на дървен материал	14	21	0.4	0.7
16.2	Производство на изделия от дървен материал, корк, слама и материали за плетене	20	26	1.0	1.6
17	Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	22	1.2	1.7
18.1	Печатна дейност	28	26	1.5	1.3
18.13; 18.14	Предпечатна подготовка, подвързване и други дейности, свързани с печатането	31	30	1.6	1.8
18.2	Възпроизвеждане на записани носители	20	45	-	0.1
20.1	Производство на основни химични вещества	20	19	3.4	2.0
20.2; 20.3; 20.4; 20.5	Производство на други химикали	31	29	7.2	5.2
20.6.	Производство на изкуствени и синтетични влакна	0.8	...
22.1	Производство на изделия от каучук	26	19	0.6	0.4
22.2	Производство на изделия от пластмаси	23	21	1.8	3.0
23.1	Производство на стъкло и изделия от стъкло	20	34	0.7	2.0
23.9	Производство на изделия от други неметални минерали	25	29	3.9	8.0
24.1	Производство на чугун, стомана и феросплави	19	13	5.9	3.4
24.2	Производство на тръби, кухи профили и фитинги за тях от стомана	17	11	3.8	6.7
24.3; 24.5	Производство на други продукти при първичната преработка на стоманата;	27	25	0.6	0.6

Код по КИД-2008	Промишленост	Дял в крайния резултат		Дял в промишлеността	
		2000 г.	2006 г.	2000 г.	2006 г.
	Леене на метали				
25.1; 25.2; 25.3; 25.5	Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	21	1.1	2.3
25.6	Друго металообработване	25	28	1.8	3.1
28.1	Производство на машини с общо предназначение	31	25	3.8	4.1
28.2	Производство на други машини с общо предназначение	38	33	6.2	4.7
28.3	Производство на машини за селското и горското стопанство.	15	22	0.2	1.1
26.2	Производство на компютърна техника	18	23	0.5	0.4
27.1	Производство на електрически двигатели, генератори и трансформатори и апарати за управление и разпределение на електрическа енергия	28	25	0.7	0.8
27.12	Производство на апарати за управление и разпределение на електрическа енергия	32	29	0.8	0.7
27.3	Производство на изолирани проводници и електроинсталационни изделия	18	16	0.6	0.7
27.2	Производство на акумулаторни батерии и акумулатори	29	27	0.5	0.5
27.4	Производство на лампи и осветители	20	23	0.2	0.2
27.9	Производство на други електрически съоръжения	32	21	0.4	0.9
26.3	Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	23	27	0.3	0.5
26.4	Производство на битова електроника	37	42	0.5	0.5
28.2	Производство на други машини с общо предназначение	42	20	0.1	-
32.5	Производство на медицински и зъболекарски инструменти и средства	34	31	0.6	0.8
33.1	Ремонт на метални изделия, машини	42	31	0.2	0.2

Код по КИД-2008	Промисленост	Дял в крайния резултат		Дял в промишлеността	
		2000 г.	2006 г.	2000 г.	2006 г.
	и оборудване				
33.13	Ремонт на електронни уреди и апарати	...	25	...	-
29.1	Производство на автомобили и техните двигатели	46	...	0.1	...
33.1	Ремонт на метални изделия, машини и оборудване	29	23	-	-
29.3	Производство на части и принадлежности за автомобили	38	25	0.3	0.3
30.1	Строителство на плавателни съдове	27	34	1.3	1.6
30.2	Производство на локомотиви , мотриси и вагони	44	20	0.5	0.4
30.3	Производство на въздухоплавателни и космически средства и техните двигатели.	...	34	...	-
32.9	Разнообразни производства некласифицирани другаде	25	16	-	0.2
31.0	Производство на мебели	27	27	1.5	2.5
32	Производство, некласифицирано другаде	32	33	0.5	0.7
38.3 (1)	Рециклиране на материали (разкомплектоване на отпадъци)	...	13	...	0.7
38.3 (2)	Рециклиране на материали (сортирани отпадъци)	...	34	...	-
С	Общо преработваща промишленост	23	20	100.0	100.0

Източник: НСИ, UNIDO.

За периода 2000-2007 г. темпа на нарастване на brutния вътрешен продукт, получен от производствения сектор в България е над два пъти по-голям в сравнение с развитите индустриални страни. За сметка на това делът му в БВП в сравнение с другите развити страни е с 10% по-малък.

ТАБЛИЦА 19 Промислено производство – темп на нарастване и дял от БВП, сравнение на резултатите от България и развитите индустриални страни.

Показател	Година (период)	България	Развити страни
БВП, получен от производствения сектор, среден темп на нарастване (в %)	2000-2005	5,37	1,84
	2005-2007	4,28	2,06
БВП от непроизводствения сектор, среден темп на нарастване (в%)	2000-2005	5,30	2,22
	2005-2007	6,47	2,95

Показател	Година (период)	България	Развити страни
БВП, получен от производствения сектор, като дял от общия БВП по постоянни цени на 2000 г.	2000	15,75	17,77
	2005	15,73	17,26
	2007	15,19	17,02

Източник: НСИ, UNIDO.

5.1.2.1.2. Износ

Данните за износа са извлечени от базата на Националния статистически институт за периода 2005-2009 г. като присъдените балове на отделните сектори са въз основа на средните темпове за промяна на износа.

ТАБЛИЦА 20 **ТЕМП НА ИЗМЕНЕНИЕ НА ИЗНОСА ПО СЕКТОРИ (БРАНШОВЕ), %.**

Сектори на SITC	2006/ 2005	2006/ 2005	2007/ 2006	2008/ 2007	2009/ 2008	Среден индекс
ОБЩО	126,9	126,9	112,5	112,5	77,5	111,3
Храни и живи животни	106,6	106,6	110,1	164,2	98,2	117,1
Безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн	100,7	100,7	134,8	122,1	116,5	115,0
Необработени (сурови) материали, негодни за консумация (изкл.горивата)	142,3	142,3	105,4	109,3	87,6	117,4
Минерални горива,масла и подобни продукти	151,7	151,7	106,9	125,8	60,7	119,4
Мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход	96,8	96,8	132,1	203,9	106,2	127,2
Химични вещества и продукти	106,2	106,2	137,3	116,2	74,3	108,0
Артикули, класифицирани главно според вида на материала	145,6	145,6	108,5	101,6	67,1	113,7
Машини, оборудване и превозни средства	120,2	120,2	124,8	118,6	83,7	113,5
Разнообразни готови продукти, н.д.	109,0	109,0	109,8	97,2	87,1	102,4
Стоки и сделки, н.д.	65,6	65,6	41,9	35,8	134,0	68,6

Източник: НСИ, собствени изчисления.

5.1.2.1.3. Инвестиции

Общо за периода се наблюдава неравномерен темп на инвестициите. Основно чуждестранните инвестиции са насочени към финансовото посредничество, здравеопазване, операциите с недвижими имоти и строителството.

Забележителен е темпът в секторите селско, горско и рибно стопанство – 1.6 и добивна промишленост – 3,5, независимо от малките обеми на инвестициите. В промишлеността през последните две години инвестициите се запазват на ниво от около половин милиард евро.

ТАБЛИЦА 21 **ОБЕМ И СРЕДЕН ТЕМП НА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ИНВЕСТИЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ.**

Период	2005	2006	2007	2008	2009	Среден темп за периода
Общо (милиони евро)	3 152,10	6 221,60	9 051,80	6 696,50	3 212,50	1,1621
Здравеопазване и социални дейности	1,2	0,8	4,6	1,6	0,7	1,8005
Финансово посредничество	667,3	827,5	2 175,1	1 633,8	736,6	1,2676
Други дейности, обслужващи обществото и личността	19,5	65,3	90,5	53,8	-19,3	1,2426
Преработваща промишленост	868,2	1 078,6	1 057,9	619,0	587,1	0,9392
Хотели и ресторанти	52,4	103,2	167,6	93,5	48,1	1,1665
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнесуслуги	533,8	1 800,50	2 597,90	1 984,20	653,2	1,4772
Образование	-0,6	0,1	0,8	0,6	0	2,1458
Транспорт, складиране и съобщения	-108,7	448,4	255,8	-274,6	300,9	1,4310
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	308,5	352,4	280,1	237,6	257,1	0,9669
Рибно стопанство	0,1	0	0	0,2	1,1	1,3750
Строителство	171,6	501	815,1	602,5	195,8	1,4027
Некласифицирани	16,2	28,8	159,6	332,1	180,7	2,4861
Селско, ловно и горско стопанство	9,5	27,8	71,8	67,4	10,9	1,6524
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	576,9	966	1 313,10	1 343,30	243,7	1,0596
Добивна промишленост	36,3	21,4	61,9	1,5	15,8	3,5099
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване			0		0	0

Източник: БНБ, собствени изчисления

Държавната политика в областта на насърчаване на инвестициите през последните години, съгласно Закона за насърчаване на инвестициите (последна промяна от август 2007 г.) и Правилника за прилагане на закона за инвестициите, въвежда система за насърчителни мерки за първоначални инвестиции в дълготрайни материални и нематериални активи и свързаните с тях нови работни места. Промените са в съответствие с Регламент (ЕО) № 1628/2006 на Европейската комисия за прилагане на чл. 87 и 88 от Договора по отношение на националната регионална инвестиционна помощ. На подпомагане подлежат инвестиции¹³,

¹³ Чл. 12, ал. 1 от Закона за насърчаване на инвестициите, Обн. ДВ. бр.97 от 24 Октомври 1997г., попр. ДВ. бр.99 от 29 Октомври 1997г., доп. ДВ. бр.29 от 13 Март 1998г., изм. ДВ. бр.153 от 23 Декември 1998г., изм. ДВ. бр.110 от 17 Декември 1999г., изм. ДВ. бр.28 от 19 Март 2002г., изм. ДВ. бр.37 от 4 Май 2004г., попр. ДВ. бр.40 от 14 Май 2004г., изм. ДВ. бр.34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр.59 от 21 Юли 2006г., изм. ДВ. бр.65 от 11 Август 2006г., изм. ДВ. бр.82 от 10 Октомври 2006г., изм. ДВ. бр.86 от 24 Октомври

които са свързани със създаването на ново предприятие, с разширяването на съществуващо предприятие, с диверсификация на производството на предприятието с нови продукти или със съществена промяна в цялостния производствен процес на съществуващо предприятие. Същите принципи са залегнали и в схемите за подпомагане на българската промишленост, съгласно Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ за програмния период 2007-2013 г.

С Правилника за прилагане на закона за насърчаване на инвестициите и съгласно държавната политика на България са определени и икономическите дейности, в които трябва да се осъществяват инвестициите. Икономическите дейности са дефинирани със съответните кодове от действащата Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност (NACE) и приложението ѝ в България, или:

- Сектор „Индустрия“:
 - Преработваща промишленост;
 - Производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници;
- Сектор „Услуги“: Високотехнологични дейности в следните области:
 - Компютърни технологии;
 - Научноизследователска и развойна дейност;
 - Образование и
 - Хуманно здравеопазване.

Допълнителни ограничителни условия за издаване на сертификати и подпомагане на инвеститорите са минимум 80 на сто от бъдещите общи приходи да са от произведените продукти от икономическите дейности, които са предмет на насърчаване съгласно Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите; минимум 40 на сто от приемливите разходи за инвестицията да се финансират със собствени или привлечени средства на инвеститора. Включени са и следните ограничения: инвестицията да се поддържа най-малко 5 години в съответния регион и да създават работни места, които да се поддържат най-малко 3 години.

Не подлежат на насърчаване по реда на Закона за насърчаване на инвестициите инвестиции в предприятия в затруднение, за изпълнение на приватизационни или концесионни договори и в изпълнение на компенсаторни (офсетни) споразумения. Не се подпомагат и инвестиции за производство на продукти в отраслите въгледобив, стоманодобив, корабостроене, производство на синтетични влакна, рибарство и аквакултури, както и в дейностите, свързани с първичното производство на земеделски продукти, изброени в приложение I към Договора за създаване на Европейската общност, съгласно Регламент (ЕО) № 1628/2006 на Европейската комисия за прилагане на чл. 87 и 88 от Договора по отношение на националната регионална инвестиционна помощ.

ТАБЛИЦА 22 Издадени сертификати по Закона за насърчаване на инвестициите (след промяна на класовете на А и Б)

Сертификат №	Инвеститор мажоритарно чуждестранно участие в капитала - страна	Инвестиционен проект	Икономически дейности	Инвестиция за 3-год. период млн. лева	Нови работни места брой
A-01 /27.02.2008	Енемона АД гр. Козлодуй	Енергийно оползотворяване на	Производство на електроенергия от ВЕИ	149	160

2006г., изм. ДВ. бр.42 от 29 Май 2007г., изм. ДВ. бр.69 от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр.41 от 2 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.18 от 5 Март 2010г.

Сертификат №	Инвеститор мажоритарно чуждестранно участие в капитала - страна	Инвестиционен проект	Икономически дейности	Инвестиция за 3-год. период млн. лева	Нови работни места брой
		селскостопанската биомаса в Северна България, гр. Никопол*	(с разширение на проекта)		
A-02 /27.02.2008	Кроношпан БГ ЕООД, гр. Бургас, Кипър,	Завод за производство на плочи от дървесни частици-с. Узунджово, обл. Хасково	Преработващата промишленост	215	200
A-03 /11.04.2008	Луфтханза Техник София АД, Германия	Изграждане на база за обслужване и ремонт на самолети на летище, в гр. София	Производство на въздухоплавателни и космически средства и техните двигатели код С 30.30 - високотехнологично производство	35	360
A-04 /01.07.2008г	Хийтсет / Билборд АД , София	Изграждане на нова печатна база за листов и ролен печат в гр. Костинброд	Преработващата промишленост Печатна дейност и възпроизвеждане на записни носители	101	177
A-05 /11.07.2008	Мега груп АД, Варна	Завод за преработка на петрол и петролни отпадъци , гр. Смядово*	Преработващата промишленост	195	300
A-06 /14.07.2008	Иксетик Пловдив ЕООД, Германия	Завод за хидравлични и вакуумни помпи, гр.Раковски* , Пловдивска област	Преработващата промишленост: Производство на машини с общо предназначение - високотехнологично производство	37	253
A-07 /25.07.2008	Спарки АД, гр.Русе,	Изграждане на нова производствена площадка на "Спарки" АД, гр. Русе	Преработващата промишленост Производство на машини и производство на превозни средства, без автомобили високотехнологично производство	50	220
A-08 11.09.2008	„Полимери” АД, гр. Девня	Пълна модернизация на производствения процес на Полимери АД	Преработващата промишленост-високотехнологично производство	143	80

Сертификат №	Инвеститор мажоритарно чуждестранно участие в капитала - страна	Инвестиционен проект	Икономически дейности	Инвестиция за 3-год. период млн. лева	Нови работни места брой
Б-01. 16.09.2008	„ВИТТЕ Аутомотив България” ЕООД, гр. Русе, Германия	Завод за производство на електронни и механични части за автомобилната индустрия в Индустриален парк – Русе	Преработващата промишленост - високотехнологично производство	20.8	300
А 09 - 12.11.2008	„КЦМ” АД, Пловдив	„Технологично обновление и разширение на производството на „КЦМ” АД	Преработващата промишленост	301	150
А -10 20.12.2008	Ролпласт груп АД, София	"Производствена база Ролпласт", в гр.Костинброд	Преработващата промишленост	72	80
А-11 20.12.2008	„Ветроком” ООД, 100 % собственост на швейцарска компания	„Вятърен парк Ветроком”, в с. Енина, община Казанлък- на връх Бузлуджа	Производство на електроенергия от ВЕИ	166.1	12
А-12 04.02.2009	„Литекс Моторс” АД,	Завод за производство на автомобили в гр. Ловеч, с. Баховица, общ. Ловеч	Преработваща промишленост Производство на автомобили и каросерии Високотехнологично производство	113.4	1220
А-13 14.04.2009	„Вец Чал” ЕООД	Вятърен парк Крумовград, общ. Крумовград*	Производство на електроенергия от ВЕИ	175.6	14
А-14 14.04.2009	„Вец Попско” ЕООД	Изграждане на вятърен парк Ивайловград, общ. Ивайловград*	Производство на електроенергия от ВЕИ	56	14
А-15 17.06.2009	„Фотоволтаичен парк” Тервел 1” ЕООД Германия	Изграждане на фотоволтаичен парк Тервел 1”, общ. Тервел*	Производство на електроенергия от ВЕИ	47.8	5
А-16 28.05.2009	„СОК” Камчия” ЕАД, Русия	Изграждане на лечебно-диагностичен, балнеологичен и образователен център към „СОК Камчия”, общ. Аврен*	Образование и хуманно здравеопазване Високотехнологична инвестиция от сектора на услугите	39	280

Сертификат №	Инвеститор мажоритарно чуждестранно участие в капитала - страна	Инвестиционен проект	Икономически дейности	Инвестиция за 3-год. период млн. лева	Нови работни места брой
A-17 09.06.2009	„Агрополихим“ АД, САЩ	Изграждане на нов цех за производство на разтвор на чист амониев нитрат, гр. Девня, Индустриална зона	Преработваща промишленост Производство на азотни съединения и торове Високотехнологично производство	18	6
A-18 09.06.2009	„Уинд Енерджи 2007“, ЕООД, Холандия	Изграждане на ветроенергиен парк – Сливен, общ. Сливен*	Производство на електроенергия от ВЕИ	305.5	14
A-19 18.06.2009	Консорциум „Уинд Енерджи“	Изграждане на ветроенергиен парк – СМИН, гр. Шабла, общ. Шабла*	Производство на електроенергия от ВЕИ	405.6	62
A-20 06.07.2009	„Тера България 1“ ЕООД, Малта	Изграждане на ветроенергиен парк – „Проект Зелена енергия Сакар“, област Хасково, общини: Свиленград*, Харманли*, Тополовград*,	Производство на електроенергия от ВЕИ	418	28
A-21 10.07.2009	„Електрауиндс България“ ЕАД, Белгия	Вятърен парк Бургас 400, общини Бургас и Айтос	Производство на електроенергия от ВЕИ	105.9	3
A-22 04.09.2009	Пайплайф България ЕООД, Австрия	Изграждане на завод за производство на пластмасови тръби - гр. Ботевград	Производство на тръби от пластмаси	63.4	100
A-23 04.09.2009	Соларпро АД гр. София	Разширение на производствения капацитет на завод за фотоволтаични панели – гр. Силистра	Производство на електронни елементи Високотехнологично производство	19.6	41
A-24 18.09.2009	Алфа Енерджи ЕООД, гр.София	Фотоволтаична слънчева централа - с.Янково, община Смядово*	Производство на електроенергия от ВЕИ	16.5	3
A-25 09.04.2010	ИВЦ България ВП5 ЕООД, Добрич, Германия	Изграждане на вятърен парк Лозенец, община Крушари*	Производство на електроенергия от ВЕИ	411	16

* Общини, в които безработицата е със или над 35% по-висока от средната за страната за предходната година по чл. 3, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите.

Източник: Българска агенция за инвестиции, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.

През 2008 г. и 2009 г. са приети 8 Постановления и Решения на Министерския съвет, публикувани в „Държавен вестник“, за изпълнение на договори в съответствие със Закона за насърчаване на инвестициите, които се отнасят до насърчаване на инвестиционни планове и проекти с изграждане на инфраструктура на обща стойност от над 31 млн.лева. Проектите, които се насърчават, са с обща стойност на инвестициите от 921 млн.лв, при което се разкриват над 5500 нови работни места – преки и около 1000 непреки, които са свързани основно със строителство и логистични дейности на партньори на инвеститорите.

ТАБЛИЦА 23 Издадени сертификати по Закона за насърчаване на инвестициите (след промяна на класовете на А и Б)

№	Инвеститор и получател на средствата по местонахождение на инвестицията	ПМС, лева	Инвестиции по план и договор, млн.лева	Нови работни места, броя
1	Монтюпе АД - Индустриален парк Русе - за община Русе(пътна и ВиК инфраструктура и електроразпределение) Обн. ДВ, бр. 71 от 21.08.2008г.	1 956 000	93	600
2	"Кнауф България" ЕООД, за община Гълъбово Обн. ДВ, бр.97 от 11.11.2008г.	2 656 646	105	100
3	"Парк индустрия - София Изток"АД за община Елин Пелин Обн. ДВ, бр. 109 от 23.12.2008г.	5 129 000	76	2000
4	"Стомана Индъстри"АД за община Перник Обн. ДВ, бр. 109 от 23.12.2008г.	5 129 000	143	140
5	ХИИТСЕТ ЕООД, за община Костинброд Обн. ДВ, бр. 109 от 23.12.2008г.	5 129 000	101	177
6	„Бизнес Парк София“ ЕООД, и "Линднер" АД, Германия за инфраструктура в Столична община, ДВ, бр. 45 от 16.06.2009г. (приключил договор за инвестицията и инфраструктурата сключен 2005г.) Финансира се последният етап от изградените елементи на публична пътна и ВиК техническа инфраструктура в Столична община, район „Младост“ и район „Витоша“ съгласно сключения. договор, която се ползва и от редица нови инвеститори в съседство, вкл. и от жителите в район "Младост" и в район "Витоша"	3160241	162.3	1600 –преки и непреки
7	За община Костинброд за общинска пътна и ВиК инфраструктура - прието ПМС № 163 от 30 юни 2009г. обн., ДВ. бр. 51 от 07.07.2009г. „Хиитсет“ ЕООД, - клас А /04 от 01.07.2008 г.; в съседство е Ролпласт Груп АД клас А-10/20.12.2008 г. - открит е първи етап от предприятието в края на май 2009(71 млн.лв. инвестиции и 80 р.места) и новият завод на Сен Гобен Вебер България – открит май 2009г.	843534	101	177

№	Инвеститор и получател на средствата по местонахождение на инвестицията	ПМС, лева	Инвестиции по план и договор, млн.лева	Нови работни места, броя
	над 10 млн.лв. инвестиции Сключен договор - декември 2008			
8	За Община Аврен (с традиционна безработица над 35% по висока от средната) за изграждане на магистрален водопровод за 2 общини за инвеститори и население: - прието ПМС № 161 на МС от 23.06.2009 г. ,обн., ДВ, бр. 50 от 3.07.2009 г. „Санитарно-оздравителен комплекс Камчия „ ЕАД за 2 проекта – първи клас и клас А – здравеопазване и образование - на обща стойност за около 200 млн. лв. Средствата се предоставят в размер на сключения договор по ЗОП, след избора на изпълнителя. Сключен договор - юли 2009	До 7699197	200	1200
	ОБЩО:	31 702 618	921	5994

Източник: Българска агенция за инвестиции, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, „Държавен вестник”.

Представените средства на общините са за публична пътна и ВиК инфраструктура., с множество ползватели на съществуващите и развиващите се нови индустриални зони.

5.1.2.1.4. Работна сила

ТАБЛИЦА 24 **ЗАЕТОСТ, РАБОТНИ ЗАПЛАТИ И СВЪРЗАНИ ИНДИКАТОРИ ПО БРАНШОВЕ, ТЕКУЩИ ЦЕНИ.**

Код по КИД-2008	Промишленост	Заети, бр.		Дял на заплатите в добавената стойност, %		Дял на заетите в промишлеността, %	
		2000	2006	2000	2006	2000	2006
10.1; 10.2; 10.3	Производство и преработка на месо, риба и плодове и зеленчуци	23 472	29 193	48	30	4.2	4.7
10.5	Производство на млечни продукти	7 001	8 042	41	32	1.2	1.3
10.6	Производство на мелничарски продукти, нишесте и нишестени продукти	8 344	1 725	33	32	1.5	0.3
10.8	Производство на други хранителни продукти	29 205	42 031	47	43	5.2	6.7
11	Производство на напитки	16 840	17 380	31	33	3.0	2.8
12	Производство на тютюневи изделия	10 251	6 207	32	43	1.8	1.0
13.1	Подготовка и предене на текстилни влакна	18 577	12 540	56	30	3.3	2.0
13.2	Производство на тъкани	5 484	6 049	58	58	1.0	1.0

Код по КИД-2008	Промишленост	Заети, бр.		Дял на заплатите в добавената стойност, %		Дял на заетите в промишлеността, %	
		2000	2006	2000	2006	2000	2006
13.3	Облагородяване на прежди, текстил и облекло	6 893	14 525	53	47	1.2	2.3
14.1	Производство на облекло, без кожухарско	101 736	133 235	57	52	18.1	21.3
14.2	Производство на облекло и изделия от кожухарски кожи	716	329	42	68	0.1	-
15.1	Обработка на кожи; производство на изделия за пътуване и сарашки изделия.	2 389	2 079	48	54	0.4	0.3
15.2	Производство на обувки	16 623	0	63	...	3.0	...
16.1	Разкрояване, рендосване и импрегниране на дървен материал	5 372	7 274	65	34	1.0	1.2
16.2	Производство на изделия от дървен материал, корк, слама и материали за плетене	7 727	10 691	48	33	1.4	1.7
17	Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	11 925	10 325	71	35	2.1	1.7
18.1	Печатна дейност	4 315	6 064	24	33	0.8	1.0
18.13; 18.14	Предпечатна подготовка, подвързване и други дейности, свързани с печатането	6 347	9 324	41	30	1.1	1.5
18.2	Възпроизвеждане на записани носители	174	139	25	9	-	-
20.1	Производство на основни химични вещества	8 257	5 122	35	28	1.5	0.8
20.2; 20.3; 20.4; 20.5	Производство на други химикали	21 036	18 172	30	28	3.7	2.9
20.6.	Производство на изкуствени и синтетични влакна	3 250	0	38	...	0.6	...
22.1	Производство на изделия от каучук	3 838	3 432	50	47	0.7	0.6
22.2	Производство на изделия от пластмаси	12 242	18 864	45	27	2.2	3.0
23.1	Производство на стъкло и изделия от стъкло	5 169	4 377	67	17	0.9	0.7
23.9	Производство на изделия от други неметални минерали	19 256	23 444	43	19	3.4	3.7

Код по КИД-2008	Промишленост	Заети, бр.		Дял на заплатите в добавената стойност, %		Дял на заетите в промишлеността, %	
		2000	2006	2000	2006	2000	2006
24.1	Производство на чугун, стомана и феросплави	19 077	11 917	42	44	3.4	1.9
24.2	Производство на тръби, кухи профили и фитинги за тях от стомана	7 293	5 204	32	11	1.3	0.8
24.3; 24.5	Производство на други продукти при първичната преработка на стоманата; Леене на метали	5 141	4 908	58	46	0.9	0.8
25.1; 25.2; 25.3; 25.5	Производство на метални изделия, без машини и оборудване	10 869	16 740	68	35	1.9	2.7
25.6	Друго металообработване	12 333	21 116	43	34	2.2	3.4
28.1	Производство на машини с общо предназначение	22 188	26 361	52	46	4.0	4.2
28.2	Производство на други машини с общо предназначение	48 482	35 859	60	46	8.6	5.7
28.3	Производство на машини за селското и горското стопанство.	3 463	5 267	...	35	0.6	0.8
26.2	Производство на компютърна техника	3 281	1 967	50	31	0.6	0.3
27.1	Производство на електрически двигатели, генератори и трансформатори и апарати за управление и разпределение на електрическа енергия	5 361	5 127	59	41	1.0	0.8
27.12	Производство на апарати за управление и разпределение на електрическа енергия	4 974	4 794	49	41	0.9	0.8
27.3	Производство на изолирани проводници и електроинсталационни изделия	1 543	1 891	32	21	0.3	0.3
27.2	Производство на акумулаторни батерии и акумулатори	1 808	1 909	38	33	0.3	0.3
27.4	Производство на лампи и осветители	1 637	1 433	51	25	0.3	0.2
27.9	Производство на други електрически съоръжения	2 399	5 532	45	26	0.4	0.9

Код по КИД-2008	Промишленост	Заети, бр.		Дял на заплатите в добавената стойност, %		Дял на заетите в промишлеността, %	
		2000	2006	2000	2006	2000	2006
26.3	Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	2 240	3 064	55	36	0.4	0.5
26.4	Производство на битова електроника	2 636	1 689	57	22	0.5	0.3
28.2	Производство на други машини с общо предназначение	880	591	47	81	0.2	-
32.5	Производство на медицински и зъболекарски инструменти и средства	4 922	4 706	58	35	0.9	0.8
33.1	Ремонт на метални изделия, машини и оборудване	1 462	1 207	61	43	0.3	0.2
33.13	Ремонт на електронни уреди и апарати	12	40	...	15	-	-
29.1	Производство на автомобили и техните двигатели	875	0	43	...	0.2	...
33.1	Ремонт на метални изделия, машини и оборудване	686	516	70	47	0.1	-
29.3	Производство на части и принадлежности за автомобили	1 955	2 001	50	36	0.4	0.3
30.1	Строителство на плавателни съдове	4 961	6 940	43	44	0.9	1.1
30.2	Производство на локомотиви , мотриси и вагони	4 045	2 810	72	62	0.7	0.5
30.3	Производство на въздухоплавателни и космически средства и техните двигатели.	134	168	...	98	-	-
32.9	Разнообразни производства неклассифицирани другаде	343	955	50	20	-	0.2
31.0	Производство на мебели	14 850	25 298	51	40	2.6	4.0
32	Производство, неклассифицирано другаде	4 324	6 357	51	39	0.8	1.0
38.3 (1)	Рециклиране на материали (разкомплектоване на отпадъци)	283	847	...	6	-	0.1
38.3 (2)	Рециклиране на материали (сортирани отпадъци)	20	364	...	22	-	-
C	Общо преработваща промишленост	562 331	626 452	43	34	100.0	100.0

Източник: НСИ, UNIDO.

5.1.2.1.5. Корпоративна задлъжнялост

Изследването на корпоративната задлъжнялост е извършено въз основа на данните от финансовите отчети на нефинансовите предприятия, набирани от Националния статистически институт, върху които са правени интерпретации и собствени изчисления. Използвани са традиционните годишни доклади, разработвани от Българската стопанска камара по изследване на корпоративната задлъжнялост за периода 2005-2009 г.

Тенденцията за съществено увеличение на задълженията на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката, която най-значимо започна да се проявява през 2006 г. продължи и през 2008 г. Годината се характеризира с висок ръст на БВП от 6% и висока инвестиционна активност, която беше подкрепена и от относително стабилната цена на кредитния ресурс. Лихвените проценти по новоотпуснати кредити бяха в границите 8-10% (за кредити в евро) и 9-11% (за кредити в лева). Към края на годината задълженията достигнаха 160 млрд.лева. В сравнение с края на 2007 г. увеличението с 38.3 млрд.лева е 31.5%. Спрямо 2004 г. те са по-големи със 104.7 млрд.лв. или 2.9 пъти.

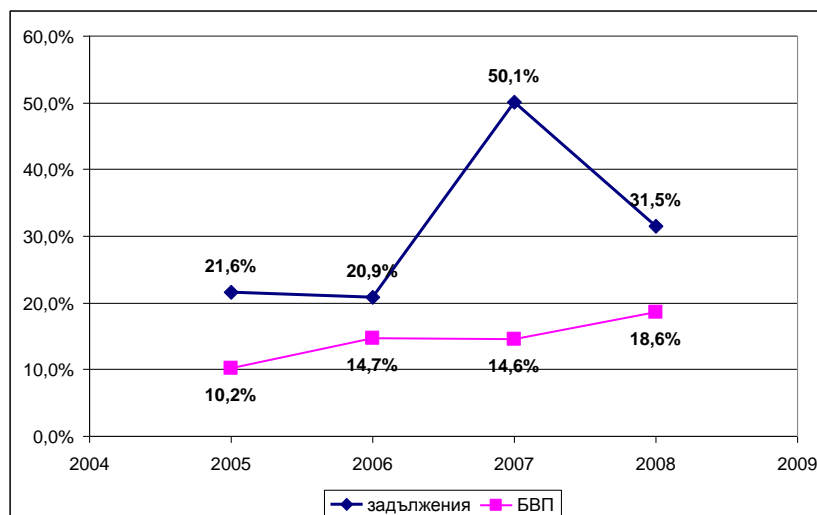
ТАБЛИЦА 25 **Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 31 декември 2004 и 2008 г. и БВП за периода 2004-2008 г.**

Показател	2004	2005	2006	2007	2008
Задължения, млн. лева	55 105	67 021	81 006	121 585	159 850
БВП, млн.лева	38 823	42 797	49 091	56 250	66 728

Източник: НСИ, собствени изчисления.

След рекордния ръст на задълженията през 2007 г., през 2008 г. се наблюдава спад в темпа на нарастване на задълженията. Това става при ръст на БВП и невисоки лихвени нива.

ФИГУРА 13 **Темпове на нарастване на задълженията на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката и на БВП за периода 2004-2008 г.**

Източник: НСИ, собствени изчисления.

В края на 2008 г. задълженията са най-големи в дейностите:

- Търговия – 37.6 млрд. лева
- Строителство – 21.6 млрд. лева
- Операции с недвижими имоти – 19.3 млрд. лева

- Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива – 9.1 млрд. лева

- Транспорт – 6.5 млрд. лева
- Далекосъобщения – 5.9 млрд. лева
- Производство на основни метали – 5.2 млрд. лева.
- Производство на хранителни продукти – 4.4 млрд. лева
- Хотелиерство – 3.5 млрд. лева.

Увеличението спрямо предходната година е най-голямо в търговията – с 8.1 млрд. лева; строителството – със 7.5 млрд. лева, производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива – с 2.4 млрд. лева.

За сравнение в края на 2007 г. задълженията са най-големи в дейностите:

- Търговия и ремонт на автомобили – 29.5 млрд.лв.
- Операции с недвижими имоти – 18.7 млрд.лв.
- Строителство – 14.1 млрд.лв.
- Транспорт и съобщения – 12.3 млрд.лв.
- Производство и разпределение на ел.енергия, газ и вода – 6.7 млрд.лв.
- Производство на текстил и облекло – 6.2 млрд.лв.
- Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия – 6.2 млрд.лв.
- Металургия и производство на метални изделия – 5.2 млрд.лв.
- Селско стопанство – 2.5 млрд.лв.
- Производство на кожи и изделия от тях – 1.9 млрд.лв.
- Производство на строителни материали и изделия от стъкло, порцелан и фаянс – 1.7 млрд.лв.
- Производство на машини и оборудване – 1.7 млрд.лв.
- Производство на химични вещества, продукти и влакна – 1.3 млрд.лв.
- Производство на целулоза, хартия, картон и полиграфия – 1.2 млрд.лв.
- Производство на изделия от каучук и пластмаси – 1.1 млрд.лв.
- Производство на електро-, оптично и др.оборудване – 1 млрд. лв.

Във всички останали дейности задълженията са под 1 млрд. лв. или общо 5.1 млрд.лв.

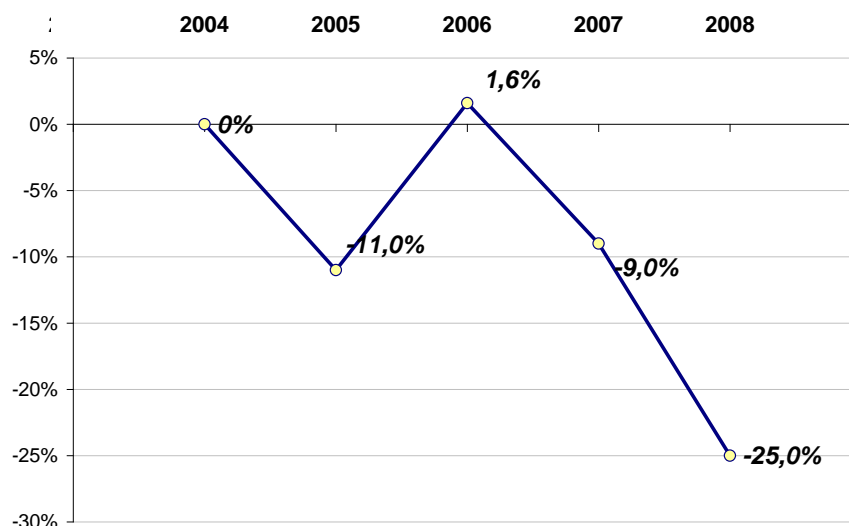
Във всички останали дейности увеличението на задълженията в сравнения с края на 2006 г. в дейност „Операции с недвижими имоти” е 9.7 млрд.лв., търговия и ремонт на автомобили – със 7.2 млрд.лв.; строителство – с 5.7 млрд.лв., транспорт и съобщения – с 4.4 млрд.лв.; производство и разпределение на енергия, газ и вода – с 1.7 млрд.лв.; металургия и производство на метални изделия – с 1.2 млрд.лв.; производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия – с 1 млрд.лв.

В края на 2006 г. задълженията са най-големи в дейностите: търговия – 22.3 млрд.лева; операции с недвижими имоти – 9 млрд.лева; строителството – 8.4 млрд.лева; транспорт и съобщения – 7.9 млрд.лева; производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия – 5.2 млрд.лева; производство и разпределение на електроенергия, газ и вода – 5 млрд.лева; металургия и производство на метални изделия – 4 млрд.лева.

В края на 2005 г. задълженията са най-големи в търговията – 19.1 млрд.лв.; строителството – 5.3 млрд.лв.; производството на храни, напитки и тютюни – 4.5 млрд.лв.; транспорта – 4.4 млрд.лв.; хотелите и ресторантите – 3 млрд.лв.

В края на 2004 г. приходите от продажби бяха равни на задълженията на предприятията. През 2007 г. те са по-малки с 11%, през 2008 г. – с 25% (продажбите са без стойността на продадените активи).

ФИГУРА 14 СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ПРИХОДИТЕ ОТ ПРОДАЖБИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР НА ИКОНОМИКАТА 2004 – 2008 г., %

Източник: НСИ, собствени изчисления.

Това показва, че и през следващите години производствената им дейност, особено в условията на отрицателен растеж, няма да осигурява средства за изплащане на задълженията.

5.1.2.2. Качествени критерии

Качествените критерии: Естествени предимства, Потенциал за намаляване на енергоемкостта, потенциал за увеличаване на експорта и намаляване на вноса, потенциал за намаляване на вредите върху околната среда, потенциал за повишаване на производителността, потенциал за технологично обновяване са оценени на базата на проучвания и допитвания, както и на оценки от браншовите камари по скалата от 0 до 5, като най-висок бал се присъжда на производствата и браншовете с най-голям потенциал в съответната област.

5.1.3. Сводна ТАБЛИЦА ЗА РАНЖИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ (СЕКТОРИТЕ)

ТАБЛИЦА 26 РАНЖИРАНЕ НА СЕКТОРИТЕ

Сектор	Индекс световни тенденции	Индекс количествени характеристики	Индекс качествени характеристики	Интегрален индекс	РАНГ
Сектор А СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО (1, 2, 3)	0,3333	0,1800	0,2500	0,7633	11
Сектор В ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ					

Сектор	Индекс световни тенденции	Индекс количествени характеристики	Индекс качествени характеристики	Интегрален индекс	РАНГ
5 Добив на въглища	0,3333	0,1600	0,1250	0,6183	27
6 Добив на нефт и природен газ	0,3333	0,1600	0,1333	0,6267	26
7 Добив на метални руди	0,3333	0,1500	0,1167	0,6000	33
8 Добив на неметални материали и суровини	0,3333	0,1800	0,1333	0,6467	22
9 Спомагателни дейности в добива	0,3333	0,1000	0,1417	0,5750	38
Сектор С ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕННОСТ					
10 Производство на хранителни продукти	0,3000	0,1800	0,2167	0,6967	17
11 Производство на напитки	0,3000	0,1600	0,1500	0,6100	30
12 Производство на тютюневи изделия	0,3000	0,2100	0,0417	0,5517	43
13 Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	0,3333	0,1400	0,1250	0,5983	34
14 Производство на облекло	0,3333	0,1700	0,1083	0,6117	29
15 Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	0,3000	0,1500	0,1417	0,5917	35
16 Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели	0,3000	0,1700	0,2083	0,6783	20
17 Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	0,3667	0,1300	0,1500	0,6467	23
18 Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	0,3000	0,1300	0,1333	0,5633	41
19 Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	0,2333	0,1500	0,1250	0,5083	49
20 Производство на химични продукти	0,4333	0,1900	0,2167	0,8400	5
21 Производство на лекарствени вещества и продукти	0,4667	0,2000	0,1750	0,8417	4
22 Производство на изделия от каучук и пластмаси	0,3667	0,1500	0,1583	0,6750	21
23 Производство на изделия	0,4000	0,1500	0,1417	0,6917	18

Сектор	Индекс световни тенденции	Индекс количествени характеристики	Индекс качествени характеристики	Интегрален индекс	РАНГ
от други неметални минерални суровини					
24 Производство на основни метали	0,3333	0,1900	0,1917	0,7150	16
25 Производство на метални изделия, без машини и оборудване	0,3000	0,1700	0,1667	0,6367	24
26 Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	0,4667	0,2000	0,1917	0,8583	2
27 Производство на електрически съоръжения	0,4333	0,1700	0,1667	0,7700	10
28 Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	0,4333	0,2000	0,1500	0,7833	9
29 Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	0,2333	0,1400	0,1333	0,5067	50
30 Производство на превозни средства, без автомобили	0,2333	0,1300	0,1333	0,4967	52
31 Производство на мебели	0,3333	0,2000	0,1833	0,7167	15
32 Производство, неклассифицирано другаде	0,2667	0,1600	0,1000	0,5267	46
33 Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	0,2667	0,1400	0,1417	0,5483	44
Сектор D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	0,4333	0,2100	0,2000	0,8433	3
Сектор E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ					
36 Събиране, пречистване и доставяне на води	0,3667	0,1900	0,1333	0,6900	19
37 Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	0,4000	0,2000	0,1417	0,7417	13
38 Събиране и обезвреждане	0,4000	0,2200	0,2167	0,8367	6

Сектор	Индекс световни тенденции	Индекс количествени характеристики	Индекс качествени характеристики	Интегрален индекс	РАНГ
на отпадъци; рециклиране на материали					
39 Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	0,3333	0,2000	0,2000	0,7333	14
Сектор F СТРОИТЕЛСТВО (41, 42, 43)	0,4333	0,1700	0,2000	0,8033	8
Сектор G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ					
45 Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	0,3000	0,1200	0,0917	0,5117	47
46 Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	0,3000	0,1200	0,0667	0,4867	53
47 Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	0,3000	0,1000	0,0583	0,4583	56
Сектор H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ					
49 Сухопътен транспорт	0,3333	0,1400	0,1333	0,6067	31
50 Воден транспорт	0,3333	0,1300	0,1083	0,5717	40
51 Въздушен транспорт	0,3667	0,1400	0,1250	0,6317	25
52 Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	0,3000	0,1500	0,1250	0,5750	39
53 Пощенски и куриерски дейности	0,3333	0,1700	0,0833	0,5867	36
Сектор I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО					
55 Хотелиерство	0,4000	0,2200	0,1250	0,7450	12
56 Ресторантьорство	0,4333	0,2300	0,1417	0,8050	7
Сектор J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ					
58 Издателска дейност	0,3000	0,1300	0,1083	0,5383	45
59 Производство на филми и телевизионни предавания,	0,2667	0,1100	0,0917	0,4683	55

Сектор	Индекс световни тенденции	Индекс количествени характеристики	Индекс качествени характеристики	Интегрален индекс	РАНГ
звукзаписване и издаване на музика					
60 Радио- и телевизионна дейност	0,2667	0,1100	0,1000	0,4767	54
61 Далекосъобщения	0,3333	0,1400	0,0833	0,5567	42
62 Дейности в областта на информационните технологии	0,4667	0,2100	0,1917	0,8683	1
63 Информационни услуги	0,3000	0,1400	0,0667	0,5067	51
Сектор К ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (64, 65, 66)	0,3333	0,2000	0,0833	0,6167	28
Сектор L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - 68	0,3667	0,1800	0,0333	0,5800	37
Сектор М ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (69-75)	0,3667	0,1100	0,1250	0,6017	32
Сектор N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (77-82)	0,1000	0,1100	0,0917	0,3017	61
Сектор О ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ - 84	0,1000	0,1100	0,0583	0,2683	62
Сектор Р ОБРАЗОВАНИЕ 85	0,3333	0,1100	0,0667	0,5100	48
Сектор Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА (86-88)	0,2000	0,0900	0,0833	0,3733	57
Сектор R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ (90-93)	0,1667	0,0900	0,0583	0,3150	60
Сектор S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ (94-96)	0,1000	0,0800	0,0583	0,2383	63
Сектор Т ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ (97-98)	0,2000	0,0800	0,0417	0,3217	59
Сектор У ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ 99	0,2333	0,0800	0,0417	0,3550	58

5.2. ПРОЕКТИРАНЕ ВЪРХУ РЕГИОНИТЕ

5.2.1. ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ, РЕАЛИЗИРАНА ОТ РЕГИОНИТЕ (ОБЛАСТИТЕ)

ТАБЛИЦА 27 Ниво на БВП по области в България

Ранг (2003)	Област	Население 2002	БВП на човек 2002	БВП (млн. лева) 2002	Население 2003	БВП на човек 2003	БВП (млн. лева) 2003	Номинален растеж на БВП%
1	София (столица)	1194164	7938	9479	1208930	8389	10142	7,0%
2	Пловдив	712702	3304	2355	710958	3837	2728	15,8%
3	Варна	460001	4300	1978	458661	4794	2199	11,2%
4	Бургас	421049	3728	1570	419925	5146	2161	37,7%
5	Стара Загора	366636	4499	1649	364051	5641	2054	24,5%
6	Благоевград	336988	2933	988	335638	3623	1216	23,0%
7	Враца	219830	4582	1007	216388	5518	1194	18,5%
8	Велико Търново	289229	3618	1046	287011	4006	1150	9,9%
9	Плевен	320327	3242	1039	315230	3447	1087	4,6%
10	Русе	264232	3632	960	261108	3902	1019	6,2%
11	София	267879	3697	990	264988	3540	938	-5,3%
12	Пазарджик	305790	2637	806	303246	2455	744	-7,7%
13	Хасково	272448	2975	811	270096	2613	706	-12,9%
14	Шумен	201890	2946	595	200701	3447	692	16,3%
15	Добрич	210635	3048	642	208469	3191	665	3,6%
16	Габрово	140991	4193	591	139115	3967	552	-6,6%
17	Ловеч	165456	3412	565	163342	3382	552	-2,1%
18	Сливен	21544	2933	632	213194	2465	526	-16,8%
19	Кюстендил	158746	3597	571	156376	2940	460	-19,5%
20	Монтана	176963	2917	516	173596	2537	440	-14,7%
21	Ямбол	151793	3052	463	149534	2898	433	-6,5%
22	Разград	143129	3118	446	142388	3037	432	-3,1%
23	Силистра	138994	2970	413	137424	3049	419	1,5%
24	Търговище	139600	2933	409	138160	2998	414	1,2%
25	Перник	146431	3552	520	144104	2671	385	-26,0%
26	Смолян	137005	3226	442	135029	2805	379	-14,3%
27	Кърджали	162332	2624	426	161002	2138	344	-19,2%
28	Видин	125158	2999	375	122609	2763	339	-9,7%

Източник: НСИ.

5.2.2. ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА

ТАБЛИЦА 28 ПРИРАСТ НА СРЕДНОГОДИШНОТО РАВНИЩЕ НА БЕЗРАБОТИЦАТА ПО ОБЛАСТИ

Област	Прираст 2005г. 2004г. (пункта)	Прираст 2006г. 2005г. (пункта)	Прираст 2007г. 2006г. (пункта)	Прираст 2008г. 2007г. (пункта)	Прираст деветмесечие 2009г. деветмесечие 2008г. (пункта)
Благоевград	-0,41	-0,67	-1,26	-0,08	2,17
Бургас	-1,83	-1,84	-1,32	-0,75	0,80
Варна	-1,64	-1,28	-1,42	-1,23	0,92
Велико Търново	-1,57	-2,28	-2,45	-1,68	0,96
Видин	-0,54	-3,18	-3,72	-3,37	0,20
Враца	-0,07	-2,78	-3,58	-2,32	-0,53
Габрово	-1,19	-1,16	-1,31	-0,43	1,55
Добрич	-2,62	-2,50	-2,26	-1,48	0,79
Кърджали	-1,8	-1,24	-0,79	-1,30	-0,01
Кюстендил	-0,19	-1,72	-1,66	-0,89	0,77
Ловеч	-0,66	-1,68	-2,21	-1,90	2,14
Монтана	-0,48	-4,09	-3,61	-3,25	0,29
Пазарджик	-0,89	-1,33	-2,93	-2,36	1,44
Перник	-1,14	-2,16	-1,93	-1,20	1,65
Плевен	-1,81	-2,45	-2,90	-1,75	0,76
Пловдив	-1,02	-1,44	-1,71	-1,56	1,05
Разград	-1,42	-2,36	-3,24	-2,78	0,11
Русе	-2,13	-2,24	-1,95	-1,70	1,14
Силистра	-3,27	-2,35	-1,49	-2,48	1,02
Сливен	-1,82	-3,76	-2,54	-1,44	0,91
Смолян	-3,01	-2,27	-1,50	-0,85	1,89
София-град	-0,37	-0,67	-0,59	-0,44	0,35
Софийска	-0,6	-2,20	-1,19	-1,39	0,63
Стара Загора	-1,23	-1,98	-1,48	-1,48	0,72
Търговище	-2,88	-4,11	-4,00	-3,02	-0,96
Хасково	-1,6	-1,77	-2,23	-1,59	0,57
Шумен	-0,75	-2,40	-2,68	-2,66	0,73
Ямбол	-1,14	-3,31	-3,01	-2,27	0,51

Източник: Агенция по заетостта.

5.2.3. СТЕПЕН НА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТТА

ТАБЛИЦА 29 ОБЛАСТЕН ИНДЕКС НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ (ИЧР)

Област	ИЧР	ИЧР ранг	БВП индекс	БВП ранг	КОИ	КОИ Ранг
София (столица)	0,849	1	0,760	1	0,988	1
Габрово	0,815	2	0,678	6	0,972	4
Враца	0,814	3	0,715	2	0,962	7
Стара Загора	0,808	4	0,695	4	0,952	15
Бургас	0,806	5	0,713	3	0,938	20
Варна	0,805	6	0,685	5	0,953	14
Кюстендил	0,802	7	0,666	7	0,972	3
Велико Търново	0,797	8	0,648	12	0,965	5
Смолян	0,796	9	0,625	22	0,961	8
Русе	0,796	10	0,655	11	0,960	9
Ловеч	0,794	11	0,656	10	0,953	12
Перник	0,794	12	0,630	16	0,973	2
Пловдив	0,793	13	0,643	13	0,949	17
Благоевград	0,792	14	0,628	18	0,951	16
Плевен	0,792	15	0,643	14	0,956	11
София	0,789	16	0,664	9	0,925	25
Добрич	0,785	17	0,665	8	0,932	23
Видин	0,783	18	0,620	25	0,960	10
Хасково	0,782	19	0,632	15	0,939	19
Шумен	0,780	20	0,627	19	0,944	18
Ямбол	0,780	21	0,624	23	0,953	13
Монтана	0,780	22	0,614	27	0,963	6
Кърджали	0,776	23	0,626	20	0,910	27
Търговище	0,772	24	0,624	24	0,933	22
Разград	0,769	25	0,626	21	0,936	21
Пазарджик	0,768	26	0,609	28	0,928	24
Силистра	0,763	27	0,629	17	0,911	26
Сливен	0,756	28	0,620	26	0,906	28

Източник: ПРООН.

5.2.4. ИНТЕГРАЛЕН ИНДЕКС И РАНЖИРАНЕ НА РЕГИОНИТЕ

ТАБЛИЦА 30 **РАНЖИРАНЕ НА РЕГИОНИТЕ (ОБЛАСТИТЕ)**

Област	Интегрален индекс	Ранг
Бургас	2,936	1
Стара Загора	2,817	2
Благоевград	2,800	3
София (столица)	2,777	4
Враца	2,759	5
Пловдив	2,757	6
Варна	2,745	7
Шумен	2,720	8
Велико Търново	2,690	9
Русе	2,682	10
Плевен	2,640	11
Добрич	2,631	12
Търговище	2,601	13
Ловеч	2,589	14
Габрово	2,585	15
Силистра	2,582	16
София	2,572	17
Ямбол	2,564	18
Разград	2,563	19
Пазарджик	2,544	20
Смолян	2,523	21
Видин	2,520	22
Хасково	2,514	23
Монтана	2,485	24
Кюстендил	2,466	25
Сливен	2,462	26
Кърджали	2,449	27
Перник	2,414	28

Раздел 6. ПРЕПОРЪКИ ЗА ПРОМЯНА НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА

6.1. ЕЛЕКТРОННО ПРАВИТЕЛСТВО

Дълбочината и продължителността на икономическата криза поставя въпроса не само за краткосрочни антикризисни мерки, но и за определяне на тези направления и сектори, които след кризата ще бъдат в основата на устойчив ръст и модернизиране на икономиката.

Внедряването на електронното правителство е този инструмент, който може да осигури прозрачност и ефективност на публичните разходи, както и на евросредствата, рязко ще подобри бизнес средата и доверието на инвеститорите.

Приложими сфери на развитие:

1. Разширяване възможностите на личните документи, вкл. да съдържат електронен подпис, данни за здравен и осигурителен статус на лицето, свидетелство за управление на МПС, застраховки и др.
2. Регистър на регулаторните режими
3. Електронна винетка
4. Електронно здравеопазване.
5. Електронни избори
6. Кандидатстване по обществени поръчки и проекти с европейско финансиране. Получаването на документацията, подаването на офертите, оценяването, подписването на договорите, плащанията, контрола по изпълнението и отчитането, като етапи на всяка поръчка могат да се дематериализират и изпълнят в електронна среда.
7. Електронен публичен регистър на данъчно-осигурителните задължения;
8. Електронно подаване на болнични листове към системата на НОИ;
9. Извършване на електронни ревизии и насрещни проверки от органите на НАП;
10. Подаване на документи от икономическите оператори към митническата администрация за всички операции, към МИЕТ, към НАП и т.н.

Какво е необходимо да се направи?

1. Незабавно да стартира работа новосъздаденият Междуведомствен съвет за електронното правителство към МТИТС. В работата на съвета по определяне заданието на Националния портал на електронното правителство за предоставяне на електронни административни услуги за гражданите и бизнеса, регламентирани в Закона за електронно управление, да бъдат включени представители на бизнеса и неправителствените организации.

2. Да се изиска от браншовите организации да формулират основните дейности и услуги, които трябва да бъдат електронизирани в съответните икономически сектори.

3. Да се определи и изпълни срокът за изграждане на Единен правителствен портал, в който са интегрирани съвместими софтуерни продукти на ведомствата за различни дейности. Целта: комуникацията с всички деловодства да може да се извършва по електронен път, както да се следи движението ѝ on-line от клиентите на администрацията.

4. Провеждане на информационна кампания сред бизнеса и населението за ползите от създаването и използването на e-government;

5. Стратегия за обучение на служителите от държавната администрация;

6.2. НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

През 1-вото тримесечие на 2010 година, в резултат на икономическата криза, преките инвестиции в страната по данни на БНБ намаляват с 21.9 млн.евро, при увеличение от 926 млн.евро за 1-во тримесечие на 2009 година. Това е първо цяло тримесечие, през което излезлите инвестиции надхвърлят преките инвестиции в страната.

Връщането на инвеститорите в страната предполага приемане на спешни мерки за подкрепа и насърчаване на инвестиционната активност. Това може да се получи чрез промени в Закона за инвестициите и Правилника за прилагането му, и по-конкретно:

- Намаляване от 2 до 3 пъти на праговете за получаване на сертификат А и Б. Стъпката е логична при издадени едва 3 сертификата през 2010 и то основно за ВЕИ проекти и тотално отсъствие на проекти в преработващата промишленост или научните изследвания.
- Обвързване на подкрепата не само с размера на инвестицията но и създаването на нови високотехнологични работни места, предвид очакваните високи нива на безработица.
- Облекчаване на административното обслужване за инвеститорите.
- Включване на индустриалните зони в обсега на приоритетните проекти което води до отпадане на необходимостта от заплащане на такси за промяна на предназначение на земите. Високият размер на тези такси спъваха досега реализацията на няколко големи инвестиционни проекти за изграждане на индустриални зони на наши членове предимно чрез публично-частни партньорства.
- Безвъзмездна финансова подкрепа за особено важни приоритетни проекти.
- Фокусиране на подкрепата върху основните направления, а именно – преработваща промишленост, научни изследвания и развойна дейност, информационни технологии, образование и здравеопазване.
- Агенцията за инвестиции не винаги е ефективна при оказване на административна подкрепа на инвеститорите с класове А и Б, когато административното обслужване трябва да се извърши от няколко различни министерства, агенции или местни органи на властта. Необходими са допълнителни пълномощия на Агенцията или създаване на междуведомствени работни групи.
- Да се създаде консултативен орган от браншови и бизнес организации, с който администрацията да съгласува избора на приоритетни проекти, които да бъдат подпомогнати с безвъзмездна финансова помощ. Възможността за директно субсидиране и преотстъпване на активи без търг или конкурс - и то на цени, по-ниски от пазарните, следва да се извършва прозрачно, с точна оценка на обществените ползи.
- Изплащането на безвъзмездната финансова помощ трябва да става на следващата година от реализацията, след залагането ѝ в бюджета на страната, като същевременно е изпълнено и условието за осъществяване на поне 25% от планираната инвестиция в образование и научни изследвания.
- Необходимо е да се създаде информационна система за проследяване на изпълнението на администрирането на всички видове регулативни услуги за бизнеса на местно и централно ниво с цел осигуряване на прозрачност, ускоряване на обслужването и намаляване на корупцията.

6.3. ВЪЗОБНОВЯЕМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ

Преди всичко, следва да бъде ускорена подготовката, широкото и задълбочено обсъждане със заинтересовани браншови организации и страни, и приемане до средата на т.г. на **ясна дългосрочна енергийна стратегия** на Р. България за периода до 2020 г. (2030г.). Тя следва да обхваща:

- прогнози за икономическо развитие и енергийно потребление,
- ограничаване на парниковите газове през 2020г. (до 50% спрямо нивата от 1988г., в съответствие с Пакета „Климат – енергетика”,
- свързани мерки и политики за т.нар. „нисковъглеродно” развитие на индустрията, бита, транспорта, услугите, урбанистичната политика и други основни сектори;
- намаляване на енергийния интензитет на икономиката (подобряване на енергийната ефективност);
- визия за „енергиен микс” (в т. ч. развитие на високоефективни нисковъглеродни енергийни технологии, вкл. на нови ядрени мощности и др.).

На тази основа и като неразделна част от енергийната стратегия, следва да бъде разработена **концепция за развитие на ВЕИ**. Тя следва да осигури:

- постигане на целите на Пакета „Климат и енергетика” на ЕС за България (мин. 16% дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление през 2020г.),
- определяне на потенциала за развитие и планирания „микс” на ВЕИ (използване на хидроенергийния потенциал, потенциала за развитие на ветровата и соларна енергетика, биомасата, биогорива, биогаз, геотермалната енергия и др.)
- рамка за нормативни промени и адекватни преференции (изкупни цени, срочност на договорите за присъединяване и изкупуване и др.).

Следва да се осигури ясна рамка за развитие на **ВЕИ в електроенергийния сектор** вкл.:

- постигане на целите на Пакета „Климат и енергетика” на ЕС за България при използване на най-ефективни пазарно достъпни технологии при най-ниски цени на произвежданата ел.-енергия;
- определяне на задължени лица и поэтапно достигане на количествени цели (дял на ВЕИ) в общите инсталирани мощности и произвеждана енергия от големите горивни инсталации (над 50 MW) или задължения за изкупуване на съответните контингенти от други оператори (по примера на САЩ);
- осигуряване на резервни (back-up) мощности за осигуряване на временен недостиг спрямо произведената ел.-енергия от ветрови и соларни генератори и на инфраструктура за присъединяване към електропреносната мрежа, както и регламентиране на задължения за поемане на съответните инвестиционни разходи;
- забрана за ползване на земеделски земи и горски фонд за нуждите на соларните и ветрови ВЕИ, като се използват предимно урбанизираните територии и покривните пространства на индустриалните, административни и жилищни сгради;
- промяна на нормативната рамка за ценообразуване в зависимост от промените в технологиите и ефективността на произвежданата ел.-енергия;

- недопускане на огромни маси спекулативен капитал на основа на непазарни цени по подобие на неконтролираното строителство през последните години;
- осигуряване на конкурентни цени на ел.-енергията за стопански нужди и бита при възможно най-нисък праг на въглероден и енергиен интензитет на икономиката и общия енергиен микс, променящи се преференциални тарифи за изкупуване, отчитащи техническия прогрес и подобряване на ефективността.

Развитието на ВЕИ ще окаже значително въздействие върху ценовата устойчивост на електропотреблението, конкурентоспособността на българската икономика и разходите за бита и социалната поносимост. При анализа на тези въздействия следва да бъдат отчетени:

- наличието на непазарни договори с гарантирани от държавата цени за основните термични централи, както и очакваното сериозно повишаване на тези цени вследствие на изискванията на ЕС за закупуване на съответни квоти за емисии на въглероден диоксид.
- субсидирането на ел.-енергия, произведена от топлофикационните дружества
- административно определените високи цени за ел.-енергия от ВЕИ.

При отчитане на ръста на енергопроизводството от тези източници в общия микс и гарантираната норма на печалба в електроразпределителните дружества, може да се очаква сериозно повишаване на цените, както за индустрията, така и за бита с произтичащите отрицателни социални и икономически последици.

Необходима е решителна преоценка на опитите за лобиране в полза на обособени корпоративни интереси и нахлуващия спекулативен капитал, заставащи срещу устойчивото развитие и балансираната, високоефективна енергетика.

6.4. ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ

От първостепенна важност е да бъде преразгледана Националната стратегическа референтна рамка. Практически от програмния период 2007-2013 г. остават не повече от три и половина години за нейното изпълнение, при което степента на оползотворяване и усвояване на средствата от фондовете на ЕС е на незадоволително ниво.

Актуализацията на Националната стратегическа референтна рамка е наложително и от гледна точка на новата икономическа ситуация вследствие от световната икономическа криза, както и от необходимостта да се отразят целите, залегнали в програмата „ЕС 2020“.

Едно от препоръчителните действия е **преразглеждането на всички оперативни програми с оглед идентифициране на възможности за операции, които да насърчат икономическото възстановяване и създаването на работни места**. На Управляващите органи, Междинните звена и Комитетите за наблюдение на всички оперативни програми да бъде поставена задачата да направят преглед – ревизия на оперативните програми, така че да се позволи изготвянето на мерки, насърчаващи преодоляването на последствията от кризата и икономическото възстановяване на страната, включително посредством прехвърляне на средства между приоритетите на отделните програми, разширяване на кръга на бенефициентите и т.н.

➤ **Конкретни препоръки по преразглеждане на Оперативна програма „Околна среда” за включване на операции, допускащи бизнеса като бенефициент.**

Поетите от България при преговорите с ЕС ангажменти в сферата на екологията са изключително и излишно амбициозни и предполагат сериозни инвестиции, както от страна на държавата, така и от страна на бизнеса. В Оперативна програма „Околна среда”, обаче, не фигурират МСП като потенциални бенефициенти по бъдещите проекти. Мотивите на Министерството на околната среда и водите бяха, че средствата по оперативната програма са недостатъчни и следва да бъдат ползвани само за финансиране на държавни и общински проекти. Отказването на бизнеса на достъп до европейски фондове за проекти, свързани с подобряването на екологията, поставя под въпрос не само конкурентоспособността на предприятията, но и тяхното оцеляване. За сравнение, в оперативните програми на новоприсъединените към ЕС страни реалният сектор има достъп до средства за екология.

По предварителни оценки, потребностите на частните фирми от средства за привеждане на дейността им в съответствие с изискванията на ЕС в областта екологията в периода 2007 – 2013 г. възлизат на 3-4 млрд. евро, без да се включват разходите, свързани с транспониране на нови директиви на ЕС по околна среда.

➤ **Идентифициране и включване на възможности за финансиране на ключови области, останали извън обхвата на настоящите оперативни програми.**

България има сравнителни конкурентни предимства, потенциал за развитие и възможности за привличане на инвестиции в сектор „Информационни и комуникационни технологии”. Тези възможности едва ли могат да бъдат реализирани без достъп до финансиране от европейските фондове по настоящата финансова перспектива, поради липсата на отделна оперативна програма за развитие на ИКТ и поради слабото застъпване на този приоритет в останалите оперативни програми.

В момента, за развитие на информационното общество във всички оперативни програми предвидените средства са под 1 % от очакваните средства от европейските фондове при 46 % за развитие на земеделието и селските райони, например. Така информационните технологии остават на практика без достатъчна подкрепа, въпреки че в момента по почти всички показатели в тази сфера България е на последно място в Европа-27. Това е сериозна пречка пред повишаването на конкурентоспособността на страната и на бизнеса и не остава незабелязано от Европа. На 19 март 2008 г. Европейската комисия също критикува остро състоянието на българските ИКТ. Комисар Вивиан Рединг обяви, че страната ни е с най-ниското ниво на проникване на високоскоростен интернет в Общността – 7.6 % (при средно 20 % за ЕС);

Аналогично е положението с възможностите за финансиране на изграждането на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ). В НСРР е дефинирана цел за “подпомагане производството на енергия от ВЕИ, включително интеграцията на трансферни и дистрибуторски мрежи”, така че енергията, произведена от ВЕИ, измерена като брутна вътрешна консумация на енергия да достигне 11% дял от общото производство на енергия в страната до 2010 г. За постигането на тази цел липсват предвидени действени мерки в оперативните програми. От тази гледна точка, следва да се вземе аргументирано решение, обсъдено със заинтересованите страни, доколкото е удачно оставането на подобна цел в НСРР.

➤ Законодателство и държавни помощи

1. За насърчаване на усвояването на средствата от фондовете на ЕС следва да се направи ревизия на националното законодателство в тази област, както и на прилаганите процедури по оперативните програми, с оглед тяхното опростяване за насърчаване на по-активното участие на бенефициентите. Следните основни области могат да бъдат посочени, като при стартирането на работата, те следва да бъдат изчерпателно идентифицирани на основа на подробен анализ:

- Повишаване на размера на авансовите плащания по проектите и опростяване на механизмите за тяхното гарантиране – включително посредством по-широкото използване на алтернативи на банковите гаранции като записи на заповед, застраховки, сметки със специално предназначение и съвместно управление и др.;

- Опростяване на изискванията за отчетност – особено предоставянето на информация към УО и МЗ, с която те вече разполагат. В момента, при подаването на междинни отчети се изисква копия от всички тръжни процедури, договори и т.н. да бъдат представяни отново и отново към всеки междинен отчет, като всяка страница трябва да бъде заверявана от бенефициента с подпис, печат и печат „вярно с оригинала”. Абсурдни са и изискванията за представяне на копия от изследователски инструментариуми например (при провеждане на изследвания, се изискват копията от всички попълнени анкетни карти и когато изследванията са в национален мащаб, това води до планини от хартия и огромни разходи за размножаване). Следва да има ясно разграничение между изискванията за отчетност и функциите на одита;

- Прецизиране на документалните изисквания при избора на подизпълнители – в момента различните УО прилагат различни практики и процедури по отношение на оформянето на тръжните процедури, а документалните изисквания към потенциалните подизпълнители – чуждестранни юридически лица са на практика неизпълними;

- Ускоряване и осигуряване на ритмичност на междинните плащания по проектите. В момента минималния срок от подаването на междинен отчет до извършването на междинно плащане е 3 месеца, но на практика е невъзможно той да бъде спазен. Ситуацията допълнително се влошава то това, че често УО не разполагат със средства за извършването на междинни плащания дори при напълно изрядни процедури. Невъзможни за спазване са и сроковете за подаването на междинни отчети – 5то число на месеца, следващ периода на отчитане.

2. Все още липсват действени инструменти за наблюдение, получаване на обратна информация и предприемане на корективни действия при необходимост. Въпреки изминалите вече три и половина години от присъединяването на България към ЕС, все още няма действаща институционализирана практика в това отношение. По този начин се допускат едни и същи грешки и порочни практики, което допълнително забавя и затруднява процеса на усвояването на средства от фондовете на ЕС. За да се преодолее този проблем, може да бъде създадено Звено за бързо реагиране при открити проблеми, което следва да разполага с правомощия спешно да сезира МС за решаването на откритите пропуски, в активен диалог със социалните партньори.

3. Не е решен проблемът с извършването на преводи на парични средства между партньорите за съфинансиране на собствения принос по проектите – в момента тези преводи се облагат и с ДДС, и с данък печалба.

4. Следва ясно и еднозначно да бъде адресиран и проблемът с предоставянето на държавна помощ. Липсата на ясни указания в тази сфера подлага на риск успешното прилагане на самите финансови инструменти.

5. Нормативните документи, регламентиращи усвояването на средства от фондовете на ЕС следва да бъдат приведени в съответствие с разпоредбите на Закона за електронното управление.

➤ **Конкретни препоръки по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“.**

Анализът на констатираните нередности в конкурсната документация, процеса и процедурите за оценка и публичност на проектите по схемите по ОП „Конкурентоспособност - Технологична модернизация в МСП и „Технологична модернизация в големи предприятия“ води до формулирането на редица предложения за подобряване на политиката на държавата в областта на насърчаването на инвестициите в реалния сектор, което има своето отражение върху човешките ресурси и притежаваните от тях компетентности.

По двете схеми бяха подадени 1104 броя проектни предложения, от които бяха одобрени за финансиране проектите на 175 МСП и 39 големи предприятия, с общ размер на безвъзмездната финансова помощ в размер на повече от 190 млн.лв.

Основните изводи в анализа показват, че Оценителната комисия е одобрила проектите на предприятия при условията на спорни и непрозрачни методики и процедури.

Необходимо е:

- Средствата по ОП Конкурентоспособност да бъдат ползвани и като инструмент за провеждане на регионална политика за стимулиране на бизнеса;
- Изпълнителната агенция за насърчаване на малки и средни предприятия (ИАНМСП) да открива процедурата за набиране на външни оценители успоредно с откриването на процедурата за набиране на проектните предложения, с цел оценителните комисии да започнат работа веднага след изтичане на срока за подаването им. БСК настоява срокът за оценка на подадените предложения да не надвишава 3 месеца от крайния срок за подаването им;
- Осигуряване на публичен достъп до данните за професионално образование и опит на оценителите;
- Публично обявяване на имената и отстраняването от участието в оценителни комисии на оценителите (външни и вътрешни) допуснали посочените в този анализ пропуски по оценката на проектите (по допустимост, техническа и финансова);
- Отстраняване на кандидатите за оценители, които участват в екипи по подготовка, консултиране и управление на проекти;
- Отстраняване на кандидатите за оценители, които се намират в роднински връзки помежду си;
- Въвеждане на практиката за разпределяне на оценяваните проектни предложения на лотариен принцип в присъствието на нотариус, или разпределянето на проектите да се наблюдава от представители на бизнес-организациите и други институции;

- Възстановяване на добрата практика от Програма ФАР за определяне на разумен срок, в който кандидатите да представят на Оценителната комисия някои пропуснат документ-елемент на проверката за допустимост.
- Уеднаквяване на нормативните критерии за:
- големи предприятия с изискванията на Наредбата на МФ за Големи данъкоплатци и осигурители;
- независими, свързани лица и партньори по смисъла на законите за МСП, МСС24, данъчно-осигурителното законодателство и Търговския закон.
- Въвеждане на законов регламент за лишаване на едно предприятие от статута му на МСП в случай на участие на офшорна фирма в капитала му;
- При публикуване на резултатите от оценката задължително да бъдат включени данните, от които са изчислени коефициенти и показатели, въз основа на които са определени съответния брой точки.
- Въвеждане на система за надзор и контрол върху работата на Оценителната комисия, в която да бъдат включени представители на национално признатите работодателски организации;
- Санкциониране на предприятията, които са подали декларации с невярно съдържание за статута им като големи, респ. - малки и средни предприятия;
- Адаптиране на изискванията към участниците и методиката за оценка на техните предложения към справедлива система за съпоставяне на финансовите показатели само между предприятия извършващи основната си дейност от един и същ сектор на икономиката, за всички оценявани периоди;
- Проверка за съответствие на обявените от предприятията кодове по НКИД с обявените от тях подове по НКИД пред НАП на база Декларация – обр.1 за осигурените лица.
- Методиките и критериите за оценка на проектите да станат публични и всеки кандидат да може предварително да пресметне максималния брой точки, които може да събере.
- Унифициране на процедурите и формите за кандидатстване.
- Преминаване към електронно подаване на проектите.
- Одобрените проекти, които изискват сериозно самоучастие на кандидата, задължително да преминат за проверка през: скоринг система одобрена от Асоциацията на банките в България, проверка на кандидата в централния кредитен регистър и др.
- Включване на арбитражна клауза в договорите с бенефициентите.

➤ **Конкретни препоръки по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”.**

Изключително положителна е практиката, възприета от Управителния орган и Междинните звена, особено в лицето на Агенция по заетостта в диалогов режим критериите за избор на операции да бъдат предварително обсъждани с представителите от социалните партньори на експертно равнище на специално насрочени работни срещи. Разглеждат се основни параметри на бъдещите схеми - максимално допустим размер на безвъзмездното финансиране, критерии

за допустимост на кандидатите и интензитет на държавната помощ. В същото време, при прилагането на одобрените грантови схеми бяха дефинирани следните проблеми, за които решение все още не е намерено:

- Ограничението за обединяване в един проект на обучаеми от различен тип предприятия – малки, средни и големи, което следва да отпадне. Различието в интензитета на държавната помощ е инструмент, който може да бъде прилаган и в бъдеще, но той не би трябвало да възпрепятства обединяването на различни типове предприятия за организирането на по-ефективни обучения. Биха могли да бъдат търсени различни решения в тази посока – като например определяне на пропорционален размер съфинансиране за малки, средни и големи предприятия, обединени в един проект, на основа на относителния дял на обучаемите;
- Определяне на ясни и с конкретен срок процедури за одобряване на тръжната документация на бенефициентите при избор на подизпълнители, така че да не се забавят дейностите по изпълнението на одобрените проекти. Като си даваме ясна сметка за административните трудности, които УО и МЗ изпитват предвид на големия брой проекти, които трябва да администрират поради спецификата на програмата, все пак считаме, че бенефициентите трябва да работят с ясни срокове, за да бъдат в състояние успешно да реализират проектите си;
- Ускоряване на процеса на проверка и верифициране на разходите – в момента има забавяне на проверка на финалните отчети с около 3 - 4 месеца, още в регионалните дирекции на бюрата по труда, преди да бъдат придвижени към МЗ, след което следва още поне 3 – 4 месеца преди извършване на плащане.

Раздел 7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Целта на „Анализа на състоянието и перспективите пред икономиката на България” е да направи преглед на макроикономическото състояние на страната за периода 2005-2009 г. Едновременно с това е подготвена и приложена методология за ранжиране на икономически сектори и браншове относно тяхната перспективност и развитие във връзка с необходимостта от прогнозиране на необходимите за бъдещото икономическо развитие работни места, необходимата квалификация и умения.

В резултат на извършения анализ са проучени икономическите сектори по отношение на техния принос в БДС и БВП, развитието на заетостта, инвестиционната активност и задлъжнялост, тенденциите в износа по основни групи продукти. Разработен е критериален апарат и методология за подбор на ключови сектори и региони с изключително значение и перспективи за развитие в средно- и дългосрочен период. В резултат на прилагане на методологията са ранжирани секторите и 28-те региона на страната, като са подбрани 20-25 основни сектори и 10-15 региона за задълбочаване на анализите и формиране на референтна мрежа на ИСОК.

Резултатите на анализа се използват в:

- дейност 5.1.1.2. „Анализ на състоянието и развитието на българските предприятия по сектори и региони” при подбора и формирането на база данни с пилотни предприятия от подбраните сектори и региони, необходими за изпълнението на проекта;

- дейност 5.6.1. при провеждане на онлайн анкета за проучване на наличните системи и практики за оценка на компетенциите на работната сила;
- дейност 8 „Подготовка и изграждане на референтна мрежа от секторни и регионални звена” при определяне на потенциалните референтни отговорни звена по изпълнение на проекта.

Използваната методология включва информационни национални и международни източници, включително статистически бази данни от НСИ, UNIDO, UNCTAD, UN, Международния търговски център в Женева и др. За провеждане на изследването са използвани SMART индикатори и критерии, като наборът на данните е въз основа на изследване на съществуваща информация.

Подборът на сектори (браншове) и региони се извършва на основата на тяхната перспективност, като са инкорпорирани световните тенденции и националните приоритети. Измерването на показателите е количествено и качествено. Всеки един от показателите се нормализира, за да има сравнимост при оценката на отделните сектори. Целта на нормализацията е да приведе структурата на информационната база данни във вид, осигуряващ минимални отклонения, като да се намали потенциалната противоречивост, съдържаща се в базата данни.

От двете основни групи показатели за подбор на браншовете – световни тенденции и национални приоритети се формира интегралният показател.

Сравнимостта на националните и световните данни и тенденции е гарантирана от използването на Класификацията на икономическите дейности (КИД-2008), осигуряваща прякото приложение на NACE, Rev. 2 – Европейско ниво за класификация на икономически дейности. КИД-2008 е еднозначно съвместима и с Международната стандартна отраслова класификация – ISIC, Rev. 4 на ООН.

Основните критерии в областта на световните тенденции са: темп на нарастване на инвестициите; тенденциите в износа и степента на обновяване на технологиите.

Темпът на нарастване на инвестициите по сектори в световен мащаб показва тенденциите в потоците на инвестициите и потенциала за растеж на приемащите икономики в съответните отрасли. Напредналите в икономическо отношение страни притежават по-разнообразни промишлени сектори и икономики, които изнасят по-сложни продукти – от гледна точка на технологията, организацията, качеството, проектирането и логистиката – и съответно показват по-бърз икономически напредък и растеж.

За периода 1989-2007 г. световните потоци на преките чуждестранни инвестиции са концентрирани основно в третичния сектор – услугите, като водещи са финансовите услуги, професионалните дейности и търговия. Във вторичния сектор – преработващата промишленост, водещи по инвестиции са химичните продукти, хранителните продукти, напитките и тютюневите изделия, следвани от машини и оборудване и метални продукти.

Към високотехнологичните групи стоки и износ се отнасят радиоактивните и свързани с тях продукти; медицинските и фармацевтични продукти; машини и оборудване на енергетиката; компютърните и компютризираните машини, апарати и части за тях; телекомуникационното оборудване и части; електрическите машини и апарати, електродиагностичните медицински апарати; материали и елементи за електрониката и микроелектрониката; авио- и космически апарати и части; оптически инструменти и апарати; измервателни и аналитични инструменти и апарати; фотографски апарати и оборудване; оръжия и амуниции.

В националните приоритети са обособени две групи критерии – количествени и качествени. Количествените критерии са: темповете на нарастване на производството, износа, инвестициите, заетостта, темп на намаляване на задлъжнялостта. Качествените критерии включват естествените предимства на браншовете, потенциалът за намаляване на енергоемкостта, увеличаване на износа и намаляване на вноса (степен на заместване на вноса), потенциалът за намаляване на вредните въздействия върху околната среда, за повишаване на общата производителност и обновяване на технологиите.

През последните години пет години с най-голям среден темп нараства износът на мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход, следван от минералните горива, масла и подобни продукти и необработените материали.

Липсата на добре премерена държавна политика по отношение на управление на чуждестранните инвестиции доведоха до деформации в икономиката и образуването на финансови балони в строителството, недвижимите имоти и финансовото посредничество. Независимо от малките физически обеми на инвестициите, най-високи средни темпове на нарастване на преките чуждестранни инвестиции за периода 2005-2009 г. се регистрират в добивната промишленост, образованието и здравеопазването и социалните дейности.

Комбинирането на показателите от международните тенденции и националните приоритети при изчисляването на интегралния индекс е спрямо максимално възможната стойност от оценките по отделните показатели, т.е. максимално възможното най-добро състояние на индекса, отговарящо на най-напредничавите и перспективни сектори е единица. За показателите не са дефинирани допълнителни тежести. Разпределението на теглата между националните приоритети и световните тенденции е 50:50.

По интегрален показател за оценка и ранжиране на секторите на първите две места са информационните технологии с двата им компонента – услуги и машинно осигуряване или:

- „Дейности в областта на информационните технологии” – индекс 0,8683 и
- „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти” – индекс 0,8583.

Непосредствено след тях е секторът за производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива с индекс 0,8433.

Следващите две позиции (4 и 5) са заети от производството на лекарствени вещества и продукти и производството на химични продукти. Съответно - индекси 0,8417 и 0,8400.

Секторите, попаднали в първите пет, се отличават със средна и висока технологичност на технологиите, оборудването и произвежданите продукти. Едновременно с това, те са сред водещите по привличането на инвестиционни потоци.

Следващите двадесет сектора (бранша) представляват смесена група от първичния, вторичния и третичния сектор на българската икономика. Според основните критерии, които са имали значителна роля за формиране на сравнително висок индекс, могат да се посочат:

- **Естествени предимства** - селското и горското стопанство с индекс 0,7633, „Ресторантьорство” с индекс 0,8050 и „Хотелиерство” – 0,7450; „Производство на хранителни продукти” – 0,6967, Производство на мебели – 0,7167;
- **Потенциал за намаляване на енергоемкостта, повишаване на екологичността и намаляване на вредните въздействия върху околната среда:** сектор „Строителство” с индекс 0,8033; Дейностите в областта на събиране и обезвреждане на отпадъци и

рециклиране на материали – индекс 0,8367; Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (индекс 0,7417) и възстановяване (индекс 0,6900)

- **Потенциал за повишаване на производителността и намаляване на енергоемкостта:** „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение” – индекс – индекс 0,7833; Производство на електрически съоръжения – 0,7700; Производство на основни метали – 0,7150; Производство на изделия от каучук и пластмаси – 0,6750; Добив на неметални материали и суровини – 0,6467; Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон – 0,6467; Производство на метални изделия, без машини и оборудване – 0,6367.

Изборът на региони се извършва чрез проектиране на браншовете в отделните региони по количествени критерии за последните няколко години (2005-2009 г.), нормализирани и ранжиране. Основни критерии за избор на региони са: **Делът на добавената стойност в общата за страната, темпа на нарастване на заетостта и степента на развитие на региона.**

Получените индивидуални индекси за брутната добавена стойност, средният темп на заетостта и индексът на човешкото развитие са нормализирани към най-добрите показатели от съответната група за избягване на вътрешните диспропорции и изкривявания, съдържащи се в информационния масив. Общият индекс е получен от обединяването на стойностите на трите нормализирани индекса за всеки от показателите. Ранжирането е извършено в низходящ ред на общия индекс.

- **Според дела на добавената стойност в общата за страната първите десет региона са:** Бургас, Стара Загора, Благоевград, Враца, Шумен, Пловдив, Варна, Велико Търново, София (столица), Русе, Плевен.
- **По темп на изменение на заетостта за периода 2000-2008 г. най-високи темпове на намаляване на безработицата е реализирана в:** София (столица), Варна, Бургас, Пловдив, Благоевград, Русе, Пазарджик, Сливен, Ямбол, Смолян.
- **Чрез индекса за човешко развитие на регионално ниво** е отчетена и степента на развитие на региона по отношение на жизнената инфраструктура, достъпа до здраве и образование, синтезирана информация за очакваната продължителност на живота, нивото на образование, професионалните кариери, достъпа до култура и др. Според този индекс най-добри показатели имат следните региони: София (столица), Габрово, Враца, Стара Загора, Бургас, Варна, Кюстендил, Велико Търново, Русе, Смолян.

Изчисленият интегрален индекс ранжира регионите в следния низходящ ред: Бургас (2,936); Стара Загора (2,817); Благоевград (2,800); София (столица) (2,777); Враца (2,759); Пловдив (2,757); Варна (2,745); Шумен (2,720); Велико Търново (2,690); Русе (2,682).

Получените резултати позволят да се концентрира вниманието през 2010 г. върху посочените 10 региона за подбор на пилотните звена референтната мрежа.

Раздел 8. ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. „Българската икономика в условията на глобална финансова и икономическа криза – проблеми, предизвикателства и възможности”, Становище на Икономическия и социален съвет, разработено по собствена инициатива, докладчик – г-н Божидар Данев, член на ИСС от група I – работодатели, София, 22.07.2009 г., <http://www.esc.bg/download.php?group=3&id=69>
2. „Български тълковен речник”, Издателство „Наука и изкуство”, София, 2001 г.
3. „Годишник – 2007 г.”, Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта, София, 2008 г.
4. „Годишник – 2008 г.”, Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта, София, 2009 г.
5. „Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 1 януари 2009 г.”, Изследване на Българската стопанска камара, София, 09 Декември 2009 г.
6. „Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 1 януари 2007 г.”, Изследване на Българската стопанска камара, София, Февруари 2008 г.;
7. „Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 31 декември 2005 г.”, Изследване на Българската стопанска камара, София, Март 2007 г.
8. „Икономически преглед”, Българска народна банка, София, брой 1 от 2010 г., брой 1-4 от 2009 г., брой 1-4 от 2008 г., брой 1-4 от 2007 г., брой 1-4 от 2006 г. и брой 1-4 от 2005 г.
9. „Индекс на човешко развитие: Общините в рамката на областта”, ПРООН, София, 2002 г.
10. „Класификация на икономическите дейности (КИД – 2008 г.)”, Национален статистически институт, София, 2008 г.
11. „Предизвикателства пред усвояването на средства от фондовете на Европейския съюз”, Съвместно заседание на управителните съвети и представителите в комитетите за наблюдение на Оперативните програми на Асоциацията на индустриалния капитал в България и Българската стопанска камара, София, 28.05.2010 г.
12. „Производство, заетост, разходи и ефективност на труда в българската промишленост през периода 1997-2009 г.”, изследване на Българската стопанска камара, осъществено с подкрепата на Фондация „Фридрих Еберт” Бюро София, 12 ноември 2009 г. http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/bulgarian_industrial_association_analysis_1258531_930_PRTR_Fr_Ebert_1997_2009_F.pdf [Раздел 3, т.3.3. на анализа]
13. „Речник на чуждите думи в българския език”, съставители: Мария Филипова-Байрова, Симеон Бояджиев, Елена Машалов, Кирил Костов, издателство на Българската академия на науките, София, 1993 г.
14. „Стандартна външнотърговска класификация, Ревизия 4”, НСИ, София, 2008 г. Утвърдена със заповед № РД 07-305/18.09.2008 г. на Председателя на НСИ, обнародвана в ДВ бр. 86 от 3.10.2008 г.
15. „Статистически годишник с данни за 2005 г.”, Национален статистически институт, София, 2006 г.
16. „Статистически годишник с данни за 2006 г.”, Национален статистически институт, София, 2007 г.
17. „Статистически годишник с данни за 2007 г.”, Национален статистически институт, София, 2008 г.
18. „Статистически годишник с данни за 2008 г.”, Национален статистически институт, София, 2009 г.
19. „Стратегия за ускорено икономическо развитие на Република България”, Доклад за Президента на Република България, Българска академия на науките, Икономически институт, София, Май 2007 г., http://www.president.bg/pdf/strategia_2007.pdf [Раздел 3, т. 3.1. на анализа]
20. „Фирмените задължения – източник на нова криза в икономиката”, Изследване на Българската стопанска камара, София, Януари 2009 г.

21. Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (NUTS), утвърдена със Заповед № РД 07-421/11.12.2008 г. на Председателя на НСИ, обн., ДВ, бр. 11 от 10.02.2009 г., в сила от 14.02.2009 г.
22. Ст.ас. инж. Румяна Георгиева, „Съответствие между класификацията на икономическите дейности в България (КИД-2008) и международната патентна класификация (МПК)”, списание на УНСС „Икономически алтернативи”, София, 2010 г., брой 2, стр. 57-81.
23. „Bulgaria—2010 Article IV Consultation, Concluding Statement”, IMF, Sofia, March 1, 2010, <http://www.imf.org/external/np/ms/2010/030110.htm>
24. „Competitive advantage: creating and sustaining superior performance”, Michael E. Porter, Free Press, 1985, University of California.
25. „IMF Executive Board Concludes 2010 Article IV Consultation with Bulgaria”, Public Information Notice (PIN) No. 10/69, June 2, 2010, <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2010/pn1069.htm>, report - <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10160.pdf>
26. „Industrial Development Report 2009, Breaking In and Moving Up: New Industrial Challenges for the Bottom Billion and the Middle-Income Countries,” UNIDO, 2009, http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/IDR_2009_print.PDF.
27. „The natural advantage of nations: business opportunities, innovation, and governance in the 21st century”, Karlson Hargroves, Michael H. Smith, Earthscan, 2005.
28. „World Investment Report 2005 - TNCs and the Internationalization of R&D”, United Nations, New York and Geneva, 2005.
29. „World Investment Report 2006 - FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development”, United Nations, New York and Geneva, 2006.
30. „World Investment Report 2007 - Transnational Corporations, Extractive Industries and Development”, United Nations, New York and Geneva, 2007.
31. „World Investment Report 2008. Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge”, United Nations, New York and Geneva, 2008.
32. „World Investment Report 2009. Transnational Corporations, Agricultural Production and Development”, United Nations, New York and Geneva, 2009, http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf.

Списък на таблиците и фигурите

таблица 1	Дял на икономическите сектори и групировки по икономически дейности в БВП, 1997-2009 г.	11
фигура 1	Динамика на основните макроикономически показатели в България (1996 – 2009 г.)	13
фигура 2	Преки инвестиции в България (2005 – 2010 г.) по тримесечия, в милиони евро.	14
таблица 2	Влияние на административните цени върху общата инфлация	15
таблица 3	Темп на нарастване на цените на основните групи стоки и услуги и приносът им към натрупаната инфлация	16
фигура 3	Средногодишна инфлация за периода 1998-2009 г. в %	16
фигура 4	Инфлация на годишна база, %, сезонно изгладени стойности	17
фигура 5	Инфлация на месечна база, %	17
таблица 4	Печалба на предприятията от нефинансовия сектор	20
таблица 5	Разходи на 100 лева приходи	20
таблица 6	Рентабилност на предприятията от нефинансовия сектор	21
таблица 7	Коефициент на задлъжнялост на предприятията от нефинансовия сектор	21
таблица 8	Коефициент на ликвидност	21
фигура 6	Първичен баланс по тримесечия като дял от БВП за тримесечието, % (Източник: МФ, БНБ)	23
фигура 7	Вътрешен кредит като дял от БВП, % (Източник: БНБ)	25
фигура 8	Вземания от нефинансови предприятия (Източник: БНБ)	25
таблица 9	Водещи групи стоки на българския износ	27
фигура 9	Обем на износа през 2008 г.	29
фигура 10	Износ на продукти с най-голям локален потенциал	30
таблица 10	Износ през месец март 2010 г. в млн. лева. (Източник: НСИ, собствени изчисления)	32
таблица 11	Износ през първото тримесечие на 2010 г. в млн. лева.	32
таблица 12	Износ през първото тримесечие на 2010 г. по страни в млн. лева.	33
таблица 13	Увеличение на износа в 12 групи стоки с прираст през първото тримесечие на 2010 г. от над 10 млн. лева	34
фигура 11	Проектна схема на критериална система за избор на сектори и региони	37
фигура 12	Схема за проектиране на браншовете върху районите на страната	39
таблица 14	Поток на преките чуждестранни инвестиции в света по икономически сектори	40
таблица 15	Оценка на икономическите сектори според тяхната привлекателност по темп на нарастване на инвестициите в международен мащаб	42
таблица 16	Класификация на износа по степен на технологична преработка съгласно Стандартната външнотърговска класификация (SITC)	44
таблица 17	Класификация на производствените сектори по отношение на тяхната технологичност съгласно Международната стандартизация на промишлеността (ISIC)	44
таблица 18	Добавена стойност по сектори (браншове)	45
таблица 19	Промишлено производство – темп на нарастване и дял от БВП, сравнение на резултатите от България и развитите индустриални страни	48
таблица 20	Темп на изменение на износа по сектори (браншове), %	49
таблица 21	Обем и среден темп на чуждестранните инвестиции в България	50
таблица 22	Издадени сертификати по Закона за насърчаване на инвестициите (след промяна на класовете на А и Б)	51
таблица 23	Издадени сертификати по Закона за насърчаване на инвестициите (след промяна на класовете на А и Б)	55
таблица 24	Заетост, работни заплати и свързани индикатори по браншове, текущи цени	56

таблица 25	Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 31 Декември 2004 и 2008 г. и БВП за периода 2004-2008 г.	60
фигура 13	Темпове на нарастване на задълженията на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката и на БВП за периода 2004-2008 г.	60
фигура 14	Съотношение между приходите от продажби и задълженията на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката 2004 – 2008 г., %	62
таблица 26	Ранжиране на секторите	62
таблица 27	Ниво на БВП по области в България	67
таблица 28	Прираст на средногодишното равнище на безработицата по области	68
таблица 29	Областен индекс на човешкото развитие (ИЧР)	69
таблица 30	Ранжиране на регионите (областите)	70
таблица 31	Темп на нарастване на инвестициите в световен план по сектори, среден темп на нарастване за периода 1999-2007 г.	93
таблица 32	Балове за оценка на световните тенденции	94
фигура 15	Иновационни вълни от първата и следващите индустриални революции. Индустриални сектори с естествени предимства.	97
таблица 33	Балове за оценка на количествените показатели от националните приоритети при ранжиране на браншовете	98
таблица 34	Балове за оценка на качествените показатели от националните приоритети при ранжиране на браншовете	100

Раздел 9. ПРИЛОЖЕНИЯ

9.1. ТАБЛИЦИ С ПОКАЗАТЕЛИ, ПРИЛАГАНЕ НА МЕТОДОЛОГИИТЕ, РАНЖИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ

9.1.1. ОСНОВНИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

Основни макроикономически показатели		2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Национални сметки						
БВП в текущи цени	хил. лв.	42 797 407	49 360 950	56 519 818	66 728 103	66 256 270
Крайно потребление	хил. лв.	37 742 097	42 963 571	48 208 883	56 342 921	54 033 340
Бруто образуване в основен капитал	хил. лв.	10 346 504	12 805 199	16 832 494	22 253 936	16 420 064
Износ на стоки и услуги	хил. лв.	25 765 854	31 861 424	35 830 730	40 351 205	33 109 725
Внос на стоки и услуги	хил. лв.	32 692 326	41 131 447	48 317 462	55 551 562	38 234 973
Реален ръст на БВП на годишна база	(%)	6,2	6,3	6,2	6,0	-5,0
Крайно потребление	(%)	5,3	7,3	4,9	3,9	-6,2
Бруто образуване в основен капитал	(%)	23,3	14,7	21,7	20,4	-26,9
Износ на стоки и услуги	(%)	8,5	8,7	5,2	2,9	-9,8
Внос на стоки и услуги	(%)	13,1	14,0	9,9	4,9	-22,3
БДС текущи цени	хил. лв.	35 220 410	40 350 296	46 400 728	54 851 203	55 501 739
Селско и горско стопанство	хил. лв.	3 322 232	3 444 018	2 897 646	4 000 610	3 341 118
Индустрия	хил. лв.	10 343 645	12 473 138	14 985 498	16 752 456	16 834 622
Услуги	хил. лв.	21 554 533	24 433 140	28 517 584	34 098 137	35 325 999
Инфлация						
Инфлация в края на годината	(%)	6,5	6,5	12,5	7,8	0,6
Средногодишна инфлация	(%)	5,0	7,3	8,4	12,3	2,8
Производствени индекси						
Реален ръст на продажбите на промишлените предприятия при база 2000 г.=100*	(%)	53,9	66,5	80,5	82,3	
Реален ръст на производството на промишлените предприятия при база	(%)	52,3	61,3	76,2	77,6	

Основни макроикономически показатели		2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
2000г.=100*						
Ръст на оборота на промишлените предприятия при база 2005 г.=100**	(%)	100,0	118,7	136,4	155,1	123,7
Реален ръст на производството на промишлените предприятия при база 2005 г.=100**	(%)	100,0	106,0	116,2	117,0	96,6
Пазар на труда						
Средногодишен брой на заетите (Национални сметки)		3 495 258	3 612 039	3 714 041	3 835 569	3 722 789
Средномесечна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за страната	лв.	323,8	360,3	430,6	544,8	591,2
Обществен сектор	лв.	400,9	441,0	521,3	650,9	711,2
Частен сектор	лв.	288,4	326,4	396,7	509,5	547,2
Средногодишен брой регистрирани безработни		424 381	356 054	286 980	233 719	280 980
Средногодишно ниво на безработица (НСИ)	(%)	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8
Бюджет и финанси						
Приходи на консолидирания бюджет	млн. лв.	18 012,2	20 034,0	24 063,0	27 313,2	
Разходи на консолидирания бюджет	млн. лв.	16 678,5	18 286,4	22 103,4	25 323,4	
Касово салдо	млн. лв.	1 333,7	1 747,7	1 959,6	1 989,8	
Вътрешен държавен дълг (средногодишни стойности)	млн. лв.	2 782,4	2 960,4	3 199,9	3 073,2	
Широки пари (МЗ)	хил. лв.	25 259 580	32 061 383	42 061 610	45 777 830	47 509 720
Годишна промяна	(%)	23,9	26,9	31,2	8,8	3,8
Кредит за неправителствения сектор	хил. лв.	18 662 582	23 255 949	37 783 019	49 708 251	51 443 563
Годишна промяна	(%)	32,3	24,6	62,5	31,6	3,5
Основен лихвен процент (среден за периода)	(%)		2,7	3,9	5,1	2,4
Валутен курс USD/BGL (среден за периода)		1,6	1,6	1,4	1,3	1,4
Лихвен спред (м/у лихвите по краткосрочни кредити и срочни депозити в лева)	(%)	4,9	4,9	5,8	5,3	3,5
Външен сектор						

Основни макроикономически показатели		2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Текуща сметка	млн. евро	-2 705,7	-4 647,8	-7 755,2	-8 199,0	-3 196,2
Износ	млн. евро	9 466,3	12 011,9	13 511,9	15 203,8	11 786,5
Внос	млн. евро	-13 876,1	-17 574,1	-20 757,2	-23 801,1	-15 889,2
Финансова сметка	млн. евро	3 739,4	7 084,6	13 676,4	11 395,5	2 171,2
Преки чуждестранни инвестиции в страната	млн. евро	3 152,1	6 221,6	9 051,8	6 696,5	3 212,5
Общ баланс	млн. евро	569,3	1 785,6	3 163,7	674,2	-649,8

* Годишните индекси са получени чрез аритметично осредняване на месечните индекси на НСИ при база 2000 г.=100.

** Годишните индекси са получени чрез аритметично осредняване на месечните индекси на НСИ при база 2005 г.=100.

Източник на данните: АЗ, БНБ, МФ, НСИ

9.1.2. ПРОГНОЗА ЗА ОСНОВНИТЕ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА 2010 Г.

Основни макроикономически показатели		2010 г.
БВП, %	МВФ	0,2%
	БГ	0,3%
Безработица, %	МВФ	9,2%
Дефицит по текущата сметка, % от БВП	МВФ	6,25%
Инфлация, %	МВФ	2,2%
Дефицит (на бюджета), % от БВП	МВФ	1,8%
	БГ	0,7%

Източник: МВФ, Доклад за държавния бюджет, БНБ.

9.1.3. ГРУПИРАНЕ НА СЕКТОРИТЕ (СЪГЛАСНО СТАТИСТИЧЕСКИТЕ НОМЕНКЛАТУРИ). КОВОДА ТАБЛИЦА ЗА ПРЕХОД ОТ НКИД-2003 КЪМ КИД-2008

№ по ред	Код по НКИД-2003	Код по КИД-2008	Наименование на позицията
1	01,02,05	А - 01, 02,03	СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО
2	10	05	Добив на въглища
3	11	06	Добив на нефт и природен газ

№ по ред	Код по НКИД-2003	Код по КИД-2008	Наименование на позицията
4	13	07	Добив на метални руди
5	14	08	Добив на неметални материали и суровини
6	11.2	09	Спомагателни дейности в добива
7	15,1	10,1	Производство и преработка на месо; производство на месни продукти, без готови ястия
8	15,3	10,3	Преработка и консервиране на плодове и зеленчуци, без готови ястия
9	15,4	10,4	Производство на растителни и животински масла и мазнини
10	15,5	10,5	Производство на мляко и млечни продукти
11	15,6	10,6	Производство на мелничарски продукти, нишесте и нишестени продукти
12	15,8	10,7	Производство на хлебни и тестени изделия
13	15,8	10,8	Производство на други хранителни продукти
14	15,7	10,9	Производство на готови храни за животни
15	15,9	11	Производство на напитки
16	16	12	Производство на тютюневи изделия
17	17	13	Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло
18	18	14	Производство на облекло
19	19	15	Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм
20	20	16	Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели
21	21	17	Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон
22	22	18	Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители
23	23	19	Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти
24	24	20	Производство на химични продукти
25	24	21	Производство на лекарствени вещества и продукти
26	25	22	Производство на изделия от каучук и пластмаси
27	26	23	Производство на изделия от други неметални минерални суровини
28	27	24	Производство на основни метали
29	28	25	Производство на метални изделия, без машини и оборудване

№ по ред	Код по НКИД-2003	Код по КИД-2008	Наименование на позицията
30	30, 31	26	Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти
31	31	27	Производство на електрически съоръжения
32	29	28	Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение
33	34, 35	29, 30	Производство на превозни средства
34	36,1	31	Производство на мебели
35	36 без 36.1	32	Производство, неклассифицирано другаде
36	72,5	33	Ремонт и инсталиране на машини и оборудване
37	40	35	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива
38	41, 90.01	36, 37	Доставяне на води; канализационни услуги
39	23.30, 37, 90.02, 90.03	38, 39	Управление на отпадъци и възстановяване
40	45	F - 41, 42, 43	СТРОИТЕЛСТВО
41	50	45	Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, <u>техническо обслужване и ремонт</u>
42	51, 46.7	46	Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети
43	52	47	Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети
44	60	49	Сухопътен транспорт
45	61	50	Воден транспорт
46	62	51	Въздушен транспорт
47	63 без 63.3	52	Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта
48	64,1	53	Пощенски и куриерски дейности
49	55.1, 55.2	55	Хотелиерство
50	55.3, 55.4, 55.5	56	Ресторантьорство
51	22,1	58	Издателска дейност
52	92.1, 22.14, 74.84	59	Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика
53	92,2	60	Радио- и телевизионна дейност
54	64,2	61	Далекосъобщения
55	72.1, 72.2,	62, 63	Дейности в областта на информационните технологии и

№ по ред	Код по НКИД-2003	Код по КИД-2008	Наименование на позицията
	72.3, 72.4, 92.4		Информационни услуги
56	65, 66, 67, 74.15	K - 64, 65, 66	ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ
57	70	L -68	Операции с недвижими имоти
58	74,1	69	Юридически и счетоводни дейности
59	74.14	70	Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението
60	74.2, 74.3	71	Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи
61	73	72	Научноизследователска и развойна дейност
62	74,4	73	Рекламна дейност и проучване на пазари
63	74,8	74	Други професионални дейности
64	85,2	75	Ветеринарномедицинска дейност
65	63,3	79	Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации
66	74,6	80	Дейности по охрана и разследване
67	74,7	81	Дейности по обслужване на сгради и озеленяване
68	75, 80	84, 85	Държавно управление
69	80	85	Образование
70	85 без 85.2	Q - 86, 87, 88	ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА
71	92.3, 92.5, 92.6, 92.7, 93.04	R - 90, 91, 92, 93	КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ
72	36.3, 52.7, 72.5, 91.1, 91.2, 91.3, 93.01, 93.03, 93.04, 93.05, 95, 96, 97, 99	S - 94, 95, 96, T - 97, 98, U- 99	ДРУГИ ДЕЙНОСТИ

9.1.4. ИЗЧИСЛИТЕЛНИ ТАБЛИЦИ ПО ПРИЛАГАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА РАНЖИРАНЕ И ПОДБОР НА БРАНШОВЕ

ТАБЛИЦА 31 **ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В СВЕТОВЕН ПЛАН ПО СЕКТОРИ, СРЕДЕН ТЕМП НА НАРАСТВАНЕ ЗА ПЕРИОДА 1999-2007 г.**

Сектор, промишленост	Темп на изменение на потока на инвестициите 2002-2004 към 1999-2001 г.	Темп на изменение на потока на инвестициите 2005-2007 към 2002-2004 г.	Среден темп на изменение на потока на инвестициите, 1999-2007 г.
Всичко	0,359	2,083	1,221
Първичен сектор	0,523	2,965	1,744
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	0,840	1,278	1,059
Неспецифицирано производство	0,522	3,032	1,777
Добивна промишленост	-0,188		-0,188
Преработваща промишленост	0,431	1,910	1,170
Хранителни продукти, напитки, тютюневи изделия	0,853	2,330	1,591
Текстил, облекло и изделия от кожи	0,517	1,866	1,191
Дървен материал и изделия от дървен материал	0,020	25,284	12,652
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани продукти	0,297	1,956	1,127
Кокс и рафинирани нефтопродукти	0,175	1,605	0,890
Химични продукти	0,436	3,079	1,757
Каучук и пластмаси	1,302	2,090	1,696
Неметални минерални продукти	0,654	2,643	1,649
Метали и метални продукти	0,748	1,929	1,338
Машини и оборудване	0,298	2,127	1,212
Електрическо и електронно оборудване	0,080	5,306	2,693
Електронни и оптични продукти	-1,040	-0,980	-1,010
Автомобили и други превозни средства	0,273	1,058	0,666
Друго производство	0,296	1,849	1,073
Некласифицирано другаде	0,858	1,005	0,931
Услуги	0,333	1,989	1,161
Електроенергия, газ и вода	0,705	1,506	1,105
Строителство	0,625	3,112	1,869
Търговия	0,447	2,205	1,326

Сектор, промишленост	Темп на изменение на потока на инвестициите 2002-2004 към 1999-2001 г.	Темп на изменение на потока на инвестициите 2005-2007 към 2002-2004 г.	Среден темп на изменение на потока на инвестициите, 1999-2007 г.
Хотелиерство и ресторантьорство	0,310	2,351	1,330
Транспорт, складиране и пощи	0,197	2,250	1,224
Финансови услуги	0,296	2,360	1,328
Професионални дейности	0,313	1,907	1,110
Административни и спомагателни дейности		-0,135	-0,135
Образование		12,870	12,870
Здравеопазване и социална работа	-0,078	-104,532	-52,305
Култура спорт и развлечения	0,430	0,797	0,613
Други услуги	0,537	0,488	0,512
Некласифицирано другаде от третия сектор	0,826	2,565	1,696
Операции с недвижими имоти	0,012	6,907	3,460
Некласифицирано другаде	30,606	2,544	16,575

Собствени изчисления.

ТАБЛИЦА 32 БАЛОВЕ ЗА ОЦЕНКА НА СВЕТОВНИТЕ ТЕНДЕНЦИЯ

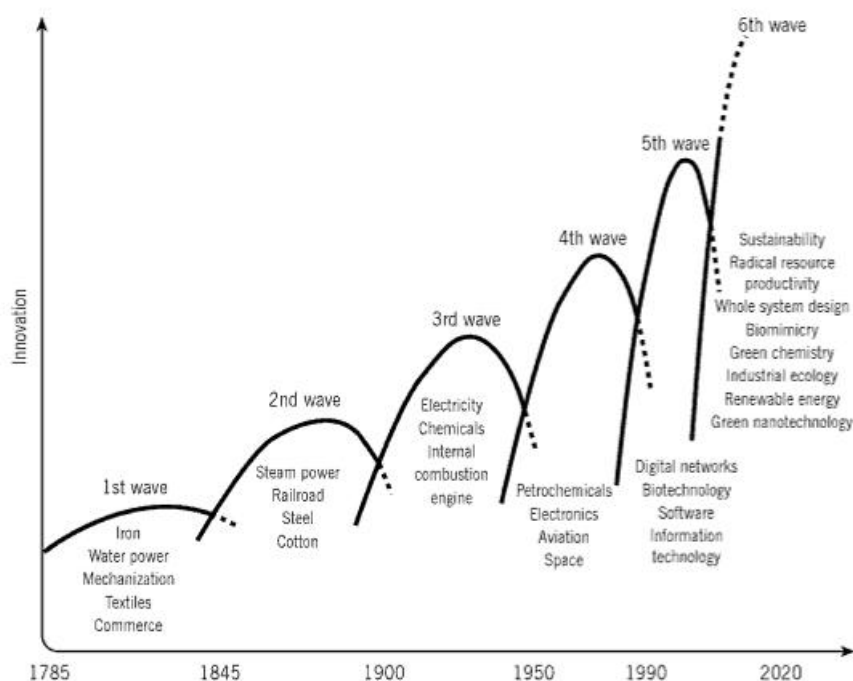
Сектор (бранш)	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на нарастване на износа	Степен на обновяване на технологиите
Сектор А СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО (1, 2, 3)	3	4	3
Сектор В ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ			
5 Добив на въглища	4	3	3
6 Добив на нефт и природен газ	4	3	3
7 Добив на метални руди	4	3	3
8 Добив на неметални материали и суровини	4	3	3
9 Спомагателни дейности в добива	4	3	3
Сектор С ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ			
10 Производство на хранителни продукти	4	3	2
11 Производство на напитки	4	3	2
12 Производство на тютюневи изделия	4	3	2
13 Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	3	4	3
14 Производство на облекло	3	4	3
15 Обработка на кожи; производство на обувки и други	3	3	3

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на нарастване на износа	Степен на обновяване на технологиите
изделия от обработени кожи без косъм			
16 Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели	5	2	2
17 Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	3	4	4
18 Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	3	2	4
19 Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	1	2	4
20 Производство на химични продукти	4	5	4
21 Производство на лекарствени вещества и продукти	4	5	5
22 Производство на изделия от каучук и пластмаси	4	3	4
23 Производство на изделия от други неметални минерални суровини	4	4	4
24 Производство на основни метали	4	3	3
25 Производство на метални изделия, без машини и оборудване	4	2	3
26 Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	5	4	5
27 Производство на електрически съоръжения	5	4	4
28 Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	3	5	5
29 Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	1	3	3
30 Производство на превозни средства, без автомобили	1	3	3
31 Производство на мебели	2	4	4
32 Производство, некласифицирано другаде	2	3	3
33 Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	2	3	3
Сектор D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	3	5	5
Сектор E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ			
36 Събиране, пречистване и доставяне на води	3	4	4
37 Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	3	4	5
38 Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	3	4	5
39 Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	3	4	3
Сектор F СТРОИТЕЛСТВО (41, 42, 43)	5	4	4

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на нарастване на износа	Степен на обновяване на технологиите
Сектор G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ			
45 Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	4	2	3
46 Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	4	2	3
47 Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	4	2	3
Сектор H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ			
49 Сухопътен транспорт	3	3	4
50 Воден транспорт	3	3	4
51 Въздушен транспорт	3	3	5
52 Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	3	3	3
53 Почтенски и куриерски дейности	3	3	4
Сектор I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО			
55 Хотелиерство	4	4	4
56 Ресторантьорство	4	5	4
Сектор J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ			
58 Издателска дейност	3	3	3
59 Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	3	3	2
60 Радио- и телевизионна дейност	3	3	2
61 Далекосъобщения	3	3	4
62 Дейности в областта на информационните технологии	4	5	5
63 Информационни услуги	3	3	3
Сектор K ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (64, 65, 66)	3	3	4
Сектор L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - 68	5	4	2
Сектор M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (69-75)	3	3	5
Сектор N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (77-82)	0	1	2
Сектор O ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ - 84	0	1	2
Сектор P ОБРАЗОВАНИЕ 85	5	2	3
Сектор Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА (86-88)	0	3	3

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на нарастване на износа	Степен на обновяване на технологиите
Сектор R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ (90-93)	1	1	3
Сектор S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ (94-96)	1	1	1
Сектор Т ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ (97-98)	4	0	2
Сектор У ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ 99	5	0	2

ФИГУРА 15 **Иновационни вълни от първата и следващите индустриални революции. Индустриални сектори с естествени предимства.**

Източник: „The natural advantage of nations: business opportunities, innovation, and governance in the 21st century”, Karlson Hargroves, Michael H. Smith, Earthscan, 2005, стр. 17.

ТАБЛИЦА 33 **БАЛОВЕ ЗА ОЦЕНКА НА КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ПРИОРИТЕТИ ПРИ РАНЖИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ**

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на производството	Темп на нарастване на износа	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на увеличаване на работната сила	Темп на намаляване на задлъжнялостта
Сектор А СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО (1, 2, 3)	5	3	4	3	3
Сектор В ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ					
5 Добив на въглища	4	4	2	3	3
6 Добив на нефт и природен газ	3	1	4	4	4
7 Добив на метални руди	4	2	3	3	3
8 Добив на неметални материали и суровини	4	5	3	3	3
9 Спомагателни дейности в добива	1	1	3	3	2
Сектор С ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ					
10 Производство на хранителни продукти	3	3	4	4	4
11 Производство на напитки	2	3	4	4	3
12 Производство на тютюневи изделия	4	4	4	4	5
13 Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	3	3	3	3	2
14 Производство на облекло	4	4	3	3	3
15 Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	3	4	2	3	3
16 Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели	4	3	4	2	4
17 Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	2	2	3	3	3
18 Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	2	2	3	3	3
19 Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	3	3	3	2	4
20 Производство на химични продукти	4	4	4	2	5
21 Производство на лекарствени вещества и продукти	4	4	4	3	5
22 Производство на изделия от каучук и пластмаси	2	2	4	4	3
23 Производство на изделия от други неметални минерални суровини	3	3	3	3	3
24 Производство на основни метали	5	5	3	3	3
25 Производство на метални изделия, без машини и оборудване	3	4	4	2	4
26 Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	5	4	4	4	3
27 Производство на електрически съоръжения	4	3	4	3	3
28 Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	4	4	5	3	4
29 Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	2	3	3	3	3
30 Производство на превозни средства, без автомобили	2	2	3	3	3

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на производството	Темп на нарастване на износа	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на увеличаване на работната сила	Темп на намаляване на задлъжнялостта
31 Производство на мебели	5	2	5	4	4
32 Производство, неклассифицирано другаде	3	5	3	3	2
33 Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	1	3	4	3	3
Сектор D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	3	5	5	4	4
Сектор E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ					
36 Събиране, пречистване и доставяне на води	4	2	5	4	4
37 Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	5	2	5	4	4
38 Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	5	3	5	4	5
39 Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	4	2	5	4	5
Сектор F СТРОИТЕЛСТВО (41, 42, 43)	4	2	4	3	4
Сектор G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ					
45 Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	2	1	3	3	3
46 Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	2	1	3	3	3
47 Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	2	1	2	2	3
Сектор H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ					
49 Сухопътен транспорт	3	3	3	3	2
50 Воден транспорт	3	3	2	2	3
51 Въздушен транспорт	4	3	2	2	3
52 Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	3	4	2	3	3
53 Пощенски и куриерски дейности	3	4	4	3	3
Сектор I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО					
55 Хотелиерство	4	4	5	5	4
56 Ресторантьорство	4	5	5	5	4
Сектор J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ					
58 Издателска дейност	2	3	3	3	2
59 Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	2	2	2	3	2
60 Радио- и телевизионна дейност	3	2	2	2	2
61 Далекосъобщения	2	3	4	2	3
62 Дейности в областта на информационните технологии	4	5	4	5	3

Сектор (бранш)	Темп на нарастване на производството	Темп на нарастване на износа	Темп на нарастване на инвестициите	Темп на увеличаване на работната сила	Темп на намаляване на задлъжнялостта
63 Информационни услуги	2	3	3	3	3
Сектор К ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (64, 65, 66)	4	4	4	4	4
Сектор L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - 68	4	1	5	3	5
Сектор М ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (69-75)	1	2	3	2	3
Сектор N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (77-82)	1	1	3	2	4
Сектор О ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ - 84	1	1	2	3	4
Сектор Р ОБРАЗОВАНИЕ 85	2	1	2	2	4
Сектор Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА (86-88)	1	1	2	2	3
Сектор R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ (90-93)	1	1	2	3	2
Сектор S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ (94-96)	1	1	2	2	2
Сектор Т ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ (97-98)	1	1	2	2	2
Сектор У ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ 99	1	1	2	2	2

ТАБЛИЦА 34 **БАЛОВЕ ЗА ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ПРИОРИТЕТИ ПРИ РАНЖИРАНЕ НА БРАНШОВЕТЕ**

Сектор (бранш)	Естествени предимства на сектора (бранша)	Потенциал за намаляване на енергоемкостта	Потенциал за намаляване на вноса	Потенциал за намаляване на вредните въздействия върху околната среда	Потенциал за увеличаване на производителността	Потенциал за технологично обновяване
Сектор А СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО (1, 2, 3)	5	5	5	5	5	5
Сектор В ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ						
5 Добив на въглища	1	3	1	3	3	4
6 Добив на нефт и природен газ	3	4	1	3	3	2
7 Добив на метални руди	2	3	2	3	1	3
8 Добив на неметални материали и суровини	2	3	4	3	1	3
9 Спомагателни дейности в добива	0	4	4	4	2	3
Сектор С ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ						
10 Производство на хранителни продукти	5	4	5	4	4	4

Сектор (бранш)	Естествени предимства на сектора (бранша)	Потенциал за намаляване на енергоемкостта	Потенциал за намаляване на вноса	Потенциал за намаляване на вредните въздействия върху околната среда	Потенциал за увеличаване на производителността	Потенциал за технологично обновяване
11 Производство на напитки	4	3	3	4	2	2
12 Производство на тютюневи изделия	0	1	1	1	1	1
13 Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	1	2	3	3	3	3
14 Производство на облекло	1	2	2	2	3	3
15 Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	2	4	3	4	1	3
16 Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели	3	5	5	4	4	4
17 Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	3	4	2	3	3	3
18 Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	1	3	3	4	1	4
19 Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	1	3	2	4	2	3
20 Производство на химични продукти	4	4	4	5	4	5
21 Производство на лекарствени вещества и продукти	3	3	4	4	3	4
22 Производство на изделия от каучук и пластмаси	3	3	4	3	3	3
23 Производство на изделия от други неметални минерални суровини	3	3	2	4	2	3
24 Производство на основни метали	4	5	3	5	3	3
25 Производство на метални изделия, без машини и оборудване	2	4	3	4	4	3
26 Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	4	4	3	4	4	4
27 Производство на електрически съоръжения	2	3	4	4	3	4
28 Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	3	3	3	4	2	3
29 Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	1	4	3	3	2	3
30 Производство на превозни средства, без автомобили	2	3	3	3	2	3
31 Производство на мебели	4	4	3	4	4	3
32 Производство, неklasифицирано другаде	1	2	2	2	2	3
33 Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	1	2	3	3	4	4
Сектор D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ	5	4	4	5	3	3

Сектор (бранш)	Естествени предимства на сектора (бранша)	Потенциал за намаляване на енергоемкостта	Потенциал за намаляване на вноса	Потенциал за намаляване на вредните въздействия върху околната среда	Потенциал за увеличаване на производителността	Потенциал за технологично обновяване
ГОРИВА						
Сектор Е ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ						
36 Събиране, пречистване и доставяне на води	3	3	1	3	3	3
37 Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	3	3	1	4	3	3
38 Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	5	4	4	5	3	5
39 Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	5	4	3	4	3	5
Сектор F СТРОИТЕЛСТВО (41, 42, 43)	4	5	3	5	3	4
Сектор G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ						
45 Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	1	2	0	3	2	3
46 Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	1	2	0	2	1	2
47 Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	1	2	0	1	1	2
Сектор H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ						
49 Сухопътен транспорт	2	4	0	4	2	4
50 Воден транспорт	4	3	0	2	2	2
51 Въздушен транспорт	3	4	0	3	2	3
52 Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	3	2	0	2	4	4
53 Пощенски и куриерски дейности	3	2	0	1	2	2
Сектор I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО						
55 Хотелиерство	4	3	0	3	3	2
56 Ресторантьорство	4	3	0	4	3	3
Сектор J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ						
58 Издателска дейност	1	3	1	3	2	3
59 Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	1	2	2	2	1	3
60 Радио- и телевизионна дейност	1	3	1	3	1	3

Сектор (бранш)	Естествени предимства на сектора (бранша)	Потенциал за намаляване на енергоемкостта	Потенциал за намаляване на вноса	Потенциал за намаляване на вредните въздействия върху околната среда	Потенциал за увеличаване на производителността	Потенциал за технологично обновяване
61 Далекосъобщения	2	3	0	2	1	2
62 Дейности в областта на информационните технологии	4	4	2	4	4	5
63 Информационни услуги	1	2	0	0	3	2
Сектор К ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (64, 65, 66)	2	1	0	1	3	3
Сектор L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - 68	1	0	0	1	1	1
Сектор М ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (69-75)	4	2	2	1	3	3
Сектор N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ (77-82)	2	2	0	2	2	3
Сектор О ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ - 84	2	2	0	1	1	1
Сектор Р ОБРАЗОВАНИЕ 85	4	1	0	1	1	1
Сектор Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА (86-88)	4	2	0	2	1	1
Сектор R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ (90-93)	2	1	0	1	1	2
Сектор S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ (94-96)	1	2	0	2	1	1
Сектор Т ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ (97-98)	1	1	0	1	1	1
Сектор У ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ 99	0	1	0	2	1	1

9.1.5. Изчислителни таблици по прилагане на методологията за ранжиране на регионите (областите)

9.1.5.1. Източници:

Област (регион)	Индекс на номиналния растеж на БВП	Среден темп на нарастване на заетостта 2000-2008 г.	Индекс на човешкото развитие
София (столица)	1,070	1,062	0,849
Благоевград	1,230	1,034	0,792
Бургас	1,377	1,048	0,806
Варна	1,112	1,051	0,805
Велико Търново	1,099	1,013	0,797

Област (регион)	Индекс на номиналния растеж на БВП	Среден темп на нарастване на заетостта 2000-2008 г.	Индекс на човешкото развитие
Видин	0,903	1,000	0,783
Враца	1,185	0,998	0,814
Габрово	0,934	1,006	0,815
Добрич	1,036	1,014	0,785
Кърджали	0,808	1,008	0,776
Кюстендил	0,805	0,995	0,802
Ловеч	0,979	1,001	0,794
Монтана	0,853	1,005	0,780
Пазарджик	0,923	1,029	0,768
Перник	0,740	1,000	0,794
Плевен	1,046	1,007	0,792
Пловдив	1,158	1,043	0,793
Разград	0,969	1,013	0,769
Русе	1,062	1,034	0,796
Силистра	1,015	1,005	0,763
Сливен	0,832	1,027	0,756
Смолян	0,857	1,023	0,796
София	0,947	1,014	0,789
Стара Загора	1,245	1,021	0,808
Търговище	1,012	1,016	0,772
Хасково	0,871	1,020	0,782
Шумен	1,163	1,016	0,780
Ямбол	0,935	1,027	0,780

9.1.5.2. Нормализирани стойности и интегрален индекс:

Област (регион)	Индекс на номиналния растеж на БВП (нормализирана ст/ст)	Среден темп на нарастване на заетостта 2000-2008 г. (нормализирана ст/ст)	Индекс на човешкото развитие (нормализирана ст/ст)	Интегрален индекс на регионите
София (столица)	0,777	1,0000	1,000	2,777
Благоевград	0,893	0,9736	0,933	2,800
Бургас	1,000	0,9868	0,949	2,936
Варна	0,808	0,9897	0,948	2,745
Велико Търново	0,798	0,9534	0,939	2,690
Видин	0,656	0,9419	0,922	2,520
Враца	0,861	0,9396	0,959	2,759

Област (регион)	Индекс на номиналния растеж на БВП (нормализирана ст/ст)	Среден темп на нарастване на заетостта 2000-2008 г. (нормализирана ст/ст)	Индекс на човешкото развитие (нормализирана ст/ст)	Интегрален индекс на регионите
Габрово	0,678	0,9472	0,960	2,585
Добрич	0,752	0,9545	0,925	2,631
Кърджали	0,587	0,9487	0,914	2,449
Кюстендил	0,585	0,9372	0,945	2,466
Ловеч	0,711	0,9424	0,935	2,589
Монтана	0,619	0,9466	0,919	2,485
Пазарджик	0,670	0,9691	0,905	2,544
Перник	0,537	0,9412	0,935	2,414
Плевен	0,760	0,9478	0,933	2,640
Пловдив	0,841	0,9823	0,934	2,757
Разград	0,704	0,9538	0,906	2,563
Русе	0,771	0,9733	0,938	2,682
Силистра	0,737	0,9465	0,899	2,582
Сливен	0,604	0,9672	0,890	2,462
Смолян	0,622	0,9634	0,938	2,523
София	0,688	0,9546	0,929	2,572
Стара Загора	0,904	0,9616	0,952	2,817
Търговище	0,735	0,9564	0,909	2,601
Хасково	0,633	0,9603	0,921	2,514
Шумен	0,845	0,9568	0,919	2,720
Ямбол	0,679	0,9667	0,919	2,564

9.2. Речник и дефиниции

В речника са включени някои основни изрази, използвани в анализа, както и приложими към други дейности по проекта.

Допълнително са предложени дефиниции на понятията „бранш” и „регион”, използвани широко в проекта.

9.2.1. Речник

- **Икономическа дейност:** По смисъла на Класификатора на икономическите дейности-2008 представлява икономическа категория, определяща групирането на относително еднородни производства и услуги, като критериите за еднородност са:
- сходство в технологията на производство;
 - сходство в използваните суровини и материали;
 - сходство в икономическото предназначение на продукцията;

- възможности за комбиниране на производството или услугите по вертикала;
- сходство в количеството и качеството на извършвания труд при производството или при оказване на услугата.

Йерархичните нива на икономическите дейности в низходящ ред са **сектор, раздел, група и клас**.

Класът се определя въз основа на технологията на производствения процес. В един клас се групират производството на стоки и услуги, съставляващи по-голямата част от крайната продукция на предприятията в класа. Също така класът съдържа предприятията, които произвеждат най-голяма част от стоките и услугите, които го характеризират.

Групите и разделите се определят въз основа на критерии, които характеризират дейностите на предприятията по отношение на: характер на произведените стоки и услуги; предназначение; вложени суровини и материали, вид на производствения процес и технология на производството.

- **Индустрия:** Фабрично-заводско преработване на сурови материали в готови произведения; промишленост. **Тежка индустрия** – индустрия, която произвежда оръдия и средства за производството (машиностроене, металургия и др.). **Лека индустрия** – индустрия, която произвежда предмети за широка употреба.
- **БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА** са лицата на 15 - 74 навършени години, които нямат работа през наблюдавания период, като едновременно с това търсят активно работа в продължение на четири седмици, вкл. наблюдаваната седмица, и са на разположение да започнат работа до две седмици след края на наблюдавания период.
- **КОЕФИЦИЕНТЪТ НА БЕЗРАБОТИЦА** представлява относителния дял на безработните лица от икономически активното население.
- **НАЕТИ ЛИЦА** са лицата, които са в трудово правоотношение с работодателя съгласно Кодекса на труда и в служебно правоотношение съгласно Закона за държавния служител, по силата на които правоотношения те получават възнаграждение в пари или натура под формата на работна заплата за извършена в определен обем и качество работа, независимо дали договорът за наемане е постоянен или временен, на пълно или непълно работно време.

9.2.2. ДЕФИНИЦИЯ НА БРАНШ И РЕГИОН

В българското законодателство засега не съществува легална дефиниция на понятията „бранш”, „сектор”, „отрасъл”.

Кратко определение на „браншови камари и съюзи” е дадено в Закона за малките и средни предприятия (обн. 1999 г., изменян и допълван многократно). В § 1, т. 11 на Допълнителната разпоредба на Закона е посочено, че **„Браншови камари и съюзи”** са сдруженията, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, чиито членове осъществяват сходна стопанска дейност в един и същ сектор на икономиката.”

- **БРАНШ:** Дял, клон или отдел в производство, търговия, индустрия и др., обединяващ стопански субекти, осъществяващи стопанска дейност в един и същи сектор на икономиката.
- **ОТРАСЪЛ:** Дял, част, клон от някаква област. **ИКОНОМИЧЕСКИ ОТРАСЪЛ** – съвкупност от предприятия, произвеждащи еднородна или специфична продукция по еднотипни технологии.

Според използваните **ТЕХНОЛОГИИ**, разделението е: нискотехнологичен, среднотехнологичен и високотехнологичен отрасъл. За нискотехнологичните отрасли са характерни механични, машинни, топлинни, електрохимични и естествени процеси и технологии. Към високотехнологичните отрасли се отнасят тези, при които се получава радикално преобразуване на технологичната йерархия чрез масово използване на принципно нови, гъвкави, микрокомпютърни, информационни, комплексни, безотпадни, екологично целесъобразни, ефективни и ресурсоспестяващи технологии, които материализират фундаменталните научни открития и изобретения.

Според **ВИДА ПРОИЗВОДСТВО**, се делят на **материално производство** – промишленост, селско и горско стопанство, строителство, транспорт, търговия и обществено хранене, материално-техническо осигуряване; **социално-културни отрасли** – култура, образование, здравеопазване, социално осигуряване, наука, управление, жилищно стопанство, комунални услуги, битово обслужване на населението. Допълнителни икономически отрасли са финансовият отрасъл, застрахователния отрасъл, отрасълът, свързан с информационните технологии.

➤ **СЕКТОР**

Област на стопанска или административна дейност.

Дефинициите на думата „сектор“ зависят от степента на агрегиране и прилаганата икономическа теория. Съответно различните значения на думата „сектор“ са приложими към отделните дейности по проекта.

Икономически сектор представлява значима част от икономиката, притежаваща сходни общи характеристики, които позволяват тя да бъде отделена от другите части на икономиката с теоретична или практическа цел.

Според на ХАРАКТЕРА НА ПРОИЗВОДСТВЕНАТА ДЕЙНОСТ стопанството се разделя на три икономически сектора: първичен (добивен), вторичен (обработващ) и третичен (услуги) сектор съгласно теорията за икономическите сектори.

Първичният сектор произвежда (добива) основно суровини или храни за пряка консумация от населението. Към него се отнасят стопанските отрасли и дейности: селско стопанство, горско стопанство, рудодобив, лов и риболов, въгледобив, добив на нефт, газ и други суровини.

Вторичният сектор (обработващ) обхваща обработващите промишлени отрасли и дейности, занаятчийски дейности в домакинствата и строителството. В редица случаи той е наричан и „индустрия“, което в буквален превод означава “машинна обработка на суровини”.

отрасли на промишлеността и строителството. Отраслите от този сектор преработват суровини, добити от първичния сектор. В зависимост от характера на производството, отраслите от този сектор се разделят на тежка и лека индустрия.

Към тежката индустрия принадлежат следните отрасли: енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, дървообработваща и дървопреработваща, производство на строителни материали, стъкларска и порцеланово-фаянсова промишленост.

Към леката индустрия се отнасят: текстилна, трикотажна, шивашка, кожаро-кожухарска, обувна, кожено-галантерийна, ХВП.

Третичният сектор (услуги) обхваща отрасли и дейности “произвеждащи” услуги за населението, които пряко подпомагат човешкия живот. Секторът включва: транспорт, съобщения, търговия, туризъм, образование, наука, култура, спорт, здравеопазване, управление, жилищно стопанство, финанси и застраховки.

Според СОБСТВЕНОСТТА стопанските сектори са частен и обществен.

Използваните в проекта групировки на секторите са както следва:

1. Сектори, според първа групировка – първичен, вторичен и третичен сектор и съответните им отрасли (което означава, че навсякъде трябва да се променят сектор „Строителство“, сектор „Енергетика“ и т.н. на отрасъл).
2. Сектори, според втора групировка – обществен и частен.
3. Сектори, според трета групировка - в съответствие с наложените европейски практики при анализ на пазар на труда, описанието и оценката на сходни и/или близки компетенции на работната сила, секторите са групи от една или няколко икономически дейности, в които се осъществява сходна стопанска дейност.

РЕГИОН - Район, област.

ОБЛАСТ - Част от държава, страна или пространство.

РАЙОН - Според тълковния речник на българския език представлява област, местност, обособена географски, икономически и пр. В България „район“ се използва и като название на административните единици.

За целите на проекта район и регион се използват синонимно като дефиниращи административните области на страната.

Според Закона за регионалното развитие са дефинирани РАЙОНИТЕ НА СТРАНАТА на страната на три нива.

Районите, които образуват **ниво 1**, не представляват административно-териториални единици и са с териториален обхват, както следва:

1. район "Северна и Югоизточна България", включващ Северозападния район, Северния централен район, Североизточния район и Югоизточния район;
2. район "Югозападна и Южна централна България", включващ Югозападния район и Южния централен район.

Районите, които образуват **ниво 2**, не представляват административно-териториални единици и са с териториален обхват, както следва:

1. Северозападен район, включващ областите Видин, Враца, Ловеч, Монтана и Плевен;
2. Северен централен район, включващ областите Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра;
3. Североизточен район, включващ областите Варна, Добрич, Търговище и Шумен;
4. Югоизточен район, включващ областите Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол;
5. Югозападен район, включващ областите Благоевград, Кюстендил, Перник, Софийска и София;
6. Южен централен район, включващ областите Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян и Хасково.

Районите, които образуват **ниво 3**, представляват административно-териториални единици и обхващат територията на отделните области.

Съгласно Заповед № РД 07-421 от 11.12.2008 г. на Председателя на Националния статистически институт, обнародвана в „Държавен вестник”, брой 11 от 10.02.2009 г. и в сила от 14.02.2009 г., териториалните единици „област” са определени, както следва:

Статистическа зона	Статистически район	Област
Северна и Югоизточна България	Северозападен	Видин Враца, Ловеч Монтана Плевен
	Северен централен	Велико Търново Габрово Разград Русе Силистра
	Североизточен	Варна Добрич Търговище Шумен
	Югоизточен	Бургас Сливен Стара Загора Ямбол
Югозападна и Южна централна България	Югозападен	Благоевград Кюстендил Перник София София (столица)
	Южен централен	Кърджали Пазарджик Пловдив Смолян Хасково